

This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit. The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
<https://kksu.co.in/>

Digitization was executed by NMM

<https://www.namami.gov.in/>

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
<https://egangotri.wordpress.com/>

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक

हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र. M-2318 विषय

नाँव आश्वलाथन श्रौतसूत्र (मुद्रित)

लेखक / लिपीकार

पृष्ठ 65 काळ इ. स. 1915 पूर्ण / अपूर्ण

॥ अथाश्वलायनश्रौतसूत्रप्रारंभः ॥

॥ पूर्वषट्कः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीवेदपुरुषायनमः ॥ हरिःॐम् ॥ ॥ अथैतस्यसमाम्नायस्यवितानेयोगापत्तिवक्ष्यामोऽग्याधे
 यप्रभृतीन्याहवैतानिकानिदर्शपूर्णमासौतुपूर्वव्याख्यास्यामस्तंत्रस्यतत्राम्नातत्वाद्दर्शपूर्णमासयोर्हविःष्वासन्नेषुहोता
 मंत्रितः प्रागुदगाहवनीयादवस्थायप्राङ्मुखोयज्ञोपवीत्याचम्यदक्षिणावृद्धिहारंप्रपद्यतेपूर्वेणोत्करमपरेणप्रणीताइधमम
 परेणाप्रणीतेचात्वालंचात्वालवैत्स्वतत्तीर्थमित्याचक्षतेतस्यनित्याः प्रांचश्चेष्टाअंकधारणाचयज्ञोपवीतशौचेचविहाराद
 व्यावृत्तिश्चतत्रचेत्कर्मकांगवचनेदक्षिणंप्रतीयादनादेशैकर्मचोदनायांहोतारंददातीतियजमानंजुहोतिजपतीतिप्राय
 श्चित्तेब्रह्माणंमृचंपादग्रहणंसूक्तंसूक्तादौहीनेपादेऽधिकेतृचंसर्वत्रजपानुमंत्रणाप्यायनोपस्थानान्युपांशुमंत्राश्चकर्मकर
 णाः प्रसंगादपवादोबलीयान्प्रपद्याभिहृततरेणपादेनवेदिः श्रोण्योत्तरयापाष्णींसमांनिधायप्रपदेनबर्हिराक्रम्यसंहितौ
 पाणीधारयन्नाकाशवत्यंगुलीहृदयसंमितावंकसंमितौवाद्यावापृथिव्योः संधिमीक्षमाणएतद्धोतुः स्थानमासनंवासर्वत्रैवं
 भूतोवचनादन्यत्प्रेषितोजपति ॥१॥ नमःप्रवक्त्रेनमउपद्रष्ट्रेनमोनुर्यात्रैकइदमनुवक्ष्यतिसइदमनुवक्ष्यतिषण्मोर्वीरंह
 सस्यांतुद्यौश्चपृथिवीचाहश्चरात्रिश्चापश्चौषधयश्चवाक्समस्थितयज्ञः साधुच्छंदांसिप्रपद्येहमेवमाममुमितिस्वंनामादिशे
 तंभूतेभविष्यतिजातेजनिष्यमाणआभजाम्यपाव्यवाचोअशांतिंवहेत्यंगुल्यग्राण्यवकृष्यजातवेदोरमयापशून्मयीतिप्र
 तिसंदध्याद्दुर्ममेद्यावापृथिवीवर्माग्निर्वर्मसूर्योवर्ममेसंतुतिरश्विकाः॥ तदद्यवाचःप्रथमंमसीयेतिसमाप्यसामिधेनीरन्वा

श्रौतसू.

॥ २ ॥

ह्रिं ३ इति हिं कृत्य भूर्भुवः स्वरो ३ मिति जपत्येषोभि हिंकारो भूर्भुवः स्वरित्येव जपित्वा कौत्सो हिं करोति न च पूर्वजपं जपत्यथ
सामिधेन्यः प्रवोवाजा अभिद्यवोऽग्न आयाहि वीतये गृणान ईळेन्यो नमस्यस्तिरोऽग्निं दूतं वृणीमहे सामिध्यमानो अध्वरे समि
द्धो अग्न आहुतेति द्वेता एकश्रुतिसंततमनुब्रूयादुदात्तानुदात्तस्वरितानां परः सन्निकर्ष एकश्रुत्यं स्वरादिमृगंतमोकारं त्रि
मात्रं मकारांतं कृत्वोत्तरस्या अर्धर्चे वस्येत्तत्संततमेतदवसानं मुत्तरादानमविप्रमोहे समाप्तौ प्रणवेनावसानं चतुर्मात्रोवसा
ने तस्यांतापत्तिस्पर्शेषु स्ववर्ग्यमुत्तममंतस्था सुतांतामनुनासिकारं रेफोष्मस्वनुस्वारं त्रिः प्रथमोत्तमे अन्वाहाध्यर्धकारमध्य
र्धामुक्त्वा वस्येदथ द्वे द्वे प्रथममुत्तमस्यामथाध्यर्धांताः पंचदशाभ्यस्ताभिरेतेन शस्त्रयाज्यानिगदानुवचनाभिष्टवनसंस्त
वनानि न त्वन्यत्राध्यर्धकारं न जपः प्रागभि हिंकारां न्नाभि हिंकाराभ्यासावबहुषु प्रकृत्यानावच्छेदादौ शस्त्रेष्वेव होत्रकाणा
मभि हिंकारः सामिधेनीनामुत्तमेन प्रणवेनाग्नेमहंऽअसिब्राह्मणभारतेति निगदेवसाय ॥ २ ॥ यजमानस्यार्षेयान्प्र
वृणीते यावंतः स्युः परंपरंप्रथमं पौरोहित्यान्नाजविशं राजर्षीन्वाराज्ञां सर्वेषां मानवेतिसंशये देवेद्धोमन्विद्धं ऋषिष्ठुतो वि
प्रानुमदितः कविशस्तो ब्रह्मसंशितो घृताहवनः प्रणीर्यज्ञानां रथीरध्वराणामतूतो होता तूणिर्हव्यवाळित्यवसायास्पात्रं जु
ह्वेदेवानां चमसो देवपानो रौं इवाग्नेनेमिर्देवांस्त्वं परिभूरस्यावहदेवान्यजमानायेति प्रतिपद्य देवताद्वितीयया विभक्त्या दे
शमादेशमावहेत्यावाहयत्यादिप्लावयन्नग्न आवहेति तु प्रथमदेवतामग्निं सोममित्याज्यभागावग्निमग्नीषोमाविति पौर्णमा

पूर्वष.
अ. १

॥ २ ॥

स्यामग्रीषोमयोः स्थानं इंद्राग्नी अमावास्यायामसन्नयत इंद्रं महेंद्रं वासनयतो तरेण हविषी विष्णुमुपाश्वैतरेयिणो ग्रीषोमीयं
 पौर्णमास्यां वैष्णवममावास्यायामेकेनैकेकं च नान्येषामप्युपांशूनामावहस्वाहायादू प्रियाधामानी दं हविर्महोज्याय इत्यु
 चैर्येऽन्येतद्वचनाः परोक्षास्तानुपांशूचैर्वा प्रत्यक्षमुपांशुप्रतिचोदनमावाहनं सर्वा आदिश्य सकृदेकप्रदानास्तथोत्तरेषु निग
 मेष्वेकामिव संस्तुयात्समानां देवतां समानार्थामव्यवहितां सकृन्निगमेष्वोह्वास्वावापिकासु देवाः आज्यपां आवहाग्निहो
 त्रायावहस्वं महिमानमावहावहजातवेदः सुयजाय जेत्यावाह्यथास्थितमूर्ध्वजानुरूपविश्योदग्वेदेव्युह्यतृणानि भूमौ प्रा
 देशंकुर्याददितिर्मातास्यांतरिक्षान्माच्छेत्सीरिदमहमग्निना देवेन देवतया त्रिवृतास्तोमेन रथं तरेण साम्ना गायत्रेण छंदसा
 ग्निष्टोमेन यज्ञेन वषट्कारेण वज्रेण योस्मान्द्वेष्टियं च वयं द्विष्मस्तंहन्मीत्याश्रावयिष्यंतमनुमंत्रयेतां श्रावययज्ञं देवैष्वाश्रा
 वयमां मनुष्येषु कीर्त्यै यशसे ब्रह्मवर्चसायेति प्रवृणानं देवसवितरेतं त्वावृणते ग्निहोत्राय सह पित्रा वैश्वानरेण द्यावापृथिवी
 मां पातामग्निहोता हं मानुष इति मानुष इत्यध्वर्योः श्रुत्वोदायुषा स्वायुषो दोषधीनां रसेनोत्पर्जन्यस्य धामभिरुदस्थां ममृतां
 अन्वित्युत्तिष्ठेत्षष्टिश्चाध्वर्यो न वतिश्च पाशा अग्निहोतारमंतरा विचृत्ताः ॥ सिनंति पाकमतिधीरएतीत्युत्थाय क्रुतस्य पंथा
 मन्वेमिहोतैत्यभिक्रम्यांसेध्वर्युमन्वारभेत पार्श्वस्थेन पाणिना ग्रीध्रमंकदेशेन सव्येन वैद्रमन्वारभामहे होतृवूर्ये पुरोहितं ।
 येनायं नुत्तमं स्वर्देवा अंगिरसो दिवमिति संमार्गं तृणैस्त्रिरभ्यात्मं मुखं संमृजीत संमार्गोऽसि संमां प्रजया पशुभिर्मृद्धीति सकृ

श्रौतसू.

॥ ३ ॥

न्मंत्रेण द्विस्तूष्णीं सर्वत्रैवं कर्मावृत्तौ स्पृष्ट्वोदकं होतृषदनमभिमंत्रयेत् । हे दैधिषव्यो दतस्तिष्ठान्यस्य सदने सीदयोऽस्मत्पाकत
रइत्यंगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यां होतृषदनात्तृणं प्रत्यग्दक्षिणानिरसेन्निरस्तः परावसुरितीदमहमर्वावसोः सदने सीदामीत्युपवि
शेदक्षिणोत्तरिणोपस्थेनैतेनिरसनोपवेशने सर्वासनेषु सर्वेषामहरहः प्रथमोपवेशनेऽपि समाने द्विरिति गौतमः ॥ ३ ॥ ब्रह्मोद
ने प्राशिष्यमाणेऽग्न्याधेये ब्रह्मा बहिष्पवमानात्प्रत्येत्य सोमे प्रसृप्य होतासु गादापने पशौ न पत्नी सांयाजिकेनान्यत्र होतुरिति
कौत्स उपविश्य देवबर्हिः स्वासस्थं त्वाध्यासदेयमित्यभिहिष्य होतः प्रतरां बर्हिषद्भवेति जानुशिरसा बर्हिरुपस्पृश्यात ऊर्ध्वज
पेद्भूपतये नमो भुवनपतये नमो भूतानां पतये नमो भूतये नमः प्राणं प्रपद्ये पानं प्रपद्ये व्यानं प्रपद्ये वाचं प्रपद्ये चक्षुः प्रपद्ये श्रोत्रं प्र
पद्ये मनः प्रपद्ये आत्मानं प्रपद्ये गायत्रीं प्रपद्ये त्रिष्टुभं प्रपद्ये जगतीं प्रपद्ये नुष्टुभं प्रपद्ये छंदांसि प्रपद्ये सूर्यो नो दिवः स्यातु नमो मह
द्भ्यो नमो अर्भकेभ्यो विश्वे देवाः शास्तनमायथे हाराधिहोतानिषदाय जीयांस्तदद्यवाचः प्रथमं मसीयेति समाप्य प्रदीप्त इधमे
सुचावादापयेन्निगदेनाग्निर्होता वेत्वग्नेर्होत्रं वेत्तुं प्रावित्रं साधु ते यजमानदेवतायो अग्निमित्यवसायं होतारमवृथा इति जपे
दथ समापयेद्धृतवतीमध्वर्यो सुचमास्यस्वदेवयुवं विश्ववारैर्इळामहै देवाँ ईळेन्यान्नमस्यामनस्यान्यजामयज्ञियानिति स
माप्तेस्मिन्निगदे ध्वर्युराश्रावयति प्रत्याश्रावयेदाग्नीध्र उत्करदेशेतिष्ठन्स्फ्यमिधमसन्नहनानीत्यादाय दक्षिणामुख इति शा
ठ्यायनकर्मस्तु श्रौ ३ षळित्यौकारं प्लावयन् ॥ ४ ॥ प्रयाजैश्चरंति पंचैते भवत्येकैकं प्रेषितो यजत्यागूर्याज्यादिरनुयाजव

पूर्वष.
अ. १

॥ ३ ॥

जीये ३ यजामह इत्यागूर्वषट्कारोत्यः सर्वत्रोच्चैस्तरांबलीयान्याज्यायास्तयोरादीप्लावयेद्याज्यांतंचविविच्यसंध्यक्षराणाम
 कारेनचेद्वैवचनोव्यंजनांतोवाविसर्जनीयोनत्यक्षरोपधोरिफ्यतइतश्चरेफीलुप्यतेरेफीप्रथमःस्वंतृतीयंनित्यंमकारेये ३
 यजामहेसमिधःसमिधोअग्नआज्यस्यव्यंतू ३ वौ ३ षळितिवषट्कारइतिप्रथमोवागोजःसहओजोमयिप्राणापानावितिवष
 ट्कारमुक्त्वोक्तवानुमंत्रयतेदिवाकीर्त्योवषट्कारस्तथानुमंत्रणमेतद्याज्यानिदर्शनंतनूनपादग्नआज्यस्यवेत्वितिद्वितीयो
 न्यत्रवसिष्ठशुनकात्रिवध्यश्वराजन्येभ्योनराशंसोअग्नआज्यस्यवेत्वितितेषामिळोअग्नऽआज्यस्यव्यंवितितृतीयोबर्हि
 रग्नआज्यस्यवेत्वितिचतुर्थआगूर्यपंचमेस्वाहामुंस्वाहामुमितियथावाहितमनुद्रुत्यदेवतायथाचोदितमनावहितस्वा
 हादेवाआज्यपाजुषाणाअग्नआज्यस्यव्यंवित्यातोमंद्रेणोर्ध्वचशंयुवाकान्मध्यमेनहवींष्यास्विष्टकृतउत्तमेनशेषोग्निर्वृ
 त्राणिजंघनदितिपूर्वस्याज्यभागस्यानुवाक्यात्वंसोमासिसत्पतिरित्युत्तरस्यजुषाणोअग्निराज्यस्यवेत्वितिपूर्वस्याज्या
 जुषाणःसोमआज्यस्यहविषोवेत्वित्युत्तरस्यतावागूर्यादेशंयजतिसर्वाश्चानुवाक्यावत्योपैषाअन्याअन्वायात्याभ्यःसौ
 मिकीभ्यश्चयाअंतरेणवैश्वानरीयंपत्नीसंयाजांश्चैतौवार्त्रघ्नौपौर्णमास्यामनुवाक्यालिंगविशेषान्नामधेयान्यत्वंततोविचा
 रो नित्येयाज्यैवृधन्वंतावमावास्यायामग्निःप्रत्नेनमन्मनासोमगीर्भिष्ट्वावयमित्यातोवाग्यमनमंतराचयाज्यानुवाक्येनि
 गदानुवचनाभिष्टवनशस्त्रजपानांचारभ्यासमाप्तेरन्यद्यज्ञस्यसाधनादापद्यातोदेवाअवंतुनइतिजपेदपिवान्यांवैष्णवीं

श्रौतसू.

॥ ४ ॥

॥५॥ उक्तादेवतास्तासायाज्यानुवाक्याअग्निर्मूर्धाभुवोयज्ञस्यायमग्निःसहस्रिणइतिवेदंविष्णुर्विचक्रमेत्रिदेवःपृथिवीमे
षएतामग्नीषोमासवेदसायुवमेतानिदिविरोचनानीन्द्राग्नीअवसागतंगीर्भिर्विप्रःप्रमतिमिच्छमानंएन्द्रसानसिरयिप्रससा
हिषेपुरुहूतशत्रून्महांऽइंद्रोयओजसाभुवस्त्वमिंद्रब्रह्मणामहानिति यद्यग्नीषोमियउपांशुयाजोऽग्नीषोमायोऽअद्यवांमा
न्यंदिवोमातरिश्वाजभारैत्यथस्विष्टकृतःपिप्रीहिदेवांउशतोयविष्टेत्यनुवाक्याये३यजामहेग्निंस्विष्टकृतमयाळग्निरित्यु
क्त्वाषष्ठ्याविभक्त्यादेवतामादिश्यप्रियाधामान्ययाळित्युपसंतनुयादेवमुत्तराअयाळयाळितित्वेवतासांपुरस्तादाज्य
पांतमनुक्रम्यदेवानामाज्यपानांप्रियाधामानियक्षदग्नेर्होतुःप्रियाधामानियक्षत्स्वमहिमानमायजतामेज्याइषःकृणोतु
सोअध्वराजातवेदाजुषतांहविरग्नेयदद्यविशोअध्वरस्यहोतरित्यनवानंयजतिप्रकृत्यावा ॥६॥ प्रदेशिन्याःपर्वणीउत्तमे
अंजयित्वौष्ठयोरभ्यात्मंनिमाष्टिवाचस्पतिनातेहुतस्येषेप्राणायप्राश्नामीत्युत्तरमुत्तरेमनसस्पतिनातेहुतस्योजैऽपानाय
प्राश्नामीत्यधरमधरेस्पृष्टोदकमंजलिनेळांप्रतिगृह्यसव्येपाणौकृत्वापश्चादस्याउदगंगुलिंपाणिमुपधायांवांतरेळामवदाप
यीतांतरेणांगुष्ठमंगुलीश्चस्वयंद्वितीयमाददीतप्रत्यालब्धामंगुष्ठेनाभिसंगृह्यप्रत्याहृत्यांगुलीरमुष्टिकृत्वादक्षिणतइळांप
रिगृह्यास्यसंमितामुपहृत्यतेप्राणसंमितांवा ॥ इळोपहृतासहदिवाबृहतादित्येनोपास्मांइळाहृत्यांसाहदिवाबृहतादित्ये
नेळोपहृतासहांतरिक्षेणवामदेव्येनवायुनोपास्मांइळाहृत्यांसाहंतरिक्षेणवामदेव्येनवायुनेळोपहृतासहपृथिव्यारथंतरे

पूर्वष.
अ. १

॥ ४ ॥

णाग्निनोपास्माँइळाह्वयतांसहपृथिव्यारथंतरेणाग्निना ॥ उपहृतागावःसहाशिरुपमांगावःसहाशिराह्वयतामुपहृता
 धेनुःसहऋषभोपमांधेनुःसहऋषभाह्वयतामुपहृतागौर्धृतपद्युपमांगौर्धृतपदीह्वयतामुपहृतादिव्याःसप्तहोतारुपमांदि
 व्याःसप्तहोतारोह्वयतामुपहृतःसखाभक्षउपमांसखाभक्षोह्वयतामुपहृतेळावृष्टिरुपमामिळावृष्टिर्ह्वयतामित्युपांश्वथो
 चैः । इळोपहृतोपहृतेळोपास्माँइळाह्वयतामिळोपहृता । मानवीधृतपदीमैत्रावरुणीब्रह्मदेवकृतमुपहृतंदैव्याअध्वर्य
 वउपहृताउपहृतामनुष्याः । यइमंयज्ञमवान्येचयज्ञपतिंवर्धानुपहृतेद्यावापृथिवीपूर्वजेऋतावरीदेवीदेवपुत्रे ॥ उपहृ
 तोयंयजमानउत्तरस्यांदेवयज्यायामुपहृतोभूयसिहविष्करणइदंमेदेवाहविर्जुषतामितितस्मिन्नुपहृतइत्युपहृयावांतरेळां
 प्राश्रीयदिळेभागंजुषस्वनःपिन्वगाजिन्वार्वतौरायस्पोषस्येशिषे तस्यनोरास्वतस्यनोदास्तस्यास्तेभागमशीमहि ॥
 सर्वात्मानःसर्वतनवःसर्ववीराःसर्वपूरुषाःसर्वपुरुषाइतिवा ॥ ७ ॥ मार्जयित्वानुयाजैश्चरंतिपरिस्तरणैरंजलिमंतर्धा
 यापआसेचयतेतन्मार्जनंदेवादयोनुयाजावीतवत्पदांतास्त्रयएकैकंप्रेषितोयजति॥देवंबर्हिर्वसुवनेवसुधेयस्यवेतु । देवो
 नराशंसोवसुवनेवसुधेयस्यवेतु । देवोअग्निःस्विष्टकृत्सुद्रविणामंद्रःकविःसत्यमन्मायजीहोताहोतुर्होतुरायजीयानग्ने
 यांदेवानयाज्याँअपिप्रेर्येतेहोत्रेअमत्सततांससनुषींहोत्रांदेवंगमाँदिविदेवेषुयज्ञमेरयेमँस्विष्टकृच्चाग्नेहोताभूर्वसुवनेव
 सुधेयस्यनमोवाकेवीहीत्यनवानंवा ॥ ८ ॥ सूक्तवाकायसंप्रेषितइदंद्यावापृथिवीभद्रमभूदाधर्मसूक्तवाकमुतनमोवाकं

श्रौतसू.

॥ ५ ॥

मृध्यास्मसूक्तोच्यमग्नेत्वंसूक्तवागसि । उपश्रुतीदिवस्पृथिव्यौरोमन्वतीतेस्मिन्यज्ञेयजमानं द्यावापृथिवीस्तां । शंगयी
जीरदानूअत्रस्तूअप्रवेदेउरुगव्यूतीअभयंकृतौ । वृष्टिद्यावारीत्यापांशंभुवौमयोभुवाऊर्जस्वतीपयस्वतीसूपचरणाचस्व
धिचरणाचतयोराविदीत्यवसायप्रथमयाविभक्त्यादिश्यदेवतामिदंहविरजुषतावीवृधतमहोज्यायोक्तृत्युपसंतनुयादे
वमुत्तराअक्रातामक्रतेतियथार्थमुक्तमुपांशोरावापिकांतमनुद्रुत्यदेवाआज्यपाआज्यमजुषंतावीवृधंतमहोज्यायोक्ता
ग्निहोत्रेणेदंहविरजुषतावीवृधतमहोज्यायोक्त । अस्यामृधेद्धोत्रायां देवंगमायामाशास्तैयंयजमानोसावसावित्यस्यादि
श्यनामनीउपांशुसन्निधौगुरोः ॥ आयुराशास्तैसुप्रजास्त्वमाशास्तैरायस्पोषमाशास्तैसजातवनस्यामाशास्तउत्तरांदेवय
ज्यामाशास्तैभूयोहविष्करणमाशास्तैदिव्यंधामाशास्तैविश्वंप्रियमाशास्तैयदनेनहविषाशास्तैतदश्यात्तदृद्धात्तदस्मैदे
वारासंतांतदग्निर्देवोदेवेभ्योवनतैवयमग्नेर्मानुषाः । इष्टंचवित्तंचोभेचनोद्यावापृथिवीअंहसस्पातामेहगतिर्वामस्येदं
नमोदेवेभ्यइति ॥ ९ ॥ शंयुवाकायसंप्रेषितस्तच्छंयोरावृणीमहइत्याहानुवाक्यावदप्रणवांवेदमस्मैप्रयच्छत्यध्वर्युस्तं
गृहीयाद्वेदोसिवेदोविदेयैत्युदायुषेत्येतेनोपोत्थायपश्चाद्गार्हपत्यस्योपविश्यसोमंत्वष्टारंदेवानांपत्नीरग्निगृहपतिमित्या
ज्येनयजंत्याप्यायस्वसमेतुतैसंतपयांसिसमुयंतुवाजाइहत्वष्टारमग्रियंतन्नस्तुरीपमधपोषयितुंदेवानांपत्नीरुशतीरवंतु
नइतिद्वेअग्निहोतागृहपतिःसराजाहव्यवाळग्निरजरःपितानइतिपत्नीसंयाजाअथप्रजाकामोराकांसिनीवालींकुहूमिति

पूर्वप.

अ. १

॥ ५ ॥

प्राग्गृहपतेर्यजेतराकामहंसिनीवालि कुहूमहमिति द्वे द्वे याज्यानुवाक्ये । कुहूमहंसुवृत्तं विद्वानापसमस्मिन्यज्ञे सुहवां जोह
 वीमि । सानोददातुश्रवणं पितॄणां तस्यैते देवि हविषा विधेम । कुहूर्देवानाममृतस्य पत्नी हव्या नो अस्य हविषः शृणोतु ।
 संदाशुषे किरतुभूरिवामैरायस्पोषं यजमाने दधात्वित्याज्यं पाणितले वदापयीते ळामुपहूय सर्वा प्राश्नीयाच्छंयुवाको भवेन्न
 वा ॥ १० ॥ वेदं पत्यै प्रदाय वाचयेद्धोता ध्वर्युर्वी वेदोसि वित्तिरसि विदेयकर्मासिकरणमसि क्रियासंसनिरसिसनिता
 सिसनेयै घृतवंतं कुलायिनैरायस्पोषं सहस्रिणं वेदोददातुवाजिनं । यंबहव उपजीवन्ति योजनानामसद्वशी । तं विदेयप्र
 जां विदेयकामाय त्वेति वेदशिरसानाभिदेशमालभेत प्रजाकामा चैदथास्यायोऽक्रं विचृते तत्प्रत्वामुंचामिव रुणस्य पाशादिति
 तत्प्रत्यगगार्हपत्या द्विगुणं प्राक्पाशं निधायोपरिष्ठादस्योदगग्राणि वेदतृणानि करोति पुरस्तात्पूर्णपात्रं संश्लिष्टं वेदतृणैरभि
 मृश्य वाचयेत्पूर्णमसि पूर्णमेभूयाः सुपूर्णमसि सुपूर्णमेभूयाः सदसि सन्मेभूयाः सर्वमसि सर्वमेभूयाः अक्षितिरसि मामेक्षेष्ठा इ
 त्यथैनां पूर्णपात्रात्प्रतिदिशमुदकमुदुक्षन्नुदुक्षन्तीं वाचयति प्राच्यां दिशि देवाऋत्विजो मार्जयन्तां दक्षिणस्यां दिशि मासाः पि
 तरो मार्जयन्तां प्रतीच्यां दिशि गृहाः पशवो मार्जयन्तां मुदीच्यां दिश्याप ओषधयो वनस्पतयो मार्जयन्तां मूर्ध्व्यां दिशि यज्ञः सं
 वत्सरः प्रजापतिर्मार्जयतां मार्जयन्तामिति वाधास्या उत्तानमंजलिं मधस्ताद्योऽक्रस्य निधाय आत्मनश्च सव्यं पूर्णपात्रं निनयन्वा
 चयेन्माहं प्रजां परासि चैयानः सयावरी स्थन । समुद्रे वो निनयानि स्वंपाथो अपीथेति वेदतृणान्यग्रे गृहीत्वा विधून्वंतं संततं

श्रौतसू.

॥ ६ ॥

स्तृणं तस्येन गार्हपत्यादाहवनीयमेतितंतुं तन्वन्नजसोभानुमन्विहीति शेषं निधाय प्रत्यगुदगाहवनीयादवस्थाय स्थाल्याः
स्रुवेणादाय सर्वप्रायश्चित्तानि जुहुयात् स्वाहाकारां तैर्मन्त्रैर्न चेन्मन्त्रे पठितो यत्किंचाप्रेषितो यजैदन्यत्राप्येवंभूतो व्यक्तहोमा
भ्याधानोपस्थानानि च । अयाश्चाग्नेस्य न भिशस्तीश्च सत्यमित्वमया असि । अया सावयसा कृतो या सन्हव्यमूहिषेयानो
धेहि भेषजं स्वाहा । अतो देवा अवंतु न इति द्वाभ्यां व्याहृतिभिश्च भूः स्वाहा भुवः स्वाहा स्वः स्वाहा भूर्भुवः स्वः स्वाहेति हुत्वा
संस्थाजपेनोपस्थाय तीर्थेन निष्क्रम्या नियम ओं च मे स्वरश्च मे यज्ञोपचतेन मश्च । यत्तेन्यूनं तस्मै त उपयत्तेति रिक्तं तस्मै ते
नम इति संस्थाजप इति होतुः ॥ ११ ॥ अथ ब्रह्मणो होत्रा च मनयज्ञोपवीतशौचानि नित्यः सर्वकर्मणां दक्षिणतो ध्रुवाणां ब्र
जतां वा बहिर्वेदियां दिशं ब्रजेयुः सैव तत्र प्राचीं चेष्टास्वमन्त्रा सुस्थानासनयोर्विकल्पं स्तिष्ठद्धोमाश्च ये वषट्कारा आसीतान्य
त्र समस्तपाण्यं गुष्ठो ग्रेणाहवनीयं परीत्य दक्षिणतः कुशेषूपविशेद्बृहस्पतिर्ब्रह्मा ब्रह्मसदन आशिष्यते बृहस्पते यज्ञं गोपायेत्यु
पविश्य जपेदेष ब्रह्मजपः सर्वयज्ञतन्त्रेषु साग्नौ यत्रोपवेशनं मुपविष्टमति सर्जयते ब्रह्मन्नपः प्रणेष्यामीति श्रुत्वा भूर्भुवः स्वर्बृह
स्पतिप्रसूत इति जपित्वा ३ प्रणयेत्यतिसृजेत्सर्वत्रयथा कर्मत्वादेशाः प्रणवाद्युच्चैरूर्ध्वं वा प्रणवादत ऊर्ध्वं वा ग्यत आस्त आह
विष्कृतं उद्गादनादामार्जनात्पशौ सोमे घर्मादिचाति प्रैषादिचा सुब्रह्मण्यायाः प्रातरनुवाकाद्यां तर्यामाद्धरिवतो नुसवनं मे
ळायाः स्तोत्रेष्वतिसर्जनाद्यावषट्कारादोद्वचः पवमानेषु यच्च किंच मन्त्रवद्धोत्रा शेष आपत्तिश्च यत्र त्वग्निः प्रणीयते पिससोमे

पूर्वप.
अ. १

॥ ६ ॥

तदादितत्रवाग्यमनैदक्षिणतश्चत्रजन्जपत्याशुःशिशानइतिसूक्तंसमाप्योपवेशनाद्युक्तंनतुसौमिकेप्रणयनेब्रह्मजपोन्यत्र
विसृष्टवागबहुभाषीयज्ञमनाविपर्यासेतरितेमंत्रेकर्मणिवाख्यातेवोपलक्ष्यवाजान्वाच्याहुतिंजुहुयादृक्तश्चेद्भूरितिगार्ह
पत्येयजुष्टोभुवइतिदक्षिणआग्नीध्रीयेसोमेषुसामतःस्वरित्याहवनीयेसर्वतोविज्ञातेवाभूर्भुवःस्वरित्याहवनीयएवंप्राक्प्र
याजेभ्योंगारंबहिष्परिधिनिर्वृत्तंसुवदंडेनाभिनिदध्यान्मातपोमायज्ञस्तपन्मायज्ञपतिस्तपन्नमस्तेअस्त्वायतेनमोरुद्रप
रायते । नमोयत्रनिषीदसीत्यमुंमाहिंसीरमुंमाहिंसीरितिचप्रतिदिशमध्वर्युयजमानोपुरस्ताच्चेद्ब्रह्मयजमानोदक्षिणतौ
होतृपत्नीयजमानान्पश्चादाग्नीध्रयजमानाउत्तरतोथैनमनुप्रहरेदाहंयज्ञंददेनिर्ऋतेरुपस्थात्तंदेवेषुपरिददामिविद्वान् ।
सुप्रजास्त्वंशतहिमामदंतइहनोदेवामयिशर्मयच्छतेतितमभिजुहुयात्सहस्रशृंगोवृषभोजातवेदाःस्तोमपृष्ठोघृतवान्सुप्र
तीकः । मानोहिंसीद्धिसितोनेत्वाजहामिगोपोषंचनोवीरपोषंचयच्छस्वाहेति ॥ १२ ॥ प्राशिन्नमाद्रियमाणमीक्षतेमि
त्रस्यत्वाचक्षुषाप्रतीक्षइतिदेवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यांप्रतिगृह्णामीतितदंजलिनाप्रतिगृह्यपृथि
व्यास्त्वानाभौसादयाम्यदित्याउपस्थइतिकुशेषुप्राग्दंडंनिधायंगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यामसंखादन्प्राश्रीयदग्नेष्ट्वास्येनप्रा
श्रामिबृहस्पतेमुखेनेत्याचम्यान्वाचामैत्सत्येनत्वाभिजिघामियाअप्स्वंतर्देवतास्ताइदंशमयंतुचक्षुःश्रोत्रंप्राणान्मेमाहिं
सीरितींद्रस्यत्वाजठरेदधामीतिनाभिमालभेतप्रक्षाल्यप्राशिन्नहरणंत्रिरनेनाभ्यात्ममपोनिनयतेमार्जयित्वास्मिन्ब्रह्म

श्रौतसू.

॥ ७ ॥

भागं निदध्यात्पश्चात्कुशेषु यजमानभागं मन्वाहार्यमवेक्षेत प्रजापतेर्भागो स्यूजस्वान्पयस्वानक्षिति रसिमा मेक्षेष्टा अस्मिंश्च
लोके मुष्मिंश्च प्राणापानौ मेपाहिकामायत्वेत्यस्पृशन्नवघ्रायां गुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यां शिष्टं गृहीत्वा ब्रह्मभागे निदध्याद्ब्रह्मन्प्र
स्थास्याम इति श्रुत्वा बृहस्पतिर्ब्रह्मा ब्रह्मसदन आशिष्टं बृहस्पते यज्ञमजूगुपः स यज्ञं पाहिस यज्ञपतिं पाहिस मां पाहि भूर्भुवः स्व
र्बृहस्पति प्रसूत इति जपित्वा ३ प्रतिष्ठेति समिधमनुजानीयात्संस्थिते जघन्य ऋत्विजां सर्वप्रायश्चित्तानि जुहुयात्तमितरेन्वा
लभेरन्होतारं वैतयोर्नित्यहोमः सर्वे संस्था जपेनोपतिष्ठन्त उपतिष्ठन्ते ॥ १३ ॥ इत्याश्वलायनसूत्रे प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

ॐ ३म् ॥ पौर्णमासेनेष्टिपशुसोमा उपदिष्टास्तैरमावास्यायां पौर्णमास्यां वायजे तं राजन्यश्चाग्निहोत्रं जुहुयात्तपस्विने
ब्राह्मणायेतरं कालं भक्तमुपहरेद्दत्तसत्यशीलः सोमसुत्सदा जुहुयाद्बहुषु बहूनामनुदेश आनन्तर्ययोगौ द्वे द्वे तु याज्यानुवाक्ये
अदृष्टादेशे नित्ये अग्न्याधेयं कृत्तिकासुरोहिण्यां मृगशिरसि फल्गुनीषु विशाख्योरुत्तरयोः प्रोष्ठपदयोरेतेषां कस्मिंश्चिद्द्वसन्तं
पर्वणि ब्राह्मण आदधीत ग्रीष्मवर्षा शरत्सु क्षत्रिय वैश्योपक्रुष्टाय सिन्धु कस्मिंश्चिद्दत्ता वा दधीत सोमेन यक्ष्यमाणो नर्तुं पृच्छेन्न
नक्षत्रं मश्वत्थाच्छमी गर्भादरणी आहरेद नपेक्षमाणो यो अश्वत्थः शमी गर्भ आरुरो हत्वे स चा । तं त्वाहरामि ब्रह्मणा यज्ञियैः
केतुभिः सहेति पूर्णा हुत्यन्तमग्न्याधेयं यदि त्विष्टयस्तनुयुः प्रथमायामग्निरग्निः पवमानो ग्न आयूंषि पवसे ग्ने पवस्व स्वपाः सहव्य
वाळमत्यो ग्निर्होता पुरोहित इति स्विष्टकृतः संयाज्ये इत्युक्ते सौविष्टकृती प्रतीयात्सर्वत्र देवतागमे नित्यानामपायो याः स्विष्ट

पूर्वप.

अ. २

॥ ७ ॥

कृतमंतराज्यभागौचतास्तत्स्थान'एषसमानजातिधर्मो'द्वितीयस्यांवृधन्वंता'वग्निःपावकोग्निःशुचिःसनःपावकदीदिवोग्ने
 पावकरोचिषा । अग्निःशुचिब्रततम'उदग्नेशुचयस्तव'साह्वान्विश्वाअभियुजो'ग्निमीळेपुरोहितमितिसंयाज्ये'तृतीयस्यांसा
 मिधेन्यावावपते'प्रागुपोत्तमायाःपृथुपाजाअमर्त्यइति'द्वेधायेइत्युक्तएतेप्रतीया'त्पुष्टिमंतावग्निनारयिमश्रवद्भयस्फानो
 अमीवहेत्यग्नीषोमावि'न्द्राग्नीविष्णुरिति'वैकल्पिकान्यदितिरुतत्वामदितेमहि'महीमूषुमातरंसुब्रताना'मृतस्यपत्नीमवसेहु
 वेम । तुविक्षत्रामजरंती'मुरूचींसुशर्माणमदिति'सुप्रणीति । प्रेद्धोअग्नइमोअग्नइतिसंयाज्ये'विराजावित्युक्तएतेप्रतीयादि
 तितिस्र'आद्योत्तमेवैवस्याता'माद्यावातथासतितस्यामेव'धायेविराजा'वितिमात्रेविकारे'वैराजतंत्रेतिप्रतीया'दाधानाद्वा
 दशरात्रमजस्रा'अत्यंतंतुगतश्रियः ॥१॥ उत्सर्गेपराह्णे'गार्हपत्यंप्रज्वल्य'दक्षिणाग्निमानीय'विदूकुलाद्वित्तवतो'वैकयो नय
 इत्येके'ध्रियमाणंवाप्रज्वल्यारणिमंतं'वामथित्वा'गार्हपत्यादाहवनीयंज्वलंतमुद्धरे'देवंत्वादेवेभ्यःश्रियाउद्धरामीत्युद्धरे
 दुद्ध्रियमाणउद्धरपा'प्मनोमायदविद्वान्यच्चविद्वान्'श्चकार । अहायदेनःकृतमस्तिकि'ंचित्सर्वस्मान्मोद्धृतः'पाहितस्मादिति
 प्रणये'दमृताहुतिममृतायां'जुहोम्यग्निं'पृथिव्याममृतस्य'योनौ । तयानंतंकाममहंजयानि'प्रजापतिःप्रथमोयंजिगाया'ग्ना
 वग्निःस्वाहेतिनिदध्यादादित्यमभिमुख'एवंप्रातर्व्युष्टायांतमेवाभिमुखो'रात्र्यायदेनइतितुप्रणये'दतऊर्ध्वमाहिताग्निर्व्रत
 चार्याहोमा'दनुदितहोमीचोदया'दस्तमितेहोमोनित्यमाचमन'मृतसत्याभ्यांत्वापर्युक्षामीतिजपित्वापर्युक्षे'त्रिस्त्रिरेकैकंपु

श्रौतसू.

॥ ८ ॥

नः पुनरुदकमादायानंतये विकल्पो दक्षिणं त्वेव प्रथमं विज्ञायते पिता वा एषो ग्रीनां यद् दक्षिणः पुत्रो गार्हपत्यः पौत्र आहवनीयं
स्तस्मादेवं पर्युक्षेद्गार्हपत्यादविच्छिन्नामुदकधारां हरेत्तुं तन्वत्रजसो भानुमन्विहीत्याहवनीयात्पश्चाद्गार्हपत्यस्योपविश्यो
दगंगारानपो ह्येतसु हुतकृतस्थसु हुतं करिष्यथेति तेष्वग्निहोत्रमधिश्रयेदधिश्रितमध्यधिश्रितमधिश्रितं हि ३ इति । इळाया
स्पदं घृतवच्चराचरं जातवेदो हविरिदं जुषस्व । ये ग्राम्याः पशवो विश्वरूपास्तेषां सप्तानां मयि पुष्टिरस्त्विति वा न दध्यधिश्रये
दधिश्रयेदित्येके ॥ २ ॥ पयसानित्यहोमो यवागूरोदनो दधिसर्पिर्ग्रामकामान्नाद्यकामैर्द्रियकामतेजस्कामानां मधिश्रितम
वज्ज्वलयेदनधिश्रयं दध्यग्निष्टेते जोमाहाभीरिति सुवेण प्रतिषिच्यान्नवांशांतिरस्य मृतमसीति तयोरव्यतिचारः पुनर्ज्वलता
परिहरेत्रिरंतरितं रक्षोतरिता अरातय इति समुदंतं कर्षन्निवोदगुद्वासयेद्विवेत्वांतरिक्षायत्वा पृथिव्यै त्वेति निदधत्सु हुतकृत
स्थसु हुतमकाष्टैत्यंगारानतिसृज्य सुक् सुवंप्रति तपेत्प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातयो निष्टप्तं रक्षो निष्टप्ता अरातय इत्युत्तरतः
स्थाल्याः सुचमासाद्यो मुन्नयानीत्यतिसर्जयीता हिताग्निराचम्या परेण वेदिमतिव्रज्य दक्षिणत उपविश्यैतच्छ्रुत्वो मुन्नयेत्य
तिसृजेदतिसृष्टो भूरिळा भुवइळा स्वरिळा वृधइळे तिस्रुव पूरमुन्नयेदग्रियमग्रियं पूर्णतमं यो नुज्येष्ठमृद्धिमिच्छेत्पुत्राणां यो
स्य पुत्रः प्रियः स्यात्तं प्रति पूर्णमुन्नयेत्स्थालीमभिमृश्य समिधं सुचंचाध्यधिगार्हपत्यं हत्वा प्राणसंमितामाहवनीयसमीपे कुशे
षूपसाद्य जान्वाच्यसमिधमादध्याद्रजतां त्वाग्निज्योतिषं रात्रिमिष्टकामुपदधे स्वाहेति समिधमाधाय विद्युदसि विद्यमेपा

पूर्वष.

अ. २

॥ ८ ॥

प्मानमग्नौ श्रद्धेत्यपउपस्पृश्य प्रदीप्तां द्व्यंगुलमात्रेभिर्जुहुयाद्भूर्भुवःस्वरोऽमग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहेति पूर्वामाहुतिं हु
 त्वा कुशेषु सादयित्वा गार्हपत्यमवेक्षेत पशून्मेयच्छेत्यथोत्तरां तूष्णीं भूयसी मसंसृष्टां प्रागुदगुत्तरतो वा प्रजापतिं मनसा ध्या
 यात्तूष्णीं होमेषु सर्वत्र भूयिष्ठं सुचिशिष्टं त्रिरनुप्रकंप्यावमृज्य कुशमूलेषु निमार्ष्टि पशुभ्यस्त्वेति तेषां दक्षिणत उत्ताना अंगु
 लीः करोति प्राचीना वीती तूष्णीं स्वधा पितृभ्य इति वा पोवनिनीय वृष्टिरसिवृश्च पेपाप्मानमप्सु श्रद्धेत्यपउपस्पृश्या हिताग्निर
 नुमंत्रयेता धानमुक्त्वा तेन ऋषिणा तेन ब्रह्मणा तथा देवतयांगिरस्वध्रुवासी देतिसमिधं ता अस्य सूददो हस इति पूर्वामाहुति
 मुपोत्थायोत्तरां कांक्षेते क्षमाणो भूर्भुवःस्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्या सुवीरो वीरैः सुपोषः पोषैराग्नेयीभिश्चाग्न आयूंषि पवस इति
 तिसृभिः ॥ ३ ॥ संवत्सरे संवत्सरे यवाग्वापयसा वा स्वयं पर्वणि जुहुयाद्दत्विजामेक इतरं कालं मंते वासी वा स्पृष्टो दकं मुद
 ङ्गावृत्य भक्षयेदपरयोर्वा हुत्वा युषेत्वा प्राश्नामीति प्रथमं मन्त्राद्यायत्वेत्युत्तरं तूष्णीं समिधमाधाय अग्नये गृहपतये स्वाहेति गार्ह
 पत्ये नित्योत्तरां तूष्णीं समिधमाधाय अग्नये संवेशपतये स्वाहेति दक्षिणे अग्नये न्नादायान्नपतये स्वाहेति वानित्योत्तरां भक्षयित्वा
 भ्यात्ममपः सुचानिनयते त्रिः सर्पदेवजनेभ्यः स्वाहेत्यथैनां कुशैः प्रक्षाल्य चतस्रः पूर्णाः प्रागुदीच्योर्निनयेदतुभ्यः स्वाहा दि
 ग्भ्यः स्वाहा सप्त ऋषिभ्यः स्वाहेतरजनेभ्यः स्वाहेति पंचमीं कुशदेशे पृथिव्याममृतं जुहोम्यग्नये वैश्वानराय स्वाहेति षष्ठीं पश्चा
 द्गार्हपत्यस्य प्राणममृते जुहोम्यमृतं प्राणे जुहोमि स्वाहेति प्रताप्यां तर्वेदि निदध्यात्परि कर्मिणे वा प्रयच्छेदग्नेणाहवनीयं परी

श्रौतसू.
॥ ९ ॥

त्यसमिधआदध्यात्तिस्रस्तिस्रउदङ्मुखंस्तिष्ठन्प्रथमासमंत्रांमाहवनीयेदीदिहीतिगार्हपत्येदीदायेतिदक्षिणेदीदिदायेत्यु
क्तंपर्युक्षणंताभ्यांपरिसमूहनेपूर्वेतुपर्युक्षणादेवंप्रातरुपोदयंव्युषितउदितेवासत्यक्रुताभ्यांत्वेतिपर्युक्षणंमोमुंनेष्यामीत्य
तिसर्जनंहरिणींत्वासूर्यज्योतिषमहरिष्टकामुपदधेस्वाहेतिसमिदाधानंभूर्भुवःस्वरो३सूर्योज्योतिर्ज्योतिःसूर्यःस्वाहेति
होमउन्मार्जनंच ॥ ४ ॥ प्रवत्स्यन्नग्नीन्प्रज्वल्याचम्यात्तिक्रम्योपतिष्ठतआहवनीयंशंस्यपशून्मेपाहीतिगार्हपत्यंनर्यप्रजां
मेपाहीतिदक्षिणमथर्वपितुंमेपाहीतिगार्हपत्याहवनीयावीक्षेतैमान्मेमित्रावरुणौगृहान्गोपायतंयुवं ॥ अविनष्टानविह
तान्पूषैनानभिरक्षत्वस्माकंपुनरायनादितियथेतंप्रत्येत्यप्रदक्षिणंपरियन्नाहवनीयमुपतिष्ठते । ममनामप्रथमंजातवेदः
पितामाताचदधतुर्यदग्ने ॥ तत्त्वंबिभृहिपुनराममैतोस्तवाहंनामबिभराण्यग्नइतिप्रव्रजेदनपेक्षमाणोमाप्रगामेतिसूक्तंज
पन्नारादग्निभ्योवाचंविसृजेतसदासुगःपितुमांअस्तुपंथाइतिपंथानमवरुह्यानुपस्थिताग्निश्चेत्प्रवासमापद्येतेहैवसंतत्रसं
तंत्वाग्नेहृदावाचामनसावाबिभर्मि ॥ तिरोमासंतमाप्रहासीर्ज्योतिषात्वावैश्वानरेणोपतिष्ठतइतिप्रतिदिशमग्नीनुपस्था
यापिपंथामगन्महीतिप्रत्येत्यसमित्पाणिर्वाग्यतोग्नीन्ज्वलतःश्रुत्वाभिक्रम्याहवनीयमीक्षेतविश्वदानीमारभंतोनातुरेण
मनसा ॥ अग्नेमातेप्रतिवेशारिषाम ॥ नमस्तेअस्तुमीहुषेनमस्तउपसद्वने ॥ अग्नेशुंभस्वतन्वःसंमारय्यासृजेत्यग्निषुस
मिधउपनिधायाहवनीयमुपतिष्ठते । ममनामतवचजातवेदोवाससीइवविवसानौचरावः ॥ तेबिभ्रवोदक्षसेजीवसे

पूर्वष.
अ. २

॥ ९ ॥

चयथायथंनौतन्वौजातवेदइतिततःसमिधोभ्यादध्यादाहवनीये । अगन्मविश्ववेदसमस्मभ्यैवसुवित्तमं । अग्नेसम्रा
ळभिद्युम्नमभिसहआयच्छस्वःस्वाहेतिगार्हपत्येयमग्निर्गृहपतिर्गार्हपत्यःप्रजायावसुवित्तमः ॥ अग्नेर्गृहपतेभिद्युम्नमभि
सहआयच्छःस्वःस्वाहेतिदक्षिणेयमग्निःपुरीष्योरयिमान्पुष्टिवर्धनः ॥ अग्नेपुरीष्याभिद्युम्नमभिसहआयच्छस्वःस्वा
हेतिगार्हपत्याहवनीयावीक्षेतेमान्मेमित्रावरुणौगृहानजूगुपतंयुवं ॥ अविनष्टानविहृतान्पूषैनानभ्यराक्षीदास्माकंपुन
रायनादितियथेतंप्रत्येत्यप्रोष्यभूयोदशरात्राच्चतुर्गृहीतमाज्यंजुहुयान्मनोज्योतिर्जुषतामाज्यंमेविच्छिन्नंयज्ञंसमिमंद
धातु ॥ याइष्टाउषसोयाअनिष्टास्ताःसंतनोमिहविषाघृतेनस्वाहेत्यग्निहोत्राहोमेचप्रतिहोममेकैपरिसमुद्योदग्विहा
रादुपविश्यभूर्भुवःस्वरितिवाचंसृजेतगृहानीक्षेताप्यनाहिताग्निर्गृहामाबिभीतोपवस्वस्त्येवोस्मासुचप्रजायध्वंमाच
वोगोपतीरिषदितिप्रपद्येतगृहानहंसुमनसःप्रपद्येवीरघ्नोवीरवतःसुवीरान् ॥ इरांवहंतोघृतमुक्षमाणास्तेष्वहंसुमनाःसंवि
शानीतिशिवंशग्मंशंयोःशंयोरितित्रिरनुवीक्षमाणोविदितमप्यलीकंनतदहर्ज्ञापयेयुर्विज्ञायतेभयंवोभयंमेस्त्वित्येवोप
तिष्ठेतप्रवसन्प्रत्येत्याहरहर्वेति ॥ ५ ॥ अमावास्यायामपराह्णेपिंडपितृयज्ञोदक्षिणाग्नेरेकोल्मुकंप्राग्दक्षिणाप्रणयेद्येरू
पाणिप्रतिमुंचमानाअसुराःसंतःस्वधयाचरन्ति ॥ परापुरोनिपुरोयेभरन्त्यग्निष्ठाहोकात्प्रणुदात्वस्मादितिसर्वकर्माणितां
दिशमुपसमाधायोभौपरिस्तीर्यदक्षिणाग्नेःप्रागुदक्प्रत्यगुदग्वैकैकशःपात्राणिसादयेच्चरुस्थालिशूर्पैस्फ्योलूखलमुसलं

श्रौतसू.

॥१०॥

सुवध्रुवकृष्णाजिनसकृदाच्छिन्नेधमेक्षणकमंडलून्दक्षिणतोमिष्ठमारुह्यचरुस्थालीं ब्रीहीणां पूर्णानिमृजेत्परिसन्नां निद
ध्यात्कृष्णाजिनउलूखलंकृत्वैतरान्पत्न्यवहन्यादविवेचमवहतान्सकृत्प्रक्षाल्यदक्षिणाग्नौ श्रपयेदर्वागतिप्रणीतात्स्फयेन
लेखामुल्लिखेदपहता असुरारक्षांसिवेदिषदइतितामभ्युक्ष्यसकृदाच्छिन्नैरवस्तीर्यासादयेदभिघार्यस्थालीपाकमाज्यंसर्पि
रनुत्पूतं नवनीतं वोत्पूतं ध्रुवायामाज्यंकृत्वादक्षिणत आंजनाभ्यंजनं कशिपूपबर्हणानि प्राचीनावीती धममुपसमाधाय मेक्ष
णेनादायावदानसंपदा जुहुयात्सोमाय पितृमते स्वधानमोघयेकव्यवाहनाय स्वधानमइति स्वाहाकारेण वाग्निं पूर्वयज्ञोप
वीती मेक्षणमनुग्रह्य प्राचीनावीती लेखां त्रिरुदकेनोपनयेच्छुंधंतां पितरः शुंधंतां पिहामहाः शुंधंतां प्रपितामहा इति तस्यां
पिंडान्निपृणीयात्पराचीनपाणिः पित्रे पितामहाय प्रपितामहायैतत्ते सौये च त्वामत्रान्वितितस्मै तस्मै य एषां प्रेताः स्युरिति
गाणगारिः प्रत्यक्षमितरानर्चयेत्तदर्थत्वात्प्रेतेभ्य एव निपृणीयादिति तौ ल्वलिः क्रियागुणत्वादपि जीवांत आत्रिभ्यः सर्वे
भ्य एव निपृणीयादिति गौतमः क्रियाह्यर्थकारितोपायविशेषो जीवमृतानां न परेभ्योऽनधिकारान्न प्रत्यक्षं न जीवेभ्यो निपृ
णीयान्न जीवांतर्हितेभ्यो जुहुयाज्जीवेभ्यः सर्वहुतं सर्वजीविनो नामान्यविद्धास्ततपितामहप्रपितामहेति ॥६॥ निपृताननुमं
त्रयेतांऽत्र पितरो मादयध्वं यथा भागमावृषायध्वमिति स व्यावृदुदङ्गावृत्य यथा शक्त्यप्राणं नासित्वाभिपर्यावृत्यामीमदंत
पितरो यथा भागमावृषायीषतेति चरोः प्राणभक्षं भक्षयेन्नित्यं निनयनं मसावभ्यंश्वासावंश्वेति पिंडेष्वभ्यंजनां जनेवासोद

पूर्वप.
अ. २

॥१०॥

द्वादशामूर्णास्तुकांवापंचाशद्वर्षतायाऊर्ध्वस्वल्लोमैतद्वःपितरोवासोमानोतो न्यत्पितरोयुङ्गध्वमित्यथैनानुपतिष्ठेत न
 मोवःपितरइषेनमोवःपितरऊर्जेनमोवःपितरःशुष्मायनमोवःपितरोघोरायनमोवःपितरोजीवायनमोवःपितरोरसाय ।
 स्वधावःपितरोनमोवःपितरोनमएतायुष्माकंपितरइमाअस्माकंजीवावोजीवंतइहसंतःस्याम । मनोन्वाहुवामहइतिच
 तिसृभिरथैनान्प्रवाहयेत्परेतनपितरःसोम्यासोगंभीरेभिःपथिभिःपूर्विणेभिः ॥ दत्त्वायास्मभ्यंद्रविणेहभद्रंरयिंचनः
 सर्ववीरंनियच्छतेत्यग्निप्रत्येयादग्नेतमद्याश्वंनस्तोमैरितिगार्हपत्यंयदंतरिक्षंपृथिवीमुतद्यायन्मातरंपितरंवाजिहिंसिम ।
 अग्निर्मातस्मादेनसोगार्हपत्यःप्रमुंचतुंकरोतुमामनेनसं ॥ वीरंमेदत्तपितरइतिपिंडानांमध्यमंपत्नींप्राशयेदाधत्तपितरो
 गर्भंकुमारंपुष्करस्रजं ॥ यथायमरपाअसदित्यप्स्वितरावतिप्रणीतेवायस्यवागंतुरेनकाम्याभावःसप्राश्नीयान्महारोगे
 णवाभितप्तःप्राश्नीयादन्यतरांगतिंगच्छत्येवमनाहिताग्निर्नित्येश्रपयित्वातिप्रणीयजुहुयाद्विवत्पात्राणामुत्सर्गस्तृणंद्वि
 तीयमुद्रिक्ते ॥७॥ दर्शपूर्णमासावारप्स्यमानोऽन्वारंभणीयामग्नाविष्णूसरस्वतीसरस्वानग्निर्भगी ॥ अग्नाविष्णूसजो
 षसेमावर्धंतुवांगिरः ॥ द्युम्नैर्वाजेभिरागतं । अग्नाविष्णूमहिधामप्रियंवावीथोघृतस्यगुह्याजुषाणा ॥ दमेदमेसुष्टुतिर्वा
 मियानाप्रतिवांजिह्वाघृतमुच्चरण्यत् ॥ पावकानःसरस्वतीपावीरवीकन्याचित्रायुःपीपिवांसंसरस्वतोदिव्यंसुपर्णवाय
 संबृंहंतमासवंसवितुर्यथासनोराधांस्याभरेत्याधानाद्यद्यामायवीयदिवार्थाव्यथेरन्पुनराधेयइष्टिस्तस्यांप्रयाजानुयाजा

श्रौतसू.

॥११॥

न्विभक्तिभिर्यजेत्समिधःसमिधोऽग्नेर्गन्नाज्यस्यव्यंतु । तनूनपादग्निमग्नआज्यस्यवेत्विळोअग्निनाग्नआज्यस्यव्यंतु ।
बर्हिरग्निरग्नआज्यस्यवेत्त्वितिसमिधाग्निंदुवस्यतेह्युषुब्रवाणितइत्याग्नेयावाज्यभागौबुद्धिमदिंदुमंतावित्याचक्षतेतथानु
वृत्तिरिज्याचनित्यंपूर्वमनुब्राह्मणिनोऽग्नआयूंषिपवसइत्युत्तरंनित्यस्तूत्तरेहविःशब्दआग्नेयंहविरधाह्यग्नेक्रतोर्भद्रस्याभि
ष्टेअद्यगोभिर्गृणंतएभिर्नोअकैरग्नेतमद्याश्वनस्तोमैरितिसंयाज्येदेवंबर्हिरग्नेर्वसुवनेवसुधेयस्यवेतु ॥ देवोनराशंसोऽग्नौव
सुवनेवसुधेयस्यवेत्त्विति ॥ ८ ॥ आग्रयणं व्रीहिश्यामाकयवानांसस्यंनाश्रीयादग्निहोत्रमहुत्वायदावर्षस्यतृप्तस्यादथा
ग्रयणेनयजेतापिहिदेवाआहुस्तृप्तोनूनंवर्षस्याग्रयणेनहियजतइत्यग्निहोत्रींवैनानादयित्वातस्याःपयसाजुहुयादपिवा
क्रियायवेष्विष्टिस्तुराज्ञःसर्वेषांचैकैश्यामाकेष्ट्यांसौम्यश्चरुः सोमयास्तेमयोभुवोयातेधामानिदिवियापृथिव्यामित्यवां
तरेळायानित्यंजपमुक्त्वासव्येपाणौकृत्वैतरेणाभिमृशेत्प्रजापतयेत्वाग्रहंगृह्णामिमह्यंश्रियैमह्यंयशसेमह्यमन्नाद्याय ॥
भद्रानुःश्रेयःसमनैष्टदेवास्त्वयावसेनसमशीमहित्वा ॥ सनोमयोभूःपितवाविशेहशंनोभवद्विपदेशंचतुष्पदइतिप्राश्या
चम्यंनाभिमालभेतामोसिप्राणतद्वतंब्रवीम्यमासिसर्वानसिप्रविष्टः ॥ समेजरांरोगमपनुद्यशरीरादमामएधिमामृथा
मइंद्रैत्येतेनभक्षिणोभक्षान्सर्वत्रनवभोजनेथव्रीहियवानांधाय्येविराजावर्गीन्द्राविंद्राग्नीवाविश्वेदेवाःसोमोयदितत्रश्या
माकोद्यावापृथिवी आघ्रायेअग्निमिंधतेसुकर्माणःसुरुचोदेवयंतोविश्वेदेवासआगतयेकेचज्जमामहिनोअहिमाया

पूर्वष.
अ. २

॥११॥

महीद्यौःपृथिवीचनःप्रपूर्वजेपितरानव्यसीभिरिति ॥ ९ ॥ अथकाम्याआयुष्कामेष्ट्याजीवातुमंतावानोअग्नेसु
चेतुनात्वंसोममहेभगमित्यग्निरायुष्मानिद्रस्त्रातायुष्टेविश्वतोदधद्यमग्निर्वरेण्यः ॥ पुनस्तेप्राणआयातुपरायक्ष्मंसु
वामिते ॥ आयुर्दाअग्नेहविषोजुषाणोघृतप्रतीकोघृतयोनिरेधि ॥ घृतंपीत्वामधुचारुगव्यपितेवपुत्रमभिरक्षतादिमं ॥
त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रमातेअस्यांसहसावन्परिष्टौपाहिनोअग्नेपायुभिरजस्रैरग्नेत्वंपारयानव्योअस्मानितिसंयाज्ये
स्वस्त्ययन्यांरक्षितवंतावग्नेरक्षाणोअंहसस्त्वंनःसोमविश्वतइत्यग्निःस्वस्तिमान्स्वस्तिनोदिवोअग्नेपृथिव्याआरेअस्म
दमतिमारेअंहइतिपूर्वयोक्तेसंयाज्येपुत्रकामेष्ट्यामग्निःपुत्रीयस्मैत्वंसुकृतेजातवेदोयस्त्वाहृदाकीरिणामन्यमानोअग्निस्तु
विश्रवस्तममितिद्वेसंयाज्येआग्नेय्याउत्तरेनित्येमूर्धन्वतस्तुभ्यंताअंगिरस्तमाश्यामतंकाममग्नेतवोतीतिकामायवैमृध्या
उत्तरेविनइन्द्रमृधोजहि मृगोनभीमःकुचरोगिरिष्ठाःसघुत्तिमिन्द्रसच्युतिप्रच्युतिजघनच्युतिं ॥ प्रनाकाफानाभर ॥
प्रयस्यन्निवसक्थ्यौविनइन्द्रमृधोजहि ॥ चनीखुदद्यथासपमभिनःसुष्टुतिनयेतीन्द्रायदात्रेपुनर्दात्रेवायानिनोधनानि
क्रुद्धोजिनासिमन्युना ॥ इन्द्रानुविद्धिनस्तान्यनेनहविषापुनः ॥ पुनर्नइन्द्रोमघवाददातुधनानिशक्रोधनीःसुराधाः ॥
अस्मद्वक्त्रकृणुतांयाचितोमनःश्रुष्टीनइन्द्रोहविषामृधातीत्याशानामाशापालेभ्योवाशानामाशापालेभ्यश्चतुभ्योअमृते
भ्यः ॥ इदंभूतस्याध्यक्षेभ्योविधेमहविषावयं ॥ विश्वाआशामधुनासंसृजाम्यनमीवाआपओषधयःसंतुसर्वाः ॥ अ

श्रौतसू.

॥१२॥

यंयजमानोमृधोव्यस्यत्वगृभीताःपशवःसंतुसवईतिलोकेष्टिःपृथिव्यंतरिक्षंद्यौरितिदेवताःपृथिवीमातरंमहीमंतरिक्षमु
पब्रुवे ॥ बृहतीमूतयेदिव ॥ विश्वंविभर्तिपृथिव्यंतरिक्षंविपप्रथे ॥ दुहेद्यौबृहतीपर्यः ॥ वर्ममेपृथिवीमह्यंतरिक्षंस्वस्त
ये ॥ द्यौर्मेशर्ममहिश्रवइतितिस्रस्त्रयाणांप्रथमेप्रथमस्योत्तरेमध्यमस्योत्तमाप्रथमाचोत्तमस्य ॥१०॥ मित्रविंदामहावै
राज्यग्निःसोमोवरुणोमित्रइंद्रोबृहस्पतिःसवितापूषासरस्वतीत्वष्टेत्येकप्रदानाः ॥ अग्निःसोमोवरुणोमित्रइंद्रोबृहस्प
तिःसवितायःसहस्री॥पूषानोगोभिरवसासरस्वतीत्वष्टारूपेणसमनक्तुयज्ञं ॥ प्रतिलोममादिश्ययजैद्येयजामहेत्वष्टा
रंसरस्वतीपूषणंसवितारंबृहस्पतिमिंद्रमित्रंवरुणंसोममग्निं ॥ त्वष्टारूपाणिदधतीसरस्वतीभगंपूषासवितानोददातु ॥
बृहस्पतिर्दददिंद्रःसहस्रमित्रोदातावरुणःसोमोअग्निरित्यष्टौवैराजतंत्रास्तासामाद्याःषळेकहविषःस्तुषाःश्वशुरीययाभि
चरन्यजेतैंद्रःसूरोअतरद्रजांसिस्तुषासपत्नाःश्वशुरोहमस्मि ॥ अहंशत्रून्जयामिजर्हषाणोऽहंवाजंजयामिवाजसातौ ॥
इंद्रःसूरःप्रथमोविश्वकर्मांमरुत्वांअस्तुगणवान्सजातैः ॥ ममस्तुषाःश्वशुरस्यप्रशिष्टौसपत्नावाचंमनसउपासतां ॥
जुष्टोदमूनाअग्नेशर्धमहतेसौभगायेतिसंयाज्येविमतानांसंमत्यर्थेसंज्ञान्यग्निर्वसुमान्सोमोरुद्रवानिंद्रोमरुत्वांवरुणआ
दित्यवानित्येकप्रदानाः ॥ अग्निःप्रथमोवसुभिर्नोअव्यात्सोमोरुद्रैरभिरक्षतुत्मना ॥ इंद्रोमरुद्भिर्ऋतुथाकृणोत्वादित्यै
नोवरुणःशर्मयंसत् ॥ समग्निर्वसुभिर्नोअव्यात्संमोमोरुद्रियाभिस्तनूभिः ॥ समिंद्रोरातहव्योमरुद्भिःसमादित्यैर्वरु

पूर्वष.

अ. २

॥१२॥

णोविश्ववेदाइत्यैद्रामारुतींभेदकामामरुतोयस्यहिक्षयैप्रशर्धायमारुतायस्वभानवइत्यैद्रीमनूच्यमारुत्यायजैन्मारुतीम
 नूच्यैद्यायजैदिद्रंपूर्वनिगमेषुमरुतोवेद्रंवाप्रदानादूर्ध्वमरुतःप्रकृत्यासंपत्तिकामाःसंज्ञानींचैद्राबार्हस्पत्यांप्रधृष्यमाणा
 आनइंद्राबृहस्पतींअस्मेइंद्राबृहस्पतीइतियद्यपींद्रायचोदयेयुः ॥ ११ ॥ पवित्रैष्ट्यामपामिदंन्ययनंसमुद्रस्यनिवे
 शनं ॥ अन्यंतैअस्मत्तपंतुहेतयःपावकोअस्मभ्यंशिवोभव ॥ नमस्तेहरसेशोचिषेनमस्तेअस्त्वर्चिषे ॥ अन्यंतैअस्मत्तपंतु
 हेतयःपावकोअस्मभ्यंशिवोभवेतिपावकवत्यौधाय्यैपावकवंतावाज्यभागावग्नीरक्षांसिसेधतियोधारयापावकयेत्यृचौ
 याज्यैयत्तेपवित्रमर्चिष्याकलशेषुधावतीतिपवित्रइत्येतेग्निःपवमानःसरस्वतींप्रियाअग्निःपावकःसवितासत्यप्रसवोग्निः
 शुचिर्वायुर्नियुत्वांनग्निर्व्रतपतिर्दधिक्रावाग्निर्वैश्वानरोविष्णुःशिपिविष्टऽउतनःप्रियाप्रियास्विमाजुह्वानायुष्मदानमो
 भिर्वायुरग्रेगायज्ञर्वायोशुक्रोअयामितैदधिक्राव्णोअकारिषमादधिक्राःशवसापंचकृष्टीर्जुष्टोदमूनाऽअग्नेशर्धमहते
 सौभगायेतिसंयाज्यैसैषासंवत्सरमतिप्रवसतःशुद्धिकामोवातदेषाभियज्ञगाथागीयते ॥ वैश्वानरींव्रातपतींपवित्रेष्टित
 थैवच ॥ ऋतावृतौप्रयुंजानःपुनातिदशपौरुषमिति ॥ १२ ॥ वर्षकामेष्टिःकारीरीतस्यांप्रतित्यंचारुमध्वरमीळेअग्निं
 स्ववसंनमोभिरितिधाय्येयाःकाश्चवर्षकामेष्ट्योप्सुमंतावप्स्वग्नैसधिष्टवाप्सुमेसोमोऽअब्रवीदित्यग्निर्धामिच्छन्मरुतःसूर्य
 स्तिस्रश्चपिंज्यउत्तराहिरण्यकेशोरजसोविसारइतिद्वेत्वंत्याचिदच्युताधामंतेविश्वंभुवनमधिश्रितमितिवावाश्रेवविद्यु

श्रौतसू.

॥१३॥

न्मिमातिपर्वतश्चिन्महिवृद्धोविभायसृजंतिरश्मिमोजसावहिष्ठेभिर्विहरन्यासितंतुमुदीरयथामरुतःसमुद्रतःप्रवोमरुत
स्तविषाउदन्यवआयंनरःसुदानवोददाशुषेविद्युन्महसोनरोअश्मदिद्यवःकृष्णंनियानंहरयःसुपर्णांनियुत्वंतोग्रामजितो
यथानरोऽग्नेबाधस्वविमृधोविदुर्गहायंत्वादेवापिःशुशुचानोअग्रइतिसंयाज्येऋचोनूच्ययजुर्भिरेकेयजंतिसंस्थितायांस
र्वादिशउपतिष्ठेताच्छावदतवसंगीर्भिराभिरितिचतसृभिःप्रत्यृचंसूक्तेनसूक्तेनवा ॥ १३ ॥ अतऊर्ध्वमिष्टयनानिंसांव
त्सरिकाणितेषांफाल्गुन्यांपौर्णमास्यांचैत्र्यांवाप्रयोगस्तुरायणमग्निरिंद्रोविश्वेदेवाइतिपृथगिष्टयोऽनुसवनमहरहरेका
वात्रिहविर्दाक्षायणयज्ञेद्वेपौर्णमास्यौद्वेअमावास्येयजेतनित्येपूर्वेयथासंनयतोमावास्यायामुत्तरयोरैंद्रपौर्णमास्यांद्विती
यमैत्रावरुणममावास्यायामानोमित्रावरुणायद्वंहिष्ठंनातिविधेसुदानूइतिप्राजापत्यइळादधःप्रजापतेनत्वदेतान्यन्य
स्तवेमेलोकाःप्रदिशोदिशश्चपरावतोनिवतउद्धतश्च ॥ प्रजापतेविश्वसृज्जीवधन्यइदंनोदेवप्रतिहर्यहव्यमितिद्यावापृथि
व्योरयनंपौर्णमासेनामावास्यादामावास्येनापौर्णमासादसमाम्नातास्वर्थात्तत्रविकारोर्ध्वयुर्वायथास्मरेद्वैराजंत्वग्निमं
थनेधाय्येत्वेवैकेदेवतलक्षणायाज्यानुवाक्यागायत्र्यावतीहूतवत्युपोत्तवतीपुरस्ताल्लक्षणानुवाक्यात्रिष्टुब्वतीवीतवती
जुष्टवत्युपरिष्टाल्लक्षणायाज्यापिवान्यस्यछंदसोनतुयाज्याहसीयसीनोष्णिङ्नबृहतीक्षामनष्टहतदग्धवतीस्तुवर्जयेद्ब्र
केतुदैवतेतथैवलक्षणमपिवाव्यक्तेनधिगच्छन्सर्वशोनधिगमआग्नेयीभ्यांव्याहृतिभिर्वादेवतामादिश्यप्रणुयाद्यजेच्चन

पूर्वप.
अ. २

॥१३॥

म्राभ्यांवेममाशृणुधीहवयंत्वागीभिर्हवामहे ॥ एदंबहिर्निषीदनः ॥ स्तीर्णबर्हिरानुषगासदेतदुपेळानाह्नोअद्यगच्छ ॥
 अहेळतामनसेदंजुषस्ववीहिहव्यंप्रयतमाहुतंमइतिनम्रेआग्नेय्यावनिरुक्ते ॥ १४ ॥ चातुर्मास्यानिप्रयोक्ष्यमाणःपूर्वेद्यु
 वैश्वानरपार्जन्यांवैश्वानरोअजीजनदग्निर्नोनव्यसीमतिं ॥ क्षमयावृधानओजसा ॥ पृष्टोदिविपृष्टोअग्निःपृथिव्यांपर्ज
 न्यायप्रगायतप्रवातावांतिपतयंतिविद्युतइत्यग्न्याधेयप्रभृत्यातउपांशुहविषःसौमिक्यःप्रायश्चित्तिक्योन्वायात्यैककपा
 लाःसर्वत्रवारुणवर्जसावित्रश्चातुर्मास्येषुप्रधानहवींषिचैकेपित्र्योपसदःसतंत्राःपौनराधेयिकीचप्रागुत्तमादनुयाजादपि
 वासुमंद्रतंत्राआगूःप्रणववषट्काराउच्चैःसर्वत्रतथाग्रयणेग्रियमाहार्यस्तुप्राणसंततःप्रणवःपुरोनुवाक्यायास्तथागूर्वष
 ट्कारौयाज्यायास्तंत्रस्वराण्युपांशोरुच्चानिमंद्राण्युपांशुतंत्राणां ॥ १५ ॥ प्रातर्वैश्वदेव्यांप्रेषितोऽग्निमंधनीयाअन्वाह
 पश्चात्सामिधेनीस्थानस्यपदमात्रेवस्थायाभिहिंकृत्याभित्वादेवसवितर्महीद्यौःपृथिवीचनस्त्वामग्नेपुष्करादधीतितिसृ
 णामर्धर्चशिष्टारमेदासंप्रैषादन्यत्राप्यंतर्द्धचोवसानेजायमानेत्वेतस्मिन्नेवावसानेग्नेहंसिन्यत्रिणमितिसूक्तमावपेतपुनः
 पुनराजन्मनोजातंश्रुत्वानंतरेणप्रणवेनशिष्टमुपसंतनुयाच्छिष्टेनोत्तरामुतब्रुवंतुजंतवआयंहस्तेनखादिनमित्यर्धर्चआर
 मेत्प्रदेवंदेववीतयइतिद्वेअग्निनाग्निःसमिध्यतेत्वंह्यग्नेअग्निनातंमर्जयंतसुक्रतुंयज्ञेनयज्ञमयजंतदेवाइतिपरिदध्यात्सर्व
 त्रोत्तमांपरिधानीयेतिविद्याद्ध्यायेविराजौनवप्रयाजाःप्रागुत्तमाच्चतुरआवपेतदुरोअग्नआज्यस्यव्यंतूषासानक्ताग्नआ

श्रौतसू.

॥१४॥

ज्यस्यवीतां दैव्या होताराग्न आज्यस्यवीतां तिस्रो देवीरग्न आज्यस्य व्यं त्वित्यग्निः सोमः सविता सरस्वती पूषामरुतः स्वतव
सो विश्वे देवाद्यावापृथिवी आविश्व देवं सत्पतिं वाममद्य सवितर्वा ममुश्वः पूषंतव व्रते वयं शुक्रं ते अन्यद्यजतं ते अन्यदिहे हवः
स्वतवसः प्रचित्रमर्कं गृणते तुरायेति नवानुयाजाः षष्ठ्यर्ध्वं प्रथमां देवीं द्वारो वसुवने वसुधेयस्य व्यंतु । देवी उषासानक्ता वसु
वने वसुधेयस्य वीतां । देवी जोष्टी वसुवने वसुधेयस्य वीतां ॥ देवी ऊर्जा हुती वसुवने वसुधेयस्य वीतां । देवा दैव्या होताराव
सुवने वसुधेयस्य वीतां । देवी स्तिस्रस्ति स्रो देवीर्वसुवने वसुधेयस्य व्यं त्वित्यनुयाजानां सूक्तवाकस्य शंयुवाकस्य वोपरिष्ठाद्वा
जिभ्यो वाजिनमनावाह्यादेशं शंनो भवंतु वाजिनो हवेषु वाजे वाजे वत वाजिनो न इत्यूर्ध्वं जुरनवानं याज्याग्ने वीहीत्यनुवषट्
कारो वाजिनस्याग्ने वीहीति वायत्रकचैकसंप्रैषे द्वौ वषट्कारौ समस्तावेव तत्र द्विरनुमंत्रयेत न चागूरुत्तरस्मिन् वाजिनभक्षमि
ळामिव प्रतिगृह्योपहवमिच्छेता ध्वर्य उपह्वयस्व ब्रह्मन्नुपह्वयस्व । ऽग्नीदुपह्वयस्वेति यन्मेरेतः प्रसिच्यते यद्वा मे अपि गच्छति
यद्वा जायते पुनः । तेन मा शिव मा विशुतेन मा वाजिनं कुरु ॥ तस्य ते वाजिपीतस्योपहूतस्योपहूतो भक्षयामीति प्राणभक्षं भ
क्षये देवमध्वर्युर्ब्रह्माग्नीध्रो यजमानः प्रत्यक्षमितरे च दीक्षिताः । पौर्णमासेनेष्ट्वा चातुर्मास्यव्रतान्युपेयात्केशान्निवर्तयतीत इम
श्रूणि वापयीताधः शयीत मधुमांसलवणरूयवलेखनानि वर्जयेत्तौ भार्यामुपेयाद्वापनं सर्वेषु पर्वेषु स्वाद्योत्तमयोर्वा ॥ १६ ॥
पंचम्यां पौर्णमास्यां वरुणप्रघासैः पश्चाद्दार्शपौर्णमासिकायावेदे रूपं विश्य प्रेषितोऽग्निप्रणयनीयाः प्रतिपद्यते प्रदेवं देव्याधिये

पूर्वष.
अ. २

॥१४॥

तितिस्रं इळायास्त्वापदेवयमग्ने विश्वेभिः स्वनीकदेवैरित्यर्धर्च आरमेदासीनः प्रथमामन्वाहोपांशुसप्रणवातत्रस्थानात्स्था
 नसंक्रमणे प्रणवेनावसायानुच्छस्योत्तरां प्रतिपद्यते प्राणसंततं भवतीति विज्ञायत उत्तरमग्निमनुव्रजन्नुत्तरा इमं महे विदथ्या
 यशूषमयमिह प्रथमो धायि धातुभिरितितुराजन्यवैश्ययोराद्ये पश्चादुत्तरस्यावेदे रवस्था योत्तरवेदेस्तु सोमेषु निहिते ग्नौ सी
 दहोतः स्वउलोके चिकित्वा निहोता होतृषदने विदान इति द्वे परिधाय तस्मिन्नेवासन उपविश्य भूर्भुवः स्वरिति वाचं विसृजे
 तान्यत्रापियत्रानुब्रुवन्ननुव्रजेत्तिष्ठत्संप्रैषेष्टुतथैव वाग्विसर्गोऽग्निमंथनादिसमाना वैश्वदेव्या हविषां तु स्थानेषु प्रभृतीनां
 मिन्द्राग्नी मरुतो वरुणः कः ॥ इन्द्राग्नी अवसागतं श्रथं दृत्रमुतसंनोति वाजं मरुतो यस्य हि क्षये रा इवेदचरमा अहेवेमं मे वरुण श्रु
 धितत्त्वायामि ब्रह्मणा वंदमानः कयानश्चित्र आभुवद्धिरण्यगर्भः समवर्तताग्र इति प्रतिप्रस्थाता वाजिने तृतीयः संस्थिता
 यामवभृथं व्रजंति तत्रावभृथेष्टिः कृता कृतातामुपरिष्ठाद्व्याख्यास्यामो द्वयोर्मासयोरैन्द्राग्रः पशुः ॥ १७ ॥ तथा ततः साकमे
 धाः पूर्वेद्युस्तिस्त्रिष्टयो नुसवनं प्रथमायामग्निरनीकवाननीकवंतमूतये ग्निं गीर्भिर्हवामहे । सनः पर्षदति द्विषः । सैनानीकेन
 सुविदत्रो अस्मे इत्युत्तरस्यां वृधन्वंतौ मरुतः सांतपनाः सांतपना इदं हविर्योनो मरुतो अभिदुर्हणायुरिति मरुद्भ्यो गृहमेधेभ्य
 उत्तराज्यभागप्रभृतीळांता गृहमेधास आगतं प्रबुध्याव ईरते महांसीति पुष्टिमंतौ विराजौ संयाज्ये अनिगदे अन्यत्राप्यना
 वाहनं आवहनेपि पित्र्यायां पशौ च बहुचैतस्यां रात्र्या मन्नं प्रसुवीरं स्तस्या विवासे पौर्णदर्वं जुहुयुर्ऋषभेरवाणेस्तनयितौ वाग्नी

श्रौतसू.

॥१५॥

ध्रं है केरावयंति ब्रह्मपुत्रं वदंतो यदि होतारं चोदयेयुस्तस्य याज्यानुवाक्ये । पूर्णादविपरापतसु पूर्णा पुनरापत ॥ वस्त्रे व वि
क्रीणावहा इषमूर्जं शतक्रतो ॥ देहि मे ददामि ते नि मे धेहि निते दधे ॥ अपामि क्यमिव संभरको वा ददते दददिति मरुद्भ्यः क्री
ळिभ्य उत्तरोत्तं व्रुवंतु जंतवो यंकृत्तुरगृभीत इति परोक्षवार्त्रघ्नौ क्रीळं वः शर्धो मारुतं मत्या सो नये मरुतः स्वं चो जुष्टो दमूना अग्ने
शर्धमहते सौ भगा येति संयाज्ये वा जिना वभृथ वर्जमा हें द्युक्ता वरुण प्रघासै ह विषांतु सप्तमा दीनां स्थानं इंद्रो वृत्र हेंद्रो म हेंद्रो
वा विश्वकर्मा तू न इंद्र वृत्र हं ननु ते दायि म ह इंद्रियाय विश्वकर्म न्ह विषावा वृधानो याते धामानि परमाणियाव मेति ॥१८॥ द
क्षिणाग्नेरग्निमतिप्रणीय पित्र्यासा शय्वं ता लुप्तजपा होतारम वृथा वषट्कारानुमंत्रणाभिहिंकारवर्जैतस्यां प्रांचिकर्माणि द
क्षिणे तराणि तथान्वयं मुशंतस्त्वानिधी महीत्येतां त्रिरनवानंताः सामिधेन्यस्ता सामुत्तमेन प्रणवेना वह देवान्पितृन्यजमा
नायेति प्रतिपत्तिरग्निं होत्राया वहस्वं महिमानमावहेत्येतस्य स्थाने ग्निकव्यवाहनमावाहयेदुत्तमे चैनं प्रयाजे प्रागाज्यपेभ्यो
निगमयेत्सूक्तवाके चाग्निर्होत्रेणेतस्य स्थाने नेह प्रादेशो न बर्हिष्मंतौ प्रयाजानुयाजौ नेळायां भक्षभक्षणं न मार्जनं न सूक्तवा
केनामादेश ईक्षितः सीद होतरिति वोक्त उपविशे जीवा तु मंतौ सव्योत्तर्युपस्थाः प्राचीना वीतिनो हविर्भिश्चरंति दक्षिण आग्नी
ध्र उत्तरो ध्वर्युर्द्वे द्वे अनुवाक्ये अध्यर्धमनवानं मोस्वधेत्याश्रावणं मस्तु स्वधेति प्रत्याश्रावणं मनु स्वधा स्वधेति संप्रैषो ये स्वधे
त्या गूर्ये स्वधाम ह इति वा स्वधानम इति वषट्कारो नित्याः पुत्रयः पितरः सोमवंतः सोमो वा पितृमां निपतरो बर्हिषदः पितरो

पूर्वप.
अ. २

॥१५॥

ग्निष्वात्तायमउदीरतामवरउत्परासस्त्वयाहिनःपितरःसोमपूर्वउपहूताःपितरःसोम्यासस्त्वंसोमप्रचिकितोमनीषासो
 मोधेनुंसोमोअर्वतमाशुंत्वंसोमपितृभिःसंविदानोबर्हिषदःपितरऊत्यर्वागाहंपितृन्सुविदत्राँअवित्सीदंपितृभ्योनमोअ
 स्त्वद्याग्निष्वात्ताःपितरएहगच्छतयेचेहपितरोयेचनेहयेअग्निदग्धायेअनग्निदग्धाइमंयमप्रस्तरमाहिसीदेतिद्वेपरेयिवां
 संप्रवतोमहीरनुवैवस्वतायचेन्मध्यमायाज्यायेतातृषुर्देवत्राजेहमानास्त्वदग्नेकाव्यात्वन्मनीषाःसप्रत्नथासहसाजाय
 मानइत्यग्निःस्विष्टकृत्कव्यवाहनःप्रकृत्यातऊर्ध्ववषट्कारक्रियायांचोर्ध्वमाज्यभागाभ्यामन्यन्मंत्रलोपादेकैकाचानु
 वाक्यायोअग्निःऋव्यवाहनस्त्वमग्नईळितोजातवेदइतिसंयाज्यैभक्षेपुप्राणभक्षान्भक्षयित्वाबर्हिष्यनुप्रहरेयुःसंस्थिता
 यांप्राग्वानुयाजाभ्यांदक्षिणावृतोदक्षिणाग्निमुपतिष्ठंतैनावृत्यानतिप्रणीतचर्यायामयाविष्ठाजनयत्कर्वरानिसहिष्ठीणिरु
 रुर्वरायगातुः। सप्रत्युदैद्धरुणंमध्वोअग्रैस्वांयत्तनूंतन्वामैरयतेत्यावृत्यत्वेवेतरावाहवनीयंसुसंदृशंत्वेतिपंक्त्यागार्हपत्यं
 मग्निंतमन्यइत्यथैनमभिसमायंतिमाप्रगामाग्नेत्वंनइतिजपंतःपूर्वेणगार्हपत्यंसूक्तेसमाप्यसव्यावृतस्थंबकान्ब्रजंतितत्रा
 ध्वर्यवःकर्माधीयतेप्रत्येत्यादित्ययाचरंतिपुष्टिमंतौधाय्येविराजौ ॥ १९ ॥ पंचम्यांपौर्णमास्यांशुनासीरीययावर्ग्य
 थोपपत्तिवावाजिनवर्जसमानावैश्वदेव्याहविषांतुस्थानेषष्ठप्रभृतीनांवायुर्नियुत्वान्वायुर्वाशुनासीराविंद्रोवाशुनासीर
 इंद्रोवाशुनःसूर्यउत्तमआवायोभूषशुचिपाउपनःप्रयाभिर्यासिंदाश्वांसमच्छसत्वंनोदेवमनसेशानायप्रहुतियस्तुआनद्

श्रौतसू.

॥१६॥

शुनासीराविमांवाचैजुषेथांशुननःफालाविकृषंतुभूमिमिंद्रैवयंशुनासीरमस्मिन्यज्ञेह्वामहे ॥ सवाजेषुप्रनोविषत् ॥
अश्वायंतोगव्यंतोवाजयंतःशुनहुवेममघवानमिंद्रमश्वायंतोगव्यंतोवाजयंतस्तरणिर्विश्वदर्शतश्चित्रं देवानामुदगाद
नीकमितियाज्यानुवाक्याःसमाप्यसोमेनयजेतांश्चकौपशुनाचातुर्मास्यानिवापुनश्चातुर्मास्यानिवापुनः ॥ २० ॥ ॥
इत्याश्वलायनश्रौतसूत्रेपूर्वषट्केद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ ॥ ॥

हरिःॐ३म् ॥ पशाविष्टिरुभयतोन्यतरतोवाग्नेयीवाग्नावैष्णवीवोभेवान्यत्तरापुरस्तादुक्तमग्निप्रणयनं पश्चात्पाशुबं
धिकायावेदेरुपविश्यप्रेषितोयूपायाज्यमानायांजंतित्वामध्वरेदेवयंतइत्युत्तमेनवचनेनार्धर्चआरमैदुच्छ्रयस्ववनस्पतै
समिद्धस्यश्रयमाणःपुरस्तादूर्ध्वंऊषुणऊतयइतिद्वेजातोजायतेसुदिनत्वेअहामित्यर्धर्चआरमैद्युवासुवासाःपरिवीतआ
गादितिपरिदध्याद्यत्रैकतंत्रेबहवःसपशवोत्यंपरिधायसंस्तुयादनभिर्हिंकृत्ययान्वोनरोदेवयंतोनिमिम्युरितिषड्भिःपंच
भिर्वानभ्यासमेकंउक्तमग्निमंथनंतथाधाय्येकृताकृतावाज्यभागावावाहनेपशुदेवताभ्योवनस्पतिमनंतरंसंमार्गैःसंमृ
ज्यप्रवृताहुतीर्जुहुयाज्जुष्टोवाचेभूयासंजुष्टोवाचस्पतयेदेविवाक् ॥ यद्वाचोमधुमत्तमंतस्मिन्माधाःसरस्वत्यैवाचेस्वा
ह ॥ पुनरादायपंचविग्राहंस्वाहावाचेस्वाहावाचस्पतयेस्वाहासरस्वत्यैस्वाहासरस्वतेमहोभ्यःसंमहोभ्यःस्वाहेतिसो
मएवैकेप्रशास्तारंतीर्थेनप्रपाद्यदंडमस्मैप्रयच्छेद्दक्षिणोत्तराभ्यांपाणिभ्यामित्रावरुणयोस्त्वाबाहुभ्यांप्रशास्त्रोःप्रशिषाप्र

पूर्वष.
अ. ३

॥१६॥

यच्छामीति तथा युक्ताभ्यामेवेतरो मित्रावरुणयोस्त्वाबाहुभ्यां प्रशास्त्रोः प्रशिषा प्रतिगृह्णाम्यवक्रो विथुरो भूया समिति प्र
तिगृह्योत्तरेण होतारमतिव्रजे हक्षिणेन दंडं हरेन्न चानेन संस्पृशेदात्मानं वान्यं वा प्रैषवचनां दन्यान्यपि यज्ञांगान्युपयुक्ता
नि न विहारेण व्यवेया हक्षिणो होतृषदनात्प्रहोवस्थाय वेद्यां दंडमवष्टभ्य ब्रूयात्प्रैषांश्चादेशमनुवाक्यां च सप्रैषे पूर्वा प्रैषात्पर्य
ग्निस्तोकमनो तोत्रीयमानसूक्तानि च सोम आसीनोन्यत् ॥ १ ॥ एकादश प्रयाजा स्तेषां प्रैषाः प्रथमं प्रैषसूक्तमुक्तं द्वितीये ध्वर्यु
प्रेषितो मैत्रावरुणः प्रेष्यति प्रैषैर्होतारं होताय जत्या प्रीभिः प्रैषसलिंगाभिः समिद्धो अग्निरिति शुनकानां जुषस्वनः समिधमि
ति वसिष्ठानां समिद्धो अद्येतिसर्वेषां यथ ऋषिवा प्राजापत्येतु जामदग्न्यः सर्वेषां दशसूक्तेषु प्रेषितो मैत्रावरुणो ग्निर्होतान इ
तितृचं पर्यग्नये न्वाहा धिगवे प्रेष्योपप्रेष्य होतरिति वोक्तो जैदग्निरसनद्वजमिति प्रैषमुक्त्वा तर्वेदि दंडं निदध्यादधिगुं होतो
हं नंगानि दैवतं पशुमिति यथार्थं पुं वन्मिथुने मेधपती मेधायां विकल्पो यथार्थमूर्ध्वमधिगोरन्यन्मिथुनेभ्यः सर्वेषु यजुर्निग
देषु प्रकृतौ समर्थनिगमेषु प्राकृतास्त्वेव मंत्राणां शब्दाः प्रतिनिधिष्वपि नाभि रूपमामेदो हविरित्यनूह्यानि ॥ २ ॥ दैव्याः
शमितार आरभध्वमुतमनुष्या उपनयत मेध्यादुर आशासानामेधपतिभ्यां मेधं ॥ प्रास्मा अग्निं भरतस्तृणीत बर्हि रन्वेनं
माता मन्यतां मनुपितानु भ्राता सगभ्यो नु सखा सयूथ्यः ॥ उदीचीनां अस्य पदो निधत्तात्सूर्यं च क्षुर्गमयतां द्वातं प्राणमन्व
वसृजता दंत रिक्षमसुं दिशः श्रोत्रं पृथिवीं शरीरं ॥ एकधास्यत्वचमाच्छ्रयतां तपुरानाभ्या अपिशसो वपामुत्खिदता दंतरेवो

श्रौतसू.

॥१७॥

ष्माणंवारयध्वात् ॥ इयेनमस्यवक्षःकृणुतात्प्रशसाबाहूशलादोषणीकश्यपेवांसाच्छिद्रेश्रोणीकवषोरुस्त्रेकपर्णीष्ठीवंता
षड्विंशतिरस्यवक्रयस्ताअनुष्ठ्योच्यावयताद्वात्रंगान्नमस्यानूनंकृणुतात् ॥ ऊवध्यगोहंपार्थिवंखनतात् ॥ अस्त्रारक्षः
संसृजतात् ॥ वनिष्ठुमस्यमाराविष्टोरुकंमन्यमानानेद्वस्तोकेतनयैरवितारवच्छमितारः ॥ अधिगोशमीध्वंसुशमिशमी
ध्वंशमीध्वमधिगा३उअपापास्त्रारक्षःसंसृजताच्छमितारोपापेत्युपांश्वेकधाषड्विंशतिरितिद्विद्विबहूनांपुरांतरितिचैकै
धिग्वादितित्रिरुक्त्वांशमितारोयदत्रसुकृतंकृणवथास्मासुतद्यहुष्कृतमन्यत्रतदितिजपित्वादक्षिणावृदावर्ततेमैत्रावरु
णश्चसव्यावृतौब्रह्मयजमानौसंज्ञसेपशावावर्तेरन् ॥ ३ ॥ वपायांश्रप्यमाणायांप्रेषितस्तोकेभ्योन्वाहजुषस्वसप्रथस्तम
मिमंनोयज्ञमित्युक्तमादापनंस्वाहाकृतिभ्योहोतायक्षदग्निस्वाहाज्यस्यस्वाहामेदसइतिप्रैषउत्तमाप्रीयाज्यावपापुरोळा
शोहविरितिपशोःप्रदानानितानिपृथङ्गानादेवतेषुमनोतांचनमनोतावर्तेतेत्येकैतेषांसलिंगाःप्रैषास्तेष्वग्नीषोमयोःस्थानै
यायापशुदेवताछागस्थानउस्रोगौर्मेषोविकोहयोश्वोन्वादेशैव्यक्तचोदनामेवंवनस्पतिःस्विष्टकृत्सूक्तवाकप्रैषेषुप्राजाप
त्येत्वग्निचित्यासंयुक्तैवायव्यंपशुपुरोळाशमेकैवायव्येप्राजापत्यतेनपशुदेवतावर्धतइत्याचार्याःपुरोळाशतत्प्रधानत्वा
त्पुरोळाशनिगमेषुपुरोळाशवद्धवीष्याज्यवर्जयेषांतेनसमवत्तहोमोमेधोरभीयानितिपश्वभिधानेआदद्धसकरंजुषताम
घदग्रभीदवीवृधतेतिदेवतानां ॥४॥ हुतायांवपायांसब्रह्मकाश्चात्वालेमार्जयंतैनिधायदंडंमैत्रावरुणइदमापःप्रवहतसु

पूर्वष.

अ. ३

॥१७॥

मित्र्यान आप ओषधयः संतु दुर्मित्र्यास्तस्मै संतु योऽस्मान् द्वेष्टि यंच वयं द्विष्म इत्येतावन्मार्जनं पशौ तीर्थेन निष्क्रम्याऽसीता
मापुरोळाशश्रपणात्तेन चरित्वा स्विष्टकृदाचरेयुर्यदित्वन्वायात्यानि तैरग्रे चरेयुर्न तु तेषां निगमेष्वनुवृत्तिर्नान्येषामूर्ध्वमा
वाहनादुत्पन्नानां मिळामग्ने पुरुदं संसनिंगोर्होतायक्षदग्निं पुरोळाशस्य स्वदस्वहव्यासमिषोदिदीहीति पुरोळाशस्विष्टकृत
ऊर्ध्वमिळायाः ॥५॥ मनोतायै संप्रेषितस्त्वं ह्यग्ने प्रथम इत्यन्वाहं हविषा चरंति तत्र प्रैषे करत एवाग्नीषोमावेवमित्यैतरेयिणो
न्यत्र द्विदेवतां नमैत्रावरुणदेवते च तथा दृष्टत्वात्प्रकृत्या गाणगारिरुत्पन्नानां स्मृत आम्नायेनार्थभेदे निरर्थो विकारो याज्या
या अंतरार्धचौ वसा होम आरमेद्वनस्पतिना चरंति प्रैषमभितो याज्यानुवाक्येयत्राग्नेराज्यस्य हविष इत्यत्राज्यभागावयाळ
ग्निरग्नेराज्यस्य हविष इति स्विष्टकृतीळामुपहूयानुयाजैश्चरंति तेषां प्रैषास्तृतीयं प्रैषसूक्तमेकादशे प्रागुत्तमाद्वावावपेतदे
वो वनस्पतिर्वसुवने वसुधेयस्य वेतु ॥ देवं बर्हिर्वारितीनां वसुवने वसुधेयस्य वेत्वित्यनवानं प्रेष्यत्यनवानं यजत्युक्तमुत्तमे
सूक्तवाकप्रैषे पूर्वस्मिन्निगमे गृह्णन्नित्यत्राज्यभागौ बध्नन्नमुष्मा अमुं बध्नन्नमुष्मा अमुमिति पशूंश्च देवताश्च देवताश्चैवैकपशु
काः पशूंश्चैवैकदेवतानुत्तराज्येनेत्याज्यभागावमुष्मा अमुनेति पूर्वोक्तं समाप्य प्रैषमग्नौ दंडमनुप्रहरेंदनवभृथेवभृथे
न्यत्र कृताकृतं वेदस्तरणं तीर्थेन निष्क्रम्याग्निपशुकेतनान्यव्यवयंतो हृदयशूलमुपोयमानमनुमंत्रयेरन्ध्रुगसियोऽस्मान् द्वेष्टि
यंच वयं द्विष्मस्तमभि शोचेति तस्योपरिष्ठादपउपस्पृशंति द्वीपेराज्ञो वरुणस्य गृहोमितो हिरण्ययः ॥ स नो धृतव्रतो राजा धा

श्रौतसू.

॥१८॥

मोधाम्नइहमुंचतु ॥ धाम्नोधाम्नोराजन्नितोवरुणनोमुंच ॥ यदापोअह्याइतिवरुणेतिशपामहेततोवरुणनोमुंच ॥ मयि
वापोमोषधीहिंसीरतोविश्वव्यचाभूस्त्वेतोवरुणनोमुंच ॥ सुमित्र्यानआपओषधयःसंत्विचिचास्पृष्टानवेक्षमाणाअसंसृ
शंतःप्रत्यायंतःसमिधःकुर्वतेतिस्रस्तिस्त्रएकैकोग्नेःसमिदसितेजोसितेजोमेदेहीतिप्रथमामेधोस्येधिषीमहीतिद्वितीयांस
मिदसिसमेधिषीमहीतितृतीयामेत्योपतिष्ठंतआपोअद्यान्वचारिषमितिततःसमिधोभ्यादधतियथागृहीतमग्नेःसमिद
सितेजोसितेजोमेदाःस्वाहा॥सोमस्यसमिदसिदुरिष्टेर्मापाहिस्वाहा॥पितृणांसमिदसिमृत्योर्मापाहिस्वाहेतिततःसंस्थाज
पइतिपशुतंत्रं॥६॥ प्रदानानामुक्ताःप्रैषास्तेषांयाज्यानुवाक्याःसर्वेषामग्नेनुवाक्यास्ततोयाज्यादैवतेनपशुनानात्वमग्ने
नयसुपथारायेअस्मानितिद्वेपाहिनोअग्नेपायुभिरजस्रैःप्रवःशुक्रायभानवेभरध्वंयथाविप्रस्यमनुषोहविर्भिःप्रकारवोमन
नावच्यमानाएकाचेतत्सरस्वतीनदीनामुतस्यानःसरस्वतीजुषाणासरस्वत्यभिनोनेषिवस्यःप्रक्षोदसाधायसासस्रएषा
पावीरवीकन्याचित्रायुर्यस्तेस्तनःशशयोयोमयोभूस्त्वंसोमप्रचिकितोमनीषेतिद्वैत्वंनःसोमविश्वतोवयोधायातेधामा
निदिवियापृथिव्यामषाह्युत्सुपृतनासुप्रियातेधामानिहविषायजंतियास्तेपूषन्नावोअंतःसमुद्रइतिद्वैपूषेमाआशाअनु
वेदसर्वाःशुक्रंतेअन्यद्यजतंतेअन्यत्प्रपथेपथामजनिष्टपूषापथस्पथःपरिपतिंवचस्याबृहस्पतेयापरमापरावदितिद्वैबृह
स्पतेअतियदर्योअर्हत्तमृत्वियाउपवाचःसचंतैसंयंस्तुभोवनयोनयंत्येवापित्रेविश्वदेवायवृष्णेविश्वेअद्यमरुतोविश्वंऊ

पूर्वष.

अ. ३

॥१८॥

त्यानो देवानामुपवेतु शंसं आनो विश्व आस्क्रागमंतु देवा विश्वे देवाः शृणुते मंहवं मे ये के च ज्मामहिनो अहिमाया अग्नेयाहिदू
 त्यंमारिषण्यं इंद्रं नरो नेमधिता हवंत इति तिस्र उरुं नो लोकमनुनेषि विद्वान्प्रससाहिषे पुरुहूत शत्रून् स्वस्तये वाजिभिश्च प्रणे
 तः शुचीवो हव्यामरुतः शुचीनां नूष्ठिरं मरुतो वीरवंतं मावो होता जोहवीति सत्तः प्रचित्रमर्कं गृणते तुराया राइवेदचरमा अ
 हेवयावः शर्मशशमानाय संत्या वृत्रहणा वृत्रहभिः शुष्मैरा भरतं शिक्षतं वज्रबाहु उभावामिंद्राग्नी आहुवध्वै शुचिं नुस्तोमं नव
 जातमद्यं गीर्भिर्विप्रः प्रमतिमिच्छमानः प्रचर्षणिभ्यः पृतना हवेष्वदेवो यातु सविता सुरत्नः सघानो देवः सविता सहावेति द्वे
 उदीरय कवितमं कवीनां भगंधियं वाजयंतः पुरंधिमिति द्वे अवसिंधुं वरुणो द्यौरिव स्था दयं सुतुभ्यं वरुण स्वधा व एवा वंदस्व
 वरुणं बृहंतं तत्त्वायामि ब्रह्मणा वंदमान इति द्वे अस्त भ्राह्म्यामसुरो विश्ववेदा इत्यैकादशिनाः ॥ ७ ॥ अग्नीषोमा विमं सुमेयु
 वमेतानि दिवि रोचनानीति तृचावावां मित्रावरुणा हव्य जुष्टिमायातं मित्रावरुणा सुशस्त्या नो मित्रावरुणा हव्य जुष्टियुवं व
 स्त्राणि पीवसावसाथे प्रवाह बासि सृतं जीवसे नो यद्वं हि षं नाति विधे सुदानू हिरण्यगर्भः समवर्तताग्र इति षट्प्राजापत्याश्चित्रं
 देवानामुदगादनीकमिति पंचशं नो भव चक्षसाशं नो अह्वा वायो भूष शुचि पाउपनः प्रयाभिर्यासि दाश्वांसमच्छानो नियोद्भिः
 शतिनीभिरध्वरं पीवो अन्नारयि वृधः सुमेधा राये नुयं जज्ञतूरो दसी मे प्रवायुमच्छा बृहती मनीषा तव वायवृतस्पते त्वां हि सुप्स
 रस्तममिति द्वे कुविदं गनमसाये वृधा स ईशानाय प्रहुतिं यस्त आनद्र प्रवो वायुं रथयुजं कृणुध्वं मुत त्वामदिते मर्ह्यं ने हो न उरुव्र

श्रौतसू.

॥१९॥

जेदिति ह्यजनिष्टसुत्रामाणं पृथिवीं द्यामनेह सैमही मूषुमातरं सुव्रतानां मदिति द्यौरदिति रंतरिक्षं न ते विष्णो जायमानो न जा
तं स्त्वं विष्णो सुमतिं विश्वजन्यां विचक्रमे पृथिवी मेष एतां त्रिदेवः पृथिवी मेष एतां परोमात्रया तन्वा वृधानैरावती धेनुमती हि
भूतं विश्वकर्म न्हविषावा वृधान इति द्वै विश्वकर्मा विमना आद्विहायाः किंस्विदासीदधिष्ठानं योनः पिता जनिता यो विधाता
याते धामानि परमाणियाव माय इमे द्यावा पृथिवी जनित्री तन्नस्तुरीपमधपोषयितुं देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपो देवत्वष्टर्यद्ध
चारुत्वमानं द्रुपिशंगरूपः सुभरो वयोधाः प्रथमभाजं यशसं वयोधां सोमा पूषणा जननारयीणामिति सूक्तमादित्यानामव
सानूतने नैमागिर आदित्येभ्यो घृतसूस्त आदित्या स उरवोगभीरा इमं स्तोमं स क्रतवो मे अद्य तिस्रो भूमी धारयन्ती रुतघ्न द
क्षिणा विचिकितेन सव्या मही द्यावा पृथिवी इह ज्येष्ठैः क्रतुं दिवेतदवोचं पृथिव्या इति द्वै प्रद्यावायज्ञैः पृथिवी नमो भिरिति द्वै प्र
द्यावायज्ञैः पृथिवी क्रता वृधा मृळानो रुद्रो तनो मयस्कृधीति द्वै आते पितर्मरुतां सुम्नमेतुं प्रबभ्रवे वृषभाय श्विती च इति तिस्र
आपश्चातान्ना सत्या पुरस्तादा गोमताना सत्यारथेनेति च तस्रो हिरण्यत्वङ्मधुवर्णो घृतसूरभिक्रत्वेन्द्रभूरधर्मस्त्वं मह्यं इन्द्रतु
भ्यं हक्षाः सत्राहणं दाधृषितुमिन्द्रं सहदानुं पुरुहूतक्षियं तं स्तुत इन्द्रो मघवाय द्रवृत्रैवावस्व इन्द्रः सत्यः सन्नाड्यद्वाग्वदंत्यवि
चेतनानि पतंगोवाचं मनसा विभर्ति चत्वारि वाक्परिमिता पदानि यज्ञेन वाचः पदवीयमायन्निति द्वै देवीं वाचमजनयंत दे
वा जनीयंतो न्वग्रव इति तिस्रो दिव्यं सुपर्णवाय संबृहंतं सवा वृधेन यो योषणा सुयस्य व्रतं पशवो यंतिसर्वे यस्य व्रतमुपतिष्ठंत

पूर्वप.
अ. ३

॥१९॥

आपः ॥ यस्य व्रते पुष्टिपतिर्निर्विष्टस्तं सरस्वतमवसेहुवेमेति पशवः सौम्याश्च निर्मिताश्च निर्मितेन्द्राग्रः षाण्मास्यः सांवत्सरो
 वा प्राजापत्य उपांशुसावित्रसौर्यवैष्णववैश्वकर्मणाश्चैतेषां तत्रोपांशुयाजविकारान्वक्ष्यामः प्रैषादिरागुरस्थानादद्वस
 त्करदिति चैतानि यथास्थानमुपांशु ॥ ८ ॥ सौत्रामण्यामाश्विनसारस्वतैन्द्राः पशवो बार्हस्पत्यो वाचतुर्थे ऐन्द्रसावित्रवारुणाः
 पशुपुरोळाशामार्जयित्वा युवंसुराममश्विनेति ग्रहाणां पुरोनुवाक्या होतायक्षदश्विना सरस्वती मिंद्रं सुत्रामाणं सोमानां सु
 राम्णां जुषंतां व्यंतु पिबंतु मदंतु सोमान् सुराम्णो होतयं जेति प्रैषः पुत्रमिव पितरावश्विनो भेतियाज्याग्नेवीहीत्यनुवषट्कारः
 सुरासुतस्याग्नेवीहीति वा ॥ नानाहिवां देवहितं सदस्कृतं मासं सृक्षाथां परमेव्योमनि ॥ सुरात्वमसिशुष्मिणीति सुरामवेक्ष्या
 धोवाहू सोम एष इति सोमं यदत्र रिप्तं रसिनः सुतस्य यदिन्द्रो अपि बच्छचीभिः ॥ इदं तदस्य मनसा शिवेन सोमं राजानमिह भ
 क्षयामीति भक्षजपः प्राणभक्षोत्र ॥ ९ ॥ विध्यपराधे प्रायश्चित्तिः शिष्टाभावे प्रतिनिधि रन्वाहिताग्नेः प्रयाणोपपत्तौ पृथग
 ग्रीन्त्रयेयुस्तुभ्यंता अंगिरस्तमेति वाज्याहुतिं हुत्वा समारोपयेदयं ते योनिर्ऋत्विय इत्यरणीगार्हपत्ये प्रतितपेत्पाणी वा याते अ
 ग्नेयुश्चियात नूस्तये ह्यारोहात्मात्मानमच्छावसूनि कृण्वन्नर्या पुरूणि ॥ यज्ञोभूत्वा यज्ञमासीदयोनिं जातवेदो भुव आजाय
 मान इत्येवमनन्वाहिताग्निरहुत्वा यदि पाण्योररणी संस्पृश्य मंथयेत्प्रत्यवरोह जातवेदः पुनस्त्वं देवेभ्यो हव्यं वहनः प्रजान
 न् ॥ प्रजां पुष्टिं रयिमस्मा सुधेह्यथा भवयजमानाय शंयोरित्याहवनीयमवदीप्यमानमर्वाकूशम्यापरासादिदंत एकं परऊ

श्रौतसू.

॥२०॥

तएकमितिसंवपेद्यदित्वतीयाद्यद्यमावास्यापौर्णमासीवातीयाद्यदिवान्यस्याग्निषुयजेतयदिवास्यान्योग्निषुयजेतयदि
वास्यान्योग्निरग्नीन्व्यवेयाद्यदिवस्याग्निहोत्रउपसंनेहविषिवानिरुक्षेचक्रीवच्छ्वापुरुषोवाविहारमंतरियाद्यदिवाध्वेप्रमी
येतेष्टिरग्निःपथिकृद्वेत्थाहिवेधोअध्वनआदेवानामपिपंथामगन्मेत्यनङ्गान्दक्षिणाव्यवायेत्वनग्निनाप्रागिष्टेर्गामंतरेणा
तिक्रमयेद्भस्मनाशुनःपदंप्रतिवपेदिदंविष्णुर्विचक्रमइतिगार्हपत्याहवनीययोरंतरंभस्मराज्योदकराज्याचसंतनुयात्तंतु
तन्वन्नजसोभानुमन्विहीत्यनुगमयित्वाचाहवनीयंपुनःप्रणीयोपतिष्ठेतयदग्नेपूर्वप्रहितंपदंहितेसूर्यस्यरश्मीनन्वातता
न । तत्ररयिष्ठामनुसंभवैतांसंनःसृजसुमत्यावाजवत्या । त्वमग्नेसप्रथाअसीतिचाध्वेप्रमीतस्याभिवान्यवत्सायाःपय
साग्निहोत्रंतूष्णींसर्वहुतंजुहुयुरासमवायाद्यद्याहिताग्निरपरपक्षेन्म्रियेताहुतिभिरेनंपूर्वपक्षंहरेयुर्हविषांव्यापत्तावोह्वासुदे
वतास्वाज्येनेष्टिसमाप्यपुनरिज्याव्यापन्नानिहवींषिकेशनखकीटपतंगैरन्यैर्वावीभत्सैर्भिन्नसिक्तानिचापोभ्यवहरेयुःप्र
जापतेनत्वदेतान्यन्यइतिचवल्मीकवपायांवासान्नाय्यमध्यमेनपलाशपर्णेनजुहुयाद्विष्यंदमानंमहीद्यौःपृथिवीचनइ
त्यंतःपरिधिदेशेनिवपेयुरन्यतरादोषेव्यासिच्यप्रचरेयुःपुरोळाशंवातत्स्थानउभयदोषेन्द्राग्नंपंचशरावमोदनंतयोःपृथ
क्प्रचर्यैद्रमेवेत्येकैवत्सानांधानेवायवेयवागूमग्निहोत्रमधिश्रितंस्त्रवदभिमंत्रयेतगर्भस्त्रवंतमगदमकर्माग्निर्होतापृथिव्यं
तरिक्षं । यतश्चुतदग्नावेवतन्नाभिप्राप्नोतिनिर्ऋतिंपरस्तादिति ॥ १० ॥ यस्याग्निहोत्र्युपावसृष्टादुह्यमानोपविशेत्ताम

पूर्वप.

अ. ३

॥२०॥

भिमंत्रयेतयस्माद्धीषानिषीदसिततो नो अभयंकृधि । पशून्ःसर्वान्गोपायनमोरुद्रायमीहुषइत्यथैनामुत्थापयेदुदस्था
 देव्यदितिरायुर्यज्ञपतावधात् । इंद्रायकृण्वतीभागमित्रायवरुणायचेत्यथास्याऊधसिचमुखेचोदपात्रमुपोदृह्यदु
 ग्ध्वाब्राह्मणंपाययेद्यस्याभोक्ष्यन्स्याद्यावज्जीवंसंवत्सरंवावाश्यमानायैयवसंप्रयच्छेत्सूयवसाद्भगवतीहिभूयाइतिशोणि
 तंदुग्धंगार्हपत्येसंक्षाप्यान्येन जुहुयाद्भिन्नं सितंवाभिमंत्रयेतसमुद्रं वःप्रहिणोमिस्वांयोनिमपिगच्छत । अरिष्टाअस्माकं
 वीरामयिगावःसंतुगोपतावितित्यस्याग्निहोत्र्युपावसृष्टादुह्यमानास्पंदेतसायत्तत्रस्कंदयेत्तदभिमृश्यजपेद्यदद्यदुग्धंपृथि
 वीमसृष्टयदोषधीरत्यसृपद्यदापः । पयोगृहेषुपयोअध्यायांपयोवत्सेषुपयोअस्तुतन्मयीतितत्रयत्परिशिष्टंस्यात्तेन जुहुया
 दन्येनवाभ्यानीयैतदोहनाद्याप्राचीनहरणात्प्रजापतेर्विश्वभृतितन्वंहुतमसीतितत्रस्कन्नाभिमर्शनंशेषेण जुहुयात्पुनरु
 न्नीयाशेषंआज्यमशेषएतदाहोमाद्वारुणींजपित्वावारुण्याजुहुयादनशनमान्यस्माद्धोमकालात्पुनर्होमंचगाणगारिरग्नि
 होत्रंशरशरायत्समोषामुमितिद्वेष्टारमुदाहरेद्विष्यंदमानंमहीद्यौःपृथिवीचनइत्याहवनीयस्यभस्मांतेनिनयेत्सान्नाय्यव
 द्धीभत्सेभिवृष्टेमित्रोजनान्यातयतिब्रुवाणइतिसमिदाधानैयत्रवेत्थवनस्पतइत्युत्तरस्याआहुत्यास्कंदने ॥११॥ प्रदोषां
 तोहोमकालःसंगवांतःप्रातस्तमतिनीयचतुर्गृहीतमाज्यंजुहुयाद्यदिसायंदोषावस्तर्नमःस्वाहेतियदिप्रातःप्रातर्वस्तर्नमः
 स्वाहेत्यग्निहोत्रमुपसाद्यभूर्भुवःस्वरितिजपित्वावरंदत्त्वाजुहुयादिष्टिश्ववारुणीहुत्वाप्रातर्वरदानमनुगमयित्वाचाहव

श्रौतसू.

॥२१॥

नीयंपुनःप्रणयेदिहैवक्षेम्यएधिमाप्रहासीरमुंमामुंमामुष्यायणमितिततइष्टिर्मित्रःसूर्योभियोमहिनादिवं । प्रसमित्रम
तोअस्तुप्रयस्वानितिसंस्थितायापह्यासहवाग्यतोग्नीन्ज्वलतोहरनश्नुपासीतद्वयोर्दुग्धेनवासेग्निहोत्रंजुहुयादधिश्रि
तेन्यस्मिन्दितीयमवनयेत्प्रातरिष्टिरग्निर्व्रतभृच्चमग्नेव्रतभृच्छुचिरग्नेदेवाँइहावह । उपयज्ञंहविश्चनः । व्रतानिविभ्रद्र
तपाअदब्धोयजानोदेवाँअजरःसुवीरः ॥ दधद्रत्नानिसुमृळीकोअग्नेगोपायनोजीवसेजातवेदइत्येपैवात्याश्रुपातैयद्याह
वनीयमप्रणीतमभ्यस्तमियाद्वहुविद्वाह्मणोग्निंप्रणयेदभैर्हिरण्येग्रतोह्रियमाणेभ्युदितेचतुर्गृहीतमाज्यंरजतंचहिरण्यव
दग्रतोहरेयुरथैतदाज्यंजुहुयात्पुरस्तात्प्रत्यङ्मुखउपविश्योषाःकेतुनाजुषतांस्वाहेतिकालात्ययेनशेषोनत्विहाग्निरनुग
म्यआहवनीयेचेद्ध्रियमाणेगार्हपत्योनुगच्छेत्स्वेभ्यएनमवक्षामेभ्योमंथेयुरनुगमयेत्वितरंक्षामाभावेभस्मनारणीसंस्पृ
श्यमंथयेदितोजज्ञेप्रथममेभ्योयोनिभ्योअधिजातवैदाः । सगायत्र्यात्रिष्टुभाजगत्यानुष्टुभाचदेवेभ्योहव्यंहवनःप्रजा
नन्नितिमथित्वाप्रणीयाहवनीयमुपतिष्ठेताग्नेसम्राळिषेरायेरमस्वसहसेद्युम्नायोर्जेपत्याय । सम्राळसिस्वराळसि
सारस्वतौत्वोत्सौप्रावतामन्नादंत्वान्नपत्यायादधइत्यतएवैकेप्रणयंत्यन्वाहृत्यदक्षिणंसहभस्मानंवागार्हपत्यायतनेनि
धायथप्रांचमाहवनीयमुद्धरेत्ततइष्टिरग्निस्तपस्वान्जनद्वान्पावकवानायाहितपसाजनेष्वग्नेपावकोअर्चिषा । उपेमां
सुष्टुतिमम । आनोयाहितपसाजनेष्वग्नेपावकदीद्यत् । हव्यादेवेषुनोदधदितिप्रणीतेनुगतेप्राग्घोमादिष्टिरग्निर्ज्योति

पूर्वप.
अ. ३

॥२१॥

ष्मान्वरुण उदग्ने शुचयस्तवाग्ने बृहन्नुषसामूर्ध्वो अस्थादिति सर्वाश्चेदनुगतानादित्योभ्युदियाद्वाभ्यस्तमियाद्वाग्नयाधेयं पु
 नराधेयं वासमारूढेषु चारणीनां ॥ १२ ॥ अथाग्नेय्य इष्टयो व्रतातिपत्तौ व्रतपतये साग्नावग्निप्रणयने ग्निवते क्षामायागा
 रदाहे शुचये संसर्जने ग्निना न्येन मिथश्चैद्विविचये गार्हपत्या हवनीययोर्वीतये ग्राम्येण संवर्गाय वैद्युतेनाप्सु मते वैश्वानराय
 विमतानामन्नभोजन एषैव कपालेन घृतेनुद्वासितेभ्याश्चाविते वासुरभय एवं यस्मिन् जीवे मृतशब्दस्त्वमग्ने व्रतपा असि यद्वो व
 यं प्रमिनाम व्रतान्यग्निनाग्निः समिध्यते त्वं ह्यग्ने अग्निनाग्ने त्वमस्मद्युयोध्यमी वा अक्रंददग्निस्तनयन्निवद्यौर्विते विष्वग्वातजू
 ता सो अग्ने त्वामग्ने मानुषीरीळते विशोऽग्न आयाहि वीतये यो अग्निदेव वीतये कुवित्सु नोग विष्टये मानो अस्मिन् महाधनेऽस्वग्ने स
 धिष्टव्यं दग्ने दिवि जा अस्यग्निर्होतान्यसीदद्य जीयान्त्साध्वीमकदेव वीतिनो अद्येति यस्य भार्या गौर्वायमौ जनयेदिष्टिर्मरु
 तः सान्नाय्ये पुरस्ताच्चंद्रमसाभ्युदिते ग्निर्दातेन्द्रः प्रदाता विष्णुः शिपिविष्टो ग्ने दादा शुषेरयि सयं ताविप्र एषां दीर्घस्ते अस्त्वं कु
 शो भद्रा ते हस्ता सुकृतो तपाणी वषट्ते विष्णवा सऽआकृणो मिप्रतत्ते अद्य शिपिविष्टना मेत्यपि वा प्रायश्चित्तेष्टीनां स्थानैतस्यै
 तस्यै देवतायै पूर्णाहुतिं जुहुयादिति विज्ञायते हविषांस्कन्नमभि मृशे देवां जनमगन्यज्ञस्तस्य माशीरवतु वर्धतां ॥ भूतिर्घृते
 नमुंचतु यज्ञो यज्ञपतिमंहसः ॥ भूपतये स्वाहा भुवनपतये स्वाहा भूतानां पतये स्वाहा ॥ यज्ञस्य त्वा प्रमयो न्मया भिमया
 प्रतिमया द्रप्सश्चस्कंदेत्याहुतिश्चैद्वहिष्परिध्याग्नीध्र एनां जुहुयाद्भुतवते पूर्णपात्रं दद्याद्देवते अनुवाक्ये याज्ये वा विपरिहृत्या

श्रौतसू.

॥२२॥

ज्ये अवदाने हविषीवायद्वो देवा अतिपातयानि वाचाचप्रयुती देवहेळनं ॥ अरायो अस्माँ अभिदुच्छुनाय ते न्यत्रास्मन्मरु
स्तन्निधेत न स्वाहेत्याज्याहुतिं हुत्वा मुख्यं धनं दद्यात्स्थानि नीमनावाह्यदेवतामुपोत्थायावाहयेन्मनसेत्येकं आज्येनास्था
निनीयजेत् ॥१३॥ हविषिदुःशृते चतुःशरावमोदनं ब्राह्मणान्भोजयेत्क्षामेशिष्टेनेष्ट्वा पुनर्यजेता शेषे पुनरावृत्तिः प्रागावा
हनाच्च दोषेऽप्यत्यंतं गुणभूतानां प्राक्स्विष्टकृत उक्तं प्रधानभूतानां मवदानदोषे पुनरायतनादवदानं द्वेष्ट्रे त्विह दक्षिणां दद्यात्
दक्षिणादान उर्वरां दद्यात्कपालं भिन्नमनपवृत्तकर्मगायत्र्यात्वा शताक्षरया संदधामीति संधायापोभ्यवहरेयुरभिन्नो घर्मो
जीरदानुर्यत आर्तस्तदगुण्पुनः ॥ इध्मो वेदिः परिधयश्च सर्वे यज्ञस्यायुरनुसंतरंतु ॥ त्रयस्त्रिंशत्तंतवो यान्वितन्वत इमं यज्ञं स्व
धयायेयजंते ॥ तेभिश्छिद्रं प्रति दध्मो यजत्र स्वाहायज्ञोऽप्येतु देवानित्येवमवलीह्वाभिः क्षिप्तेष्वप एवा न्यानि मृन्मयानि
भूमिर्भूमिमगान्मातामातरमप्यगात् ॥ भूयास्मपुत्रैः पशुभिर्योनो द्वेष्टिसभिद्यता मिति यदि पुरोळाशः स्फुटे द्वोत्पतेत वा ब
र्हिष्येनं निधाया भिमंत्रयेत् किमुत्पतसि किमुत्प्रोष्टाः शांतः शांतेरिहा गहि ॥ अघोरो यज्ञियो भूत्वा सीद सद नं स्वमासीद सद
नं स्वमिति माहिंसीर्देवप्रेरितं आज्येन तेजसा ज्यस्वमानः किंच न रीरिषः योगक्षेमस्य शांत्या अस्मिन्नासीद बर्हिषीत्यग्निहोत्रा
यकाले ग्रावजायमानेऽप्यन्यमानीय जुहुयुः पूर्वालाभ उत्तरोत्तरं ब्राह्मणपाण्यजकर्णं दर्भस्तं वाप्सुकाष्ठेषु पृथिव्यां हुत्वा त्वपि
मंथनं पाणौ चेद्वासेन वरोधः कर्णे चेन्मांसवर्जनं स्तंबे चेन्नाधिशयीताप्सु चेदविवेक एतत्सांवत्सरव्रतं यावज्जीविकं वाग्नावनु

पूर्वष.

अ. ३

॥२२॥

गतं तत्राहुतीं हिरण्यउत्तरां जुहुयाद्विरण्यउत्तरां जुहुयात् ॥ १४ ॥ इत्याश्वलायनश्रौतसूत्रे पूर्वपद्धेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

हरिः ॐ ३म् ॥ दर्शपूर्णमासाभ्यामिष्ट्वैष्टिपशुचातुर्मास्यैरथ सोमेनोर्ध्वदर्शपूर्णमासाभ्यां यथोपपत्त्येके प्रागपि सोमेनैकं
तस्य त्विजश्चत्वारस्त्रिपुरुषास्तस्य तस्योत्तरे त्रयो होता मैत्रावरुणोच्छावाको ग्रावस्तुर्ध्वर्युः प्रतिप्रस्थातानेष्टोन्नेता ब्रह्मा ब्रा
ह्मणाच्छंस्याग्नीध्रः पोतोद्गाता प्रस्तोता प्रतिहर्ता सुब्रह्मण्य इत्येते हीनैका ह्यैर्याजयंत्येत एवाहिताग्नय इष्टप्रथमयज्ञा गृहपति स
प्तदशादीक्षित्वासमोप्याग्नींस्तन्मुखाः सत्राण्यासते तेषां समावापादियथार्थमभिधानमैष्टिकेतत्रेदीक्षणाद्यनग्नीनामग्निर्मु
खमिति च याज्यानुवाक्ययोर्दंडप्रदाने प्रैषेषु निवित्सु घृतयाज्यायां कुह्वां चाच्छावाकनिगदोपहवप्रत्युपहवे चार्षेयाणि गृह
पतेः प्रवरित्वात्मादीनां मुख्यानां मेवं द्वितीयतृतीयचतुर्थानां यावन्तो नंतर्हिताः समानगोत्रास्तावतां सकृदावर्तयेद्वाद्रव्या
न्वयाः संस्काराः साग्निचित्येषु क्रतुषूखासंभरणीयामिष्टिमेकैर्ग्निरब्रह्मण्वानग्निः क्षत्रवानग्निः क्षत्रभृदेते नाग्ने ब्रह्मणा वा वृध
स्वब्रह्मचते जातवेदो नमश्च पुरुष्यग्ने पुरुधात्वायांसचित्रचित्रंचितयंतमस्मै । अग्निरीशे बृहतः क्षत्रियस्यार्चामिते सुमतिं
घोष्यर्वागितीदं प्रभृतिकर्मणां शनैस्तस्मात्तरोत्तरमेतत्त्वपि पौर्णमासात् प्रायणीयावत्सोमप्रवहणमूर्ध्वप्रथमाया अग्निप्रण
यनीयाया औपवसथ्ये नियमो मध्यमादिघर्मे ॥ १ ॥ दीक्षणीयायां धाय्ये विराजावग्नाविष्णू ॥ अग्निर्मुखं प्रथमो देवता
नां संगतानामुत्तमो विष्णुरासीत् ॥ यजमानाय परिगृह्य देवान् दीक्षयेदंह विरागच्छतं नः ॥ अग्निश्च विष्णो तप उत्तमं महो

श्रौतसू.

॥२३॥

दीक्षापालायवनतंहिशक्रा ॥ विश्वैर्देवैर्यज्ञियैः संविदानौ दीक्षामस्मै यजमानाय धत्तमिति साग्निचित्ये त्रीण्यन्यानि वै
श्वानर आदित्याः सरस्वत्यदितिर्वाधारयन्त आदित्या सो जगत्स्था इति द्वे एते एव भुवद्वन्द्वो भुवनपतिभ्यो वा नेदमादिषु मा
र्जनमर्वागुदयनीयाया इदमादीळायां सूक्तवाके चागूराशीस्थानं उपहूतो यं यजमानोऽस्य यज्ञस्यागुर उह च मशीयेति तस्मि
न्नुपहूत आशास्ते यं यजमानोऽस्य यज्ञस्यागुर उह च मशीयेत्याशास्तेन चात्र नामादेशः प्रकृत्यां त्य ऊर्ध्वं पश्चिच्छाया दीक्षितानां
संचरो गार्हपत्या हवनीया वंतराग्नेः प्रणयना दीक्षणादिरात्रि संख्यानेन दीक्षा अपरिमिता एकाह प्रभृत्या संवत्सरात् संवत्सरं
त्वेव सत्रं तद्वादशाहता पश्चितेषु यथा सुत्योपसदः कर्माचारस्त्वेकाहानामेकाति स्रोवा दीक्षास्ति स उपसदः सुत्यमह रुत्तमं दी
क्षांते राजक्रयः ॥ २ ॥ तदहः प्रायणीयेष्टिः पथ्या स्वस्तिरग्निः सोमः सविता दितिः स्वस्तिनः पथ्या सुधन्वस्विति द्वे अग्ने
नय सुपथाराये अस्माना देवानामपि पंथामगन्मत्वं सोम प्रचिकितो मनीषायाते धामानि दिविया पृथिव्यामा विश्वदेवं सत्य
तिय इमा विश्वा जाता नि सुत्रामाणं पृथिवीं द्यामने हसं मही मूषुमातरं सुव्रतानां सेदग्निरग्नी रत्यस्त्वन्या निति द्वे संयाज्ये शंय्वं
ते यमनाज्यभागा संस्थितायां ॥ ३ ॥ राजानं क्रीणं तितं प्रवक्ष्यत्सु पश्चादन सस्त्रिपदमात्रेऽतरेण वर्त्मनी अवस्थाय प्रे
षितो ग्रेभिर्हिकारात्त्वं विप्रस्त्वं कविस्त्वं विश्वानि धारयन् ॥ अपजन्यं भयं नुदेत्यस्य दयन्पाष्णीं प्रपदेन दक्षिणापां सूस्त्रि
रुदुप्यानुब्रूयाद्भद्रादभि श्रेयः प्रेहि बृहस्पतिः पुर एताते अस्तु ॥ अथेमवस्य वर आपृथिव्या आरेशत्रून् कृणुहि सर्ववीर इति

पूर्वष.
अ. ४

॥२३॥

तिष्ठन्ननुव्रजन्नुत्तरां अंतरेणैववर्त्मनीं सोमयास्तेमयोभुवइतितिस्रः सर्वे नंदं तियशसागतेनागन्देवऋतुभिर्वर्धतुक्षयमित्य
 र्धर्चआरमेदवस्थितेनसिंदक्षिणात्पक्षादभिक्रम्यराजानमभिमुखोवतिष्ठतेप्रपाद्यमानेराजन्यग्रेणानोनुसं व्रजेद्यातेधा
 मानिहविषायजंतीमांधियंशिक्षमाणस्यदेवेतिनिहितेपरिदध्याद्राजानमुपस्पृशन्वसनैशुषुवा ॥ ४ ॥ अथातिथ्येळां
 तां तस्याअग्निमंथनंधाय्येअतिथिमंतौसमिधाग्निंदुवस्यताप्यायस्वसमेतुतइतिविष्णुरिदंविष्णुर्विचक्रमेतदस्यप्रियम
 भिपाथोअश्यांहोतारंचित्ररथमध्वरस्यप्रप्रायमग्निर्भरतस्यशृण्वइतिसंयाज्यैसंस्थितायामाज्यंतानूनप्लंकरिष्यंतोभि
 मृशंत्यनाधृष्टमस्यनाधृष्यंदेवानामोजोअभिशस्तिपाः ॥ अनभिशस्त्यंजसासत्यमुपगेषांस्वितेमाधाइतिस्पृष्टोदकंरा
 जानमाप्याययंतीदमादिमदंतीरवर्थउपसत्स्वैशुरंशुष्टेदेवसोमाप्यायतामिंद्रायैकधनिविदआतुभ्यमिंद्रःप्यायतामात्व
 मिंद्रायप्यायस्वाप्याययास्मान्सखीन् ॥ सन्यामेधयास्वस्तितेदेवसोमसुत्यामुदचमशीयेतिस्पृष्टोदकंनिह्ववंतैप्रस्तरे
 पाणीन्निधायोत्तानांदक्षिणान्तसव्यानीचएष्टारायएष्टावामानिप्रेषेभगाय ॥ ऋतमृतवादिभ्योनमोदिवेनमःपृथिव्या
 इति ॥ ५ ॥ स्पृष्टोदकंप्रवर्गेणचरिष्यत्सूतरेणखरंपरिव्रज्यपश्चादस्योपविश्यप्रेषितोभिष्टुयाद्गावानमृचमृचमनवा
 नमुक्त्वाप्रणुत्यावस्येद्ब्रह्मजज्ञानंप्रथमंपुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनआवः ॥ सबुध्याउपमाअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमस
 तश्चविवः ॥ इयंपित्रेराष्टूयेत्यग्रेप्रथमायजनुषेभूमनेष्टाः ॥ तस्माएतंसुरुचंहारमह्यंधर्मश्रीणंतिप्रथमस्यधासेः ॥ महा

श्रौतसू.

॥२४॥

न्महीअस्तभायद्विजातोद्यांपितासद्यपाथिवंचरजः ॥ सबुध्नादाष्टजनुषाभ्युग्रंबृहस्पतिर्देवतातस्यसम्नाद् ॥ अभि
त्यंदेवंसवितारमोण्योःकविक्रतुमर्चामिसत्यसवंरत्नधामभिप्रियंमतिकविं ॥ ऊर्ध्वायस्यामतिर्भाअदिद्युतत्सवीमनि
हिरण्यपाणिरमिमीतसुक्रतुःकृपास्वस्तृपास्वरितिवांससीदस्वमहाँअसीतिसंसाद्यमानैजंतियंप्रथयंतोनविप्राइत्यज्यमा
नैपतंगमक्तमसुरस्यमाययायोनःसनुत्योअभिदासदग्नेभवानोअग्नेसुमनाउपेतावितिदृचाःकृणुष्वपाजःप्रसितिंनपृथ्वी
मितिपंचपरित्वागिर्वणोगिरोधिद्वयोरदधाउक्थ्यंवचःशुक्रंतेअन्यद्यजतंतेअन्यदपश्यंगोपामनिपद्यमानंस्रक्केद्रप्सस्या
यंवेनश्चोदयत्पृश्निगर्भीःपवित्रंतेविततंब्रह्मणस्पतइतिद्वैवियत्पवित्रंधिषणाअतन्वतधर्मशोचंतंप्रणवेषुबिभ्रतः ॥ समु
द्रेअंतरायवोविचक्षणंत्रिरहोनामसूर्यस्यमन्वत ॥ गणानांत्वाप्रथश्चयस्यापश्यंत्वेत्येतस्याद्ययायजमानमीक्षतेद्वि
तीययापत्नीतृतीययात्मानैकाराधद्धोत्राश्विनावामितिनवाभात्यग्निर्ग्रावाणेवैलेद्यावापृथिवीइतिप्रागुत्तमायाअरुरुच
दुषसःपृश्निरग्रियइत्यावपेतोत्तरेणार्धर्चेनपत्नीमीक्षेतोत्तमयापरिहितेसमुत्थाप्यैनानध्वर्यवोवाचयंतीतिनुपूर्वपटलम्
॥ ६ ॥ अथोत्तरमुपविष्टेष्वध्वर्युर्धर्मदुघामाह्वयतिससंप्रैषउत्तरस्यानभिहिंकृत्योपह्वयेसुदुघांधेनुमेतामितिद्वैअभि
त्वादेवसवितःसमीवत्संनमातृभिःसंवत्सइवमातृभिर्यस्तेस्तनःशशयोयोमयोभूगौरमीमेदनुवत्संमिषंतंनमसेदुपसीदत
संजानानाउपसीदन्नभिश्वादशभिर्विवस्वतोदुहंतिसप्तैकांसामद्धोअग्निरश्विनातप्तोवांधर्मआगतं ॥ दुह्यंतेगावोवृषणेह

पूर्वप.
अ. ४

॥२४॥

धेनवोदस्त्रामदंतिकारवः ॥ समिद्धोअग्निर्वृषणारतिर्दिवस्तप्तोघर्मोदुह्यतेवामिषेमधु ॥ वयंहिवापुरुतमासोअश्विना
 हवामहेसधमादेषुकारवः ॥ तदुप्रयक्षतममस्यकर्मात्मन्वन्नभोदुह्यतेघृतंपयउत्तिष्ठब्रह्मणस्पतइत्येतामुक्त्वावतिष्ठतैदु
 ग्धायामधुक्षत्पिप्युषीमिषमित्याह्रियमाणउपद्रवपयसागोधुघोषमाघर्मेसिंचपयउस्त्रियायाः ॥ विनाकमख्यत्सवि
 तावरेण्योनुद्यावापृथिवीसुप्रणीतिरित्यासिच्यमानआनूनमश्विनोर्ऋषिरितिगव्यआसुतेसिंचतश्रियमित्याजआसिक्त
 यौःसमुत्येमहतीरपइतिमहावीरमादायोत्तिष्ठत्सूदुष्यदेवःसविताहिरण्ययेत्यनुत्तिष्ठेत्प्रैतुब्रह्मणस्पतिरित्यनुब्रजेद्वंधर्व
 इत्थापदमस्यरक्षतीतिखरमवेक्ष्यतमतिक्रम्यनाकेसुपर्णमुपयत्पतंतमितिसमाप्यप्रणवेनोपविशेदनिरस्यतृणंप्रेषितोयज
 तितप्तोवांघर्मो नक्षतिस्वहोताप्रवामध्वर्युश्चरतिप्रयस्वान् ॥ मधोर्दुग्धस्याश्विनातनायावीतंपातंपयसउस्त्रियायाः ॥
 उभापिबतमश्विनेतिचोभाभ्यामनवानमग्नेवीहीत्यनुवषट्कारोघर्मस्याग्नेवीहीतिवाब्रह्मावषट्कृतेजपत्यनुवषट्कृतेचवि
 श्वाआशादक्षिणसाद्विश्वान्देवानयाळिह ॥ स्वाहाकृतस्यघर्मस्यमध्वःपिबतमश्विनेत्येवमेवापराह्निकेयदुस्त्रियास्वाहु
 तंघृतंपयोयंसवामश्विनाभागआगतं ॥ माध्वीधर्ताराविदथस्यसत्पतीतप्तंघर्मपिबतंसोम्यमधु ॥ अस्यपिबतम
 श्विनेतिचाप्रेषितोहोतानुवषट्कृतेस्वाहाकृतःशुचिर्देवेषुघर्मोयोअश्विनोश्चमसोदेवपानः ॥ तमींविश्वेअमृतासोजुषा
 णागंधर्वस्यप्रत्यास्त्रारिहन्ति ॥ समुद्रादूर्मिमुदियतिवेनोद्रप्सःसमुद्रमभियजिगाति ॥ सखेसखायमभ्याववृत्स्वो

श्रौतसू.

॥२५॥

ध्वं ऊषुण ऊतय इति द्वे तं घे मित्थानमस्विन इति प्रागार्थी पूर्वाह्णे काण्वीमपराह्णे न्यतरां वात्यं तं काण्वीं त्वेवोत्तमैपावकशोचे
तव हि क्षयं परीत्युक्त्वा भक्षमाकांक्षेद्वा जिनेन भक्षोपायो हुतं हविर्मधुहविरिद्रतमे ग्रावश्यामते देवघर्म ॥ मधुमतः पितुम
तो वाजवतों गिरस्वतो नमस्ते अस्तु मामाहिंसीरिति भक्षजपः कर्मिणो घर्म भक्षयेयुः सर्वे तु दीक्षिताः सर्वेषु दीक्षितेषु गृहपतेस्तृ
तीयोत्तमौ भक्षौ संप्रेषितः श्येनो न योनिं सदनं धिया कृतमायस्मिन्सप्तवासवारो हंतुं पूर्व्यारुहः ॥ ऋषिर्हदीर्घश्रुत्तमैन्द्रस्य
घर्मो अतिथिः ॥ सूयवसां गवती हि भूया इति परिदध्या दुत्तमे प्रागुत्तमाया हविर्हविष्मो महिसद्मदैव्यमित्यावपेत ॥७॥
अथोपसत्तस्यां पित्र्ययाजपाः प्रादेशोपवेशने च प्रकृत्येहोपस्थ उपसद्याय मीहूष इति तिस्र एकैकां त्रिरनवानंताः सामिधेन्य
स्तासामुत्तमेन प्रणवेनाग्निं सोमं विष्णुमित्यावाह्योपविशेन्नावाहयेदित्येकैनावाहनेप्येता एव देवता अग्निर्वृत्राणि जंघनद्यं
उग्र इव शर्यहा त्वं सोमासि सत्पतिर्गयस्फानो अमीव हे दं विष्णुर्विचक्रमेत्रीणि पदाविचक्रम इति स्विष्टकृदादिलुप्यते प्रया
जा आज्यभागौ च नित्यमाप्यायनं निहवश्चैषैवापराह्ण इमां मे अग्ने समिधं मिमामिति तु सामिधेन्यो विपर्यासो याज्यानुवा
क्यानां पाण्योश्च निहव इत्युपसदः सुपूर्वाह्णे स्वपराह्णे च राजक्रयाद्यहः संख्याने नैकाहानां तिस्रः षड्वाहीनानां द्वादश चतुर्विं
शतिः संवत्सर इति सत्राणां प्रथमयज्ञे नैके घर्ममौपवसथ्य उभे पूर्वाह्णे प्रथमस्यामुपसदिवृत्तायां प्रेषितः पुरीष्यचितयेन्वाह हो
ता दीक्षितश्चैद्यजमानो दीक्षिते पश्चात्पदमात्रेव स्थायाभिहिंकृत्य पुरीष्यासो अग्नय इति त्रिरुपांशुसप्रणवा मपि वासुमंद्रं ब्रज

पूर्वष.

अ. ४

॥२५॥

त्वनुव्रजेत्तिष्ठत्सुविसृष्टवाक्प्रणयतेतिब्रूयादथाग्निंसंचितमनुगीतमनुशंसैत्पश्चादग्निपुच्छस्योपविश्याभिहिंकृत्याग्निर
 स्मिजन्मनाजातवेदाइतित्रिर्मध्यमयावाचैतस्मिन्नेवासनेवैश्वानरीयस्ययजतित्रयमेतत्साग्निचित्येब्रह्माप्रतिरथंजपि
 त्वादक्षिणतोमेवहिर्वेद्यास्तौदुंबर्याभिहवनादुक्तमग्निप्रणयनंदीक्षितस्तुवसोर्धारामुपसर्पेत् ॥८॥ हविर्धानेप्रवर्तयंतित
 दुक्तंसोमप्रवहणेनदक्षिणस्यतुहविर्धानस्योत्तरस्यचक्रस्यांतरावर्त्मपादयोर्युजेवांब्रह्मपूर्व्यनमोभिःप्रेतांयज्ञस्यशंभुवायु
 वांयमेवयतमानेयदैतमधिद्वयोरदधाउक्थ्यंवचइत्यर्धर्चआरमेदव्यवस्ताचेद्राटीविश्वारूपाणिप्रतिमुंचतेकविरिति
 व्यवस्तायांमैथ्योरुपनिहतयोःपरित्वागिर्वणोगिरइतिपरिदध्यात् ॥९॥ अग्नीषोमौप्रणेष्यत्सुतीर्थेनप्रपद्योत्तरेणाग्नीध्री
 यायतनंसदश्चपूर्वयाद्वारापत्नीशालांप्रपद्योत्तरेणशालामुखीयमतिव्रज्यपश्चादस्योपविश्यप्रेषितोनुब्रूयात्सावीर्हिदेवप्र
 थमायपित्रैवर्ष्माणमस्मैवरिमाणमस्मै ॥ अथास्मभ्यंसवितःसर्वतातादिवेदिवआसुवाभूरिपश्वइत्यासीनोनुव्रजन्नुत्तराः
 प्रैतुब्रह्मणस्पतिर्होतादेवोअमर्त्यःपुरस्तादुपत्वाग्नेदिवेदिवेदोषावस्तरुपप्रियंपनिम्रतमित्यर्धर्चआरमेदाग्नीध्रीयेनिहिते
 भिहूयमानेग्नेजुषस्वप्रतिहर्यतद्वचइतिसमाप्यप्रणवेनोपरमेदुत्तरेणाग्नीध्रीयमतिव्रजत्स्वतिव्रज्यसोमोजिगातिगातुविदे
 वानांतमस्यराजावरुणस्तमश्विनेत्यर्धर्चआरमेत्प्रपाद्यमानंराजानमनुप्रपद्येतांऽतश्चप्रागादितिर्भवासिश्येनोनयोनिं
 सदनंधियाकृतमस्तन्नाह्यामसुरोविश्ववेदाइतिपरिदध्यादुत्तरयावाक्षेमाचोरेब्रह्मैवमेवप्रपद्यापरेणवेदिमतिव्रज्यदक्षि

श्रौतसू.

॥२६॥

णतःशालामुखीयस्योपविशेत्सहोतारमनूत्थाययथेतमग्रतोव्रजैद्यदिराजानंप्रणयेदुक्तमप्रणयतःप्राप्यहविर्धानेगृहपत
येराजानंप्रदायहविर्धानेअग्नेणापरेणवातिव्रज्यदक्षिणतआहवनीयस्योपविशेदग्निपुच्छस्यसाग्निचित्यायामेतद्ब्रह्मासनं
पशौप्रातश्चावपाहोमाद्यदित्वग्नेणप्रत्येयात्प्रपाद्यमाने ॥ १० ॥ अथाग्नीषोमीयेणचरंत्युत्तरवेद्यामादंडप्रदानादंडप्रदा
यमैत्रावरुणमग्रतःकृत्वोत्तरेणहविर्धानेअतिव्रज्यपूर्वयाद्वारासदःप्रपद्योत्तरेणयथास्वंधिष्ण्यावतिव्रज्यपश्चात्स्वस्यधि
ष्ण्यस्योपविशतिहोतावतिष्ठतइतरोयदिदेवसूनाहवींष्यन्वायातयेयुरग्निर्गृहपतिःसोमोवनस्पतिःसवितासत्यप्रसवोबृ
हस्पतिर्वाचस्पतिरिंद्रो ज्येष्ठो मित्रःसत्योवरुणोधर्मपतीरुद्रःपशुमान्पशुपतिर्वा ॥ त्वमग्नेबृहद्वयोहव्यवाळग्निरजरःपि
तानस्त्वंचसोमनोवशोब्रह्मादेवानांपदवीःकवीनामाविश्वदेवंसत्पतिंनप्रमियेसवितुर्दैव्यस्यतद्बृहस्पतेप्रथमंवाचोअग्रं
हंसैरिवसखिभिर्वावदद्भिःप्रससाहिषेपुरुहूतशत्रून्भुवस्त्वमिंद्रब्रह्मणामहाननमीवासइळयामदंतःप्रसमित्रमर्तोअस्तुप्र
यस्वांस्त्वान्नष्टवान्महिमायपृच्छतेत्वयाबद्धोमुमुक्षते ॥ त्वंविश्वस्माद्भुवनात्पासिधर्मणासुर्यात्पासिधर्मणा ॥ यत्किंचे
दंवरुणदैव्येजनउपतेस्तोमान्पशुपाइवाकरमितिद्वे ॥ ११ ॥ यद्युवैसर्वपृष्ठान्यग्निर्गायत्रस्त्रिवृद्राथंतरोवासंतिकइंद्रस्त्रै
ष्टुभःपंचदशोबार्हतोग्रैष्मोविश्वेदेवाजागताःसप्तदशवैरूपावार्षिकामित्रावरुणावानुष्टुभावेकविंशौवैराजौशारदौबृह
स्पतिःपांक्तस्त्रिणवःशाकरोहैमंतिकःसवितातिच्छंदास्त्रयस्त्रिंशोरैवतःशैशिरोदितिर्विष्णुपत्न्यनुमतिः ॥ समिद्दिशामा

पूर्वष.

अ. ४

॥२६॥

शयानःस्वर्विन्मधुरेतोमाधवःपात्वस्मान् ॥ अग्निर्देवोदुष्टरीतुरदाभ्यइदंक्षत्रंरक्षतुपात्वस्मान् ॥ रथंतरंसामभिःपात्व
 स्माङ्गायत्रीछंदसांविश्वरूपा ॥ त्रिवृन्नोविष्टयास्तोमोअह्नासमुद्रोवातइदमोजःपिपर्तु ॥ उग्रादिशामभिभूतिर्वयो
 धाःशुचिःशुक्लेअहन्योजसीनां ॥ इंद्राधिपतिःपिपृतादतोनोंमहिक्षत्रंविश्वतोधारयेदं ॥ बृहत्सामक्षत्रभृद्वृद्धवृष्ण्यत्रि
 ष्टुभौजःशुभितमुग्रवीरं ॥ इंद्रस्तोमेनपंचदशेनमध्यमिदंवातेनसगरेणरक्ष ॥ प्राचीदिशांसहयशायशस्वतीविश्वेदेवाः
 प्रावृषाहांस्वर्वती ॥ इदंक्षत्रंदुष्टरमस्त्वोजोऽनाधृष्यंसहस्यंसहस्वत् ॥ वैरूपेसामंनिहतच्छकेयंजगत्त्रैनंविक्ष्वावेशया
 नि ॥ विश्वेदेवाःसप्तदशेनवर्चइदंक्षत्रंसलिलवातमुग्रं ॥ धर्त्रीदिशांक्षत्रमिदंदाधारोपस्थाशानांमित्रवदस्त्वोजः ॥
 मित्रावरुणाशरदाहांचिकित्वमस्मैराष्ट्रायमहिशर्मयच्छतं ॥ वैराजेसामन्नधिमेमनीषानुष्टुभासंभृतंवीर्यंसहः ॥ इदंक्ष
 त्रंमित्रवदार्द्रदानुमित्रावरुणारक्षतमाधिपत्ये ॥ सम्राट्दिशांसहसाम्नीसहस्वत्यृतुर्हेमंतोविष्टयानःपिपर्तु ॥ अवस्युवा
 ताबृहतीनुशक्नीमंयज्ञमवतुनोघृताची ॥ स्वर्वतीसुदुधानःपयस्वतीदिशांदेव्यवतुनोघृताची ॥ त्वंगोपाःपुरएतोतप
 श्चाबृहस्पतेयाम्यायुङ्ग्धिवाचं ॥ ऊर्ध्वादिशारंतिराशौषधीनांसंवत्सरेणसवितानोअह्ना ॥ रैवत्सामातिच्छंदाउच्छंदो
 ऽजातशत्रुःस्योनानोअस्तु ॥ स्तोमत्रयस्त्रिंशेभुवनस्यपत्नीविवस्वद्वातेअभिनोगृणीहि ॥ घृतवतीसवितराधिपत्येपय
 स्वतीरंतिराशानोअस्तु ॥ ध्रुवादिशांविष्णुपत्न्यघोरास्येशानासहसोयामनोता ॥ बृहस्पतिर्मातरिश्वोतवायुःसंध्वाना

श्रौतसू.
॥२७॥

वाता अभिनो गृणंतु ॥ विष्टं भो दिवो धरुणः पृथिव्या अश्वेशाना जगतो विष्णु पत्नी ॥ व्यचस्वती षयंती सुभूतिः शिवानो
अस्त्वदितेरुपस्थे ॥ अनुनोद्यानुमतिर्यज्ञं देवेषु मन्यतां ॥ अग्निश्च हव्यवाहनो भवतं दाशुषेमयः ॥ अन्विदनुमते त्वं म
न्यासैशं च नस्कृधि ॥ ऋत्वेदक्षायनो हिनु प्रण आयूं पितारि षदिति वैश्वानरीयं नवमं कायं दशमं को अद्य युं क्ते धुरिगा ऋतस्ये
ति द्वे औपयजैरंगारैरनभिपरिहारे प्रयतेरन्नाग्नीध्रीयाच्चेदुत्तरेण होतारं शामित्राच्चेदक्षिणेन मैत्रावरुणमुपोत्थानमग्रे कृत्वा
निष्क्रम्य वेदं गृहीयान्नेदमादिषु हृदयशूलमर्वागनूबंध्यायाः संस्थितैव सती वरीः परिहरंति दीक्षिता अभिपरिहारयेरन्
॥१२॥ अथैतस्यारात्रेर्विवासकाले प्राग्वयसां प्रवादात् प्रातरनुवाकायामंत्रितो वाग्यतस्तीर्थेन प्रपद्याग्नीध्रीये जान्वाच्याहु
तिं जुहुयादा सन्यान्मामंत्रात्पाहिकस्याश्चिदभिशस्त्यै स्वाहेत्याहवनीये वागग्रेगा अग्र एतु सरस्वत्यै वाचे स्वाहा ॥ वाचं दे
वीं मनोनेत्रां विराजमुग्रां जैत्रीमुत्तमामेहभक्षां ॥ तामादित्यानावमिवारुहेमानुमतां पथिभिः पारयंतीं स्वाहेति द्वितीया
मातः समानं ब्रह्मणश्च प्राप्य हविर्धानैरराटीमभिमृशत्युर्वतरिक्षं वीहीति द्वार्ये स्थूणे देवी द्वारौ मामासंताप्तं लोकं मे लोककृ
तौ कृणुत मिति प्रपद्यांतरेण युगधुरा उपविश्य प्रेषितः प्रातरनुवाकमनुब्रूयान्मंद्रेणापोरेवतीः क्षयथाहिवस्व उपप्रयंत इति सू
क्तं अवानो अग्र इति षष्ठं मिमीलेग्निं दूतं वसिष्वाहीति सूक्तयो रुत्तमामुद्धरेत्त्वमग्ने व्रतपा इत्युत्तमामुद्धरेत्त्वं नो अग्ने महोभिरि
ति नवेमे विप्रस्येति सूक्तं युक्ष्वाहि प्रेष्ठं वस्त्वमग्ने बृहद्वय इत्यष्टादशार्चतस्त्वेति सूक्तं अग्ने पावक दूतं व इति सूक्तं अग्निर्होतानो अ

पूर्वप.
अ. ४

॥२७॥

ध्वरइतितिस्रोऽग्निर्होताग्नइळेतिचतस्रःप्रवोवाजाउपसद्यायत्वमग्नेयज्ञानामितितिस्रउत्तमाउद्धरेदग्नेहंस्यग्निं हिन्वंतुनः
 प्राग्नयेवाचमितिसूक्तंइमांमेअग्नेसमिधमिमामितित्रयाणामुत्तमामुद्धरेदितिगायत्रत्वमग्नेवसूंस्त्वंहिक्षैतवदग्नायोहोता
 जनिष्टप्रवोदेवायाग्नेकदातइतिपंचसखायःसंवस्त्वामग्नेहविष्मंतइतिसूक्तैर्बृहद्वयइतिदशानांचतुर्थनवमेउद्धरेदुत्तमामु
 त्तमांचादितस्त्रयाणामित्यानुष्टुभमबोध्यग्निःसमिधेतिचत्वारिप्राग्नयेबृहतेप्रवेधसेकवयेत्वंनोअग्नेवरुणस्यविद्वानित्येत
 त्प्रभृतीनिचत्वार्यूर्ध्वऊषुणःससस्ययद्वियुतेतिपंचभद्रंतेअग्नइतिसूक्तैःसोमस्यमातवसंप्रत्यग्निरुषसइतित्रीण्याहोतेतिद
 शानांतृतीयाष्टमेउद्धरेद्विब्रस्परीतिसूक्तयोःपूर्वस्योत्तमामुद्धरेत्त्वंह्यग्नेप्रथमइतिषण्णांद्वितीयमुद्धरेत्पुरोवोमंद्रमितिच
 त्वारितंसुप्रतीकमितिषड्भुवेवःसुद्योत्मानंनिहोताहोतृषदनइतिसूक्तैर्त्रिमूर्धानमितित्रीणिवाहिन्यशसमुपप्रजिन्वन्निति
 त्रीणिकातउपेतिरितिसूक्तैर्हिरण्यकेशइतितिस्रोपश्यमस्यमहतइतिसूक्तैर्द्वेविरूपेइतिसूक्तैर्अग्नेनयाग्नेबृहन्नित्यष्टानामु
 त्तमादुत्तमास्तिस्रउद्धरेत्त्वमग्नेसुहवोरण्वसंहगितिपंचाग्निवोदेवमितिदशानांतृतीयचतुर्थेउद्धरेदितित्रैष्टुभमेनावोअ
 ग्निप्रवोयह्वमग्नेविवस्वत्सखायस्त्वायमग्निरग्नआयाह्यच्छानःशीरशोचिषमितिषळदर्शिगातुवित्तमइतिसप्तेतिबार्हतमग्ने
 वाजस्येतितिस्रःपुरुत्वात्वामग्नईळिष्वाहीत्यौष्णिहंजनस्यगोपास्त्वामग्नऋतायवइममूषुवोअतिथिमुषर्बुधमितिनवत्व
 मग्नेद्युभिरितिसूक्तैर्वमग्नेप्रथमोअंगिरानूचित्सहोजाअमृतोनिर्तुंदतइतिपंचवेदिषदइतिषण्णांतृतीयमुद्धरेदिमंस्तोमम

श्रौतसू.

॥२८॥

हर्तैसंजागृवद्भिश्चित्रइच्छिशोर्वसुंनचित्रमहसमितिजागतमग्निंतमन्यइतिपांक्तमित्याग्नेयःऋतुः ॥ १३ ॥ अथोषस्यः
प्रतिष्यासूनरीकस्तउषइतितिस्रइतिगायत्रमुषोभद्रेभिरित्यानुष्टुभमिदंश्रेष्ठंपृथूरथइतिसूक्तैप्रत्यर्चिरित्यष्टौद्युतद्यामान
मुषोवाजेनैदमुत्यदुदुश्रियइतिसूक्तैव्युषाआवोदिविजाइतिषळितित्रैष्टुभंप्रत्युअदर्शिसहवामेनेतिबार्हतमुषस्तच्चित्रमा
भरेतितिस्रऔष्णिहमेताउत्याइतिचतस्रोजागतमहेनोअद्येतिपांक्तमित्युषस्यःऋतुः ॥ १४ ॥ अथाश्विनएषोउषाः
प्रातर्युजेतिचतस्रोश्विनायज्वरीरिषआश्विनावश्वावत्यागौमदूषुनासत्येतितृचादूरादिहेवेतितिस्रउत्तमाउद्धरेद्वाहिष्ठो
वांहयानामितिचतस्रउदीराथामामेहवमितिगायत्रयंदद्यस्थइतिसूक्तेआनोविश्वाभिस्त्यंचिदत्रिमित्यानुष्टुभमाभात्य
ग्निरितिसूक्तैग्रावाणेवनासत्याभ्यामितित्रीणिधेनुःप्रत्नस्यकउश्रवदितिसूक्तैस्तुषेनरेतिसूक्तैयुवोरजांसीतिपंचानांतृती
यमुद्धरेत्प्रतिवांरथमितिसप्तानांद्वितीयमुद्धरेदितित्रैष्टुभमिमाउवामयंवामोत्यमह्वंआंरथमितिसप्तद्युम्नीवांयत्स्थइति
बार्हतमश्विनावर्तिरस्मदाश्विनावेहगच्छतमितितृचौयुवोरुषूरथंहुवइतिपंचदशेत्यौष्णिहमबोध्यग्निर्जमएषस्यभानुरा
वांरथमभूदिदंयोवांपरिज्मेतित्रीणित्रिश्चिन्नोअद्येळेद्यावापृथिवीइतिजागतंप्रतिप्रियतममितिपांक्तमित्येतेषांच्छंदसां
पृथक्सूक्तानिप्रातरनुवाकःशतप्रभृत्यपरिमितौनान्यैराग्नेयंगायत्रमत्यावपेद्वाह्यणस्यनत्रैष्टुभंराजन्यस्यनजागतंवैश्य
स्याध्यासवदेकपदद्विपदायथास्थानंध्रुवाणिमांगलान्यगन्ममहातारिष्मेळेद्यावापृथिवीइतिसंजागृवद्भिरितिचयःप्रेष्य

पूर्वष.
अ. ४

॥२८॥

न्त्स्वर्गकामईळेद्यावीयमावर्तयेदातमसोपघातात्कालउत्तमयोत्सृप्यासनान्मध्यमस्थानेनप्रतिप्रियतममित्युपसंतनुया
त्पुनरुत्सृप्योत्तमयोत्तमस्थानेनपरिदध्यादंतरेणद्वार्येस्थूणेअनभ्याहतमाश्रावयन्निवाश्रावयन्निव ॥ १५ ॥ इत्याश्व
लायनश्रौतसूत्रेपूर्वषट्केचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

हरिःॐम् ॥ ॥ परिहितेपश्यहोतरित्युक्तो नभिहिंकृत्यापोनप्लीयाअन्वाहैषच्छनैस्तरांपरिधानीयायास्तासां
निगदादिशनैस्तरांताभ्यश्चाप्रसर्पणात्परंमंद्रेणप्रातःसवनंचाध्यर्धकारंप्रथमामृगावानमुत्तरावृष्टिकामस्यप्रकृत्यावाप्र
कृतिभावेपूर्वेष्वसामर्धर्चेषुलिंगानिकांक्षेत्प्रदेवत्राब्रह्मणेगातुरेत्विति नवहिनोतानोअध्वरंदेवयज्येतिदशमीमावर्तती
रधनुद्विधाराइत्यावृत्तास्वेकधनासुप्रतियदापोअदृश्रमायतीरितिप्रतिदृश्यमानास्वाधेनवःपयसातूण्यर्थाःसमन्यायं
त्युपयंत्यन्याइतितीर्थदेशेहोतृचमसेपांपूर्यमाणंआपोनदेवीरुपयंतिहोत्रियमितिसमाप्यप्रणवेनोपरमेदागतमध्वर्युमवे
रपोध्वर्या३उइतिपृच्छत्युतेमनंनमुरितिप्रत्युक्तोनिगदंब्रुवन्प्रतिनिष्क्रामेत्तास्वध्वर्योइंद्रायसोमंसोतामधुमंतं । वृष्टिव
निंतीत्रांतंबहुरमध्यंवसुमतेरुद्रवतआदित्यवतऋभुमतेविभुमतेवाजवतेबृहस्पतिवतेविश्वदेव्यावतइत्यंतमनवानमु
क्त्वोदगासांपथोवतिष्ठेतोपातीतास्वन्वावर्तेतयस्येंद्रःपीत्वावृत्राणिजंघनत्प्रसजन्यानितारिषो३मंबयोयंत्यध्वभिरिति
तिस्रउत्तमयानुप्रपद्येतेमाअगमन्नेवतीर्जीवधन्याइतिद्वेसन्नासूत्तरयापरिधायोत्तरांद्वार्यामासाद्यराजानमभिमुखउप

श्रौतसू.

॥२९॥

विशेदनिरस्यतृण ॥ १ ॥ उपाशुंहूयमानं प्राणं यच्छस्वाहा त्वा सुहवसूर्याय प्राण प्राणं मे यच्छेत्यनुमंत्र्य उः इत्यनुप्राण्यादंत
र्याममपानं यच्छस्वाहा त्वा सुहवसूर्याय पाना पानं मे यच्छेत्यनुमंत्र्य ऊँ इति चाभ्यपान्या दुपां शुसवनं ग्रावाणं व्यानाय त्वेत्य
भिमृश्य वाचं विसृजेत् पवमानाय सर्पणे न्वक्छंदो गान्मैत्रावरुणो ब्रह्मा च नित्यौ तावन्तरेणे तरे दीक्षिताश्चैद्रप्सश्चस्कंदेति
द्वाभ्यां विप्रुद्धो मौहुत्वा ध्वर्युमुखाः समन्वारब्धाः सर्पत्या तीर्थदेशात्तस्तोत्रा योपविशंत्युद्गातारमभिमुखास्तान्होतानुमंत्र
यते त्रैवासीनो यो देवानामिह सोमपीथो यज्ञे बर्हिषिवेद्यां तस्यापि भक्षयामसि मुखमसि मुखमसि मुखं भूयासमिति दीक्षितश्चे
द्भजेत्स्तोत्रोपस्वाराय सर्पे चोत्तरयोः सवनयोर्ब्रह्मन्स्तोष्यामः प्रशास्तरितिस्तोत्रायातिसर्जितावतिसृजतो भूरिंद्रवंतः सवि
तृप्रसूता इति जपित्वोस्तु ध्वमिति ब्रह्मा प्रातः सवनैर्भुव इति माध्यंदिने स्वरितितृतीयसवनैर्भूर्भुवः स्वरिंद्रवंतः सवितृप्रसू
ता इत्यूर्ध्वमाग्निमारुतास्तु तदेवेन सवित्रा प्रसूता क्रतुं च सत्यं च वदत ॥ आयुष्मत्यक्रुचो मागातं तनूपात्साम्न ओ३मिति
जपित्वा मैत्रावरुणःस्तु ध्वमित्युच्चैः ॥ २ ॥ अथ सवनीयेन पशुना चरंति यद्देवतो भवत्याग्नेयोऽग्निष्टोमं ऐंद्राग्न उक्थ्ये द्वि
तीयं ऐंद्रो वृष्णिः षोळशिनितृतीयः सारस्वती मेष्यति रात्रे चतुर्थींति क्रतुपशवः परिव्ययणाद्युक्तं मग्नीषोमीयेणाचात्वाल
मार्जनादंडप्रदानं वर्जमुपविश्याभिहिंकृत्य परिव्ययणीयां त्रिरावह देवान्त्सु न्वते यजमानायैत्यावाहनादिसु न्वच्छब्दोऽग्ने
यजमानशब्दादैष्टिकेषु निगमेषु नां त्याद्धारियोजनादूर्ध्वं न प्रावित्रं साधु ते यजमानदेवता ओमन्वती ते स्मिन्यज्ञे यजमाने

पूर्वप.
अ. ५

॥२९॥

तिच प्रागाज्यपेभ्यः सवनदेवता आवाहयेदिंद्रं वसुमंतमावहैंद्रं रुद्रवंतमावहैंद्रमादित्यवंतमृभुमंतं विभुमंतं वाजवंतं बृह
 स्पतिवंतं विश्वदेव्यावंतमावहेति ताः सूक्तवाक एवानुवर्तयेत्प्रवृताहुतीर्जुह्वतिवषट्कर्तारो न्येच्छावाकां चात्वालेमार्जयि
 त्वाध्वर्युपथ उपतिष्ठंत आदित्यप्रभृतीन्धिषण्यानादित्यमग्नेध्वनामध्वपते श्रेष्ठः स्वस्त्यस्याध्वनः पारमशीयेति यूपदित्या
 हवनीयनिर्मथ्या नग्नयः सगराः सगरा अग्नयः सगरास्थसगरेण नाम्ना ॥ पातमाग्नयः पिपृतमाग्नयो नमो वो अस्तु मामाहिंसि
 ष्टेति सव्यावृतः शामित्रो वध्यगो ह चात्वा लोत्करास्तावानेव मेव दक्षिणावृत आग्नीधीयमच्छावाकस्य वा दंदक्षिणं मार्जालीयं
 खरं मित्युत्तरेणाग्नीधीयं परिब्रज्य प्राप्य सदोभिर्मृशंत्युर्वतरिक्षं वीहीति द्वार्ये संमृश्यैव मपरानुपतिष्ठंत उपस्थितांश्चानुपस्थि
 तांश्चाप्यपश्यंतो व्यनीक्षमाणा होता मैत्रावरुणो ब्राह्मणाच्छंसीपोतानेष्टेति पूर्वया द्वारा सदः प्रसर्पंत्युरुनो लोकमनुनेषिवि
 द्धानिति जपंत उत्तरेण सर्वान्धिषण्यान्तसंनत्संनानपरेण यथास्वंधिषण्यानां पश्चादुपविश्य जपंतियो अद्य सौम्यो वधो घायू
 नामुदीरति ॥ विषूकुहमिव धन्वनाव्यस्याः परिपंथिनै सदसस्पतयेन मईत्येव मपरया ब्रह्मा प्रसृप्य दक्षिणपुरस्तान् मैत्राव
 रुणस्योपविशेत्तमन्वं चक्रुर्विजः प्रसर्पकाः पूर्वेणौदुंबरीमपरेण धिषण्यान्यथांतरं मनूपविशंत्येतयावृताग्नीध्रं आग्नीधीयम
 प्याकाशं दक्षिणादयो धिषण्या उदकसंस्थाः प्रसर्पिणा माद्यौ तु विपरीतौ तेषां विसंस्थितसंचरा यथास्वंधिषण्यानुत्तरेण दक्षि
 णमधिषण्यानां ॥ ३ ॥ अथैद्वैः पुरोळाशैरनुसवनं चरंति धानावंतं करंभिणमिति प्रातः सवनेनुवाक्या माध्यंदिनस्य सवन

श्रौतसू.

॥३०॥

स्यधाना इति माध्यंदिने तृतीये धानाः सवने पुरुषु ते तितृतीयसवने होतायक्षदिंद्रं हरिर्वाऽइंद्रो धाना अत्विति प्रैषो लिंगैरनु
सवनमुद्धृत्या देशपदं ते नैवेज्या होतायक्षदसौ यजयोस्तु स्थानं आगूर्वषट्कारौ यत्र कच प्रैषेण यजेदथ स्विष्टकृतो ग्रेजुषस्व
नो हविर्माध्यंदिने सवने जातवेदो ग्रेतृतीये सवने हिका निष इत्यनुसवनमनुवाक्या होतायक्षदग्निं पुरोळाशानामिति प्रैषो ह
विरग्ने वीहीतियाज्यैतास्वनुवाक्या सुपुरोळाशशब्दं बहुवदेके विज्ञायते पूयति वा एतदृचोक्षरं यदेन दूहतितस्मादृचं नो हेतु
॥ ४ ॥ द्विदेवत्यैश्चरंति वायव इंद्रवायुभ्यां वायवायाहिदर्शतैर्द्रवायू इमे सुता इत्यनुवाक्ये अनवानं पृथक् प्रणवे होतायक्ष
द्रायुमग्ने गा होतायक्षदिंद्रवायू अर्हतेति प्रैषावनवानं मग्रं पिबामधूनामितियाज्ये अनवानमेकागुरे पृथक् षट्कारे इदमाद्य
नवानं प्रातः सवनं इज्यानुवाक्ये प्रैषौ चोत्तरयोर्ग्रहयोर्हुत्वैतद्ब्रह्मपात्रमाहरत्यध्वर्युस्तद्रुह्नीयादैतुवसुः पुरुवसुरिति प्रतिगृह्य
दक्षिणमूरुमपोच्छाद्य तस्मिन्त्सादयित्वा काशवतीभिरंगुलीभिरपि दध्या देवमुत्तरे सव्येन त्वपि धारयंतयोः प्रतिग्रहो भक्ष
णं च मैत्रावरुणस्यायं वा मित्रावरुणा होतायक्षन्मित्रावरुणा गृणानाजमदग्निनेत्येतुवसुर्विदद्वसुरिति प्रतिगृह्य दक्षिणे नैद्र
वायवं हत्वाभ्यात्मं सादनमाश्विनस्य प्रातर्युजा विबोधय होतायक्षदश्विनानासत्या वा वृधाना शुभस्पती इत्येतुवसुः संयद्व
सुरिति प्रतिगृह्यैवमेव हत्त्वोत्तरेण शिरः परिहृत्याभ्यात्मतरं सादनमनुवचनप्रैषयाज्यासु नित्यो ध्वर्युतः संप्रैष उन्नीयमाने
भ्योन्वाहात्वा वहंत्वसाविदेव मिहोपयातेत्यनुसवनं होतायक्षदिंद्रं प्रातः प्रातः सावस्य होतायक्षदिंद्रं माध्यंदिनस्य सवनस्य

पूर्वष.

अ. ५

॥३०॥

होतायक्षदिद्रं तृतीयस्य सवनस्येति प्रेषितः प्रेषितो होतानुसवनं प्रस्थितयाज्याभिर्यजति नामादेशमितरे प्रशास्ता ब्राह्मणा-
 च्छंसी पोतानेष्टाग्नीध्रोच्छावाकश्चोत्तरयोः सवनयोः पुराग्नीध्रादिदं ते सोम्यं मधुमित्रं वयं हवामह इन्द्रत्वावृषभं वयं मरुतो य-
 स्य हि क्षये ग्रे पत्नी रिहावहो क्षान्नाय वशान्नायेति प्रातः सवनिक्यः प्रस्थितयाज्याः पिबा सोममभियमुग्रतर्द इति तिस्रोर्वाडे-
 हि सोमकामं त्वाहुस्तवायं सोमस्त्वमेह्यर्वाडिन्द्राय सोमाः प्रदिवो विदानाऽआपूर्णो अस्य कलशस्वाहेति माध्यंदिन्य इन्द्रऋभु-
 भिर्वाजवद्भिः समुक्षितमिन्द्रावरुणा सुतपाविमं सुतमिन्द्रश्च सोमं पिबतं बृहस्पत आ वो वहतु सप्तयोरघुष्यदो मे वनः सुहवाऽ-
 आहि गंत नैद्रा विष्णू पिबतं मध्वो अस्ये मंस्तोममर्हते जातवेद स इति तार्तीय सवनिक्यः सोमस्याग्नेवीहीत्यनुवषट्कारः प्रस्थि-
 तयाज्या सुशस्त्रयाज्या सुमरुत्वतीये हारियोजने महिभ्याश्विने च तैरो अन्ह्ये त देषाभियज्ञगाथागीयते । ऋतुयाजान् द्वि-
 देवत्यान्यश्च पत्नीवतो ग्रहः । आदित्यग्रहसावित्रौ तान् तस्मानुवषट्कृथा इति प्रतिवषट्कारं भक्षणं तूष्णीमुत्तरमेत्यध्व-
 र्युरयाळग्नीदिति पृच्छत्ययाळिति प्रत्याह स भद्रमकरो नः सोमस्य पाययिष्यतीति होता जपति ॥ ५ ॥ ऐन्द्रवायवमुत्तरेर्धे-
 गृहीत्वा ध्वर्यवे प्रणामये देषवसुः पुरुवसु रिहवसुः पुरुवसुर्मयिवसुः पुरुवसुर्वाक्पावाचं मे पाह्युपहृता वाक् सह प्राणेनोपमां-
 वाक् सह प्राणेन ह्वयतामुपहृता ऋषयो देव्यास्तनूपावानस्तन्वस्तपो जा उपमामृषयो देव्या सो ह्वयंतां तनूपावानस्तन्वस्त-
 पो जा इत्यध्वर्य उपह्वयस्वेत्युक्त्वा वघ्राय नासिकाभ्यां वाग्देवी सोमस्य तृप्यत्विति भक्षयेत् सर्वत्र प्रतिभक्षितं होतृ च मसै किं

श्रौतसू.

॥३१॥

चिदवनीयानाचम्योपह्वानादिपुनःसंभक्षयित्वा न सोमेनोच्छिष्टा भवन्तीत्युदाहरंति शेषं होतृ चमस आनीयोत्सृजे देवमु
त्तरे न त्वेन योः पुनर्भक्षो न कंचन द्विदेवत्याना मनवनीतमवसृजेन्मैत्रावरुणमेषवसुर्विदद्वसुरिहवसुर्विदद्वसुर्मयिवसुर्विद
द्वसुश्चक्षुष्पाश्चक्षुर्मेपाह्युपहृतं चक्षुः सह मनसोपमां चक्षुः सह मनसा ह्वयतामुपहृता ऋषयो दैव्या सस्तनूपावानस्तन्वस्तपोजा
उपमामृषयो दैव्या सो ह्वयतां तनूपावानस्तन्वस्तपोजा इत्यक्षीभ्यां त्विहावेक्षणं दक्षिणे नाग्रे सव्येन पाणिना होतृ चमसमाद
दीतैतुवसूनां पतिर्विश्वेषां देवानां समिदितितस्यारत्निना तस्योरोर्वसनमपोच्छाद्य तस्मिन्त्सादयित्वा काशवतीभिरंगुली
भिरपि दध्यादाश्विनं यथा हृतं परिहृत्य पुनः सादयित्वा ध्वर्यवे प्रणामये देषवसुः संयद्वसुरिहवसुः संयद्वसुर्मयिवसुः संयद्व
सुः श्रोत्रपाः श्रोत्रं मेपाह्युपहृतं श्रोत्रं सहात्मनोपमां श्रोत्रं सहात्मना ह्वयतामुपहृता ऋषयो दैव्या सस्तनूपावानस्तन्वस्तपोजा
उपमामृषयो दैव्या सो ह्वयतां तनूपावानस्तन्वस्तपोजा इति कर्णाभ्यां त्विहोपोद्यच्छेदक्षिणायाग्रे निधाय होतृ चमसं स्पृष्ट्वा द
कमिळामुपह्वयत उपोद्यच्छंति चमसानवांतरेळां प्राश्याचम्य होतृ चमसं भक्षयेदध्वर्य उपह्वयस्वेत्युक्त्वा दीक्षितो दीक्षिता
उपह्वयध्वं यजमाना इति वा मुख्यान्वापृथग्घोत्रका उपह्वयध्वमितीतरानेव मितरैर्यथा संभक्षं त्वदीक्षिता मुख्यचमसाद च
मसाद्रोणकलशाद्वोक्तः सोमभक्षजपः सर्वत्र होतुर्वषट्कारैश्चमसाह्वयंत उद्गातुर्ब्रह्मणो यजमानस्य तेषां होताग्रे भक्षयेदिति
गौतमो भक्षस्य वषट्कारान्वयत्वादभक्षणमितरेषां मितितौ ल्वलिः कृतार्थत्वाद्भक्षयेयुरिति गाणगारैरतः संस्कारत्वात्का

पूर्वप.
अ. ५

॥३१॥

चतश्चमसतास्यान्नचान्यःसंबंधोभक्षयित्वापामसोमममृताअभूमशंनोभवहृदआपीतइंदवितिमुखहृदयेअभिमृशेरन्ना
 प्यायस्वसमेतुतेसंतेपयांसिसमुयंतुवाजाइतिचमसानाद्योपाद्यान्पूर्वयोःसवनयोराद्यांस्तृतीयसवनेसर्वत्रात्मानमन्यत्रै
 कपात्रेभ्यआप्यायितांश्चमसान्त्सादयंतितेनाराशंसाभवन्ति ॥ ६ ॥ एतस्मिन्कालेप्रपद्याच्छावाकउत्तरेणाग्नीध्रीयं
 परिव्रज्यपूर्वेणसदआत्मनोधिष्यदेशउपविशेत्पुरोळाशदृगळंप्रत्तमिळामिवोद्यम्याच्छावाकवदस्वेत्युक्तोच्छावोअग्नि
 मवसइतितृचमन्वाहांत्येनप्रणवेनोपसंतनुयाद्यजमानहोतरध्वर्योग्नीद्ब्रह्मन्पोतनेष्टरुतोपवक्तरिषेयध्वमूर्जोर्जयध्वनि
 वोजामयोजिहतान्यजामयोनिःसंपत्तायामनिबाधितासोजयताभीत्वरींजयताभीत्वर्याःश्रवद्वइंद्रःशृणवद्वोअग्निःप्र
 स्थायेद्राग्निभ्यांसोमंवोचतोपोअस्मान्ब्राह्मणान्ब्राह्मणाह्वयध्वमिति समाप्तेस्मिन्निगदेध्वर्युर्होतयुपहवंकांक्षतेप्रत्येतासु
 न्वन्यजमानःसूक्तावामाग्रभीदुतप्रतिष्ठोतोपवक्तरुतनोगावउपहृताउपहृतइत्युपह्वयतउपहृतःप्रत्यस्माइत्युन्नीयमाना
 यानूच्यप्रातर्यावभिरागतमितियजतिनिधायपुरोळाशदृगळंस्पृष्ट्वोदकंचमसंभक्षयेन्नास्पृष्ट्वोदकाःसोमेनेतराणिहवीं
 ष्यालभेरन्नादायैनदादित्यप्रभृतीन्धिष्यन्तुपस्थायापरयाद्वारासदःप्रसृप्यपश्चात्स्वस्यधिष्यस्योपविश्यप्राश्नीयादुप
 विष्टेब्रह्माग्नीध्रीयंप्राप्यहविरुच्छिष्टंसर्वंप्राश्नीयुःप्रागेवेतरेगताभवन्तिप्राश्यप्रतिप्रसृप्य ॥ ७ ॥ ऋतुयाजैश्चरंतिते
 षांप्रैषाःपंचमंप्रैषसूक्तंतेनतेनैवप्रेषितःप्रेषितःससयथाप्रेषयजतिहोताध्वर्युर्गृहपतिभ्यांहोतरैतद्यजेत्युक्तःस्वयंपष्टेपृष्ठ

श्रौतसू.

॥३२॥

आहनिपश्चादुत्तरवेदेरुपविश्याध्वर्युः पश्चाद्गार्हपत्यस्य गृहपतिरथैतद्वतुपात्रं मानं तर्पेण वषट्कतारो भक्षयंति पृथगध्वर्युः
प्रतिभक्षयेत्तस्मिंश्चैवोपहवः ॥ ८ ॥ पराङ्ध्वर्यावावृत्ते सुमत्पद्मदे पिता मातरिश्वाच्छिद्रापदाधादच्छिद्रोक्थाकवयः
शंसन्त्सोमो विश्वविन्नीथानिनेषद्गृहस्पतिरुक्थामदानिशंसिषद्वागायुर्विश्वायुर्विश्वमायुः कइदंशंसिष्यतिसइदंशंसिष्य
तीतिज पित्वानभिहिंकृत्य शोसावोमित्युच्चैराहूय तूष्णीं शंसंशंसैदुपांशुसप्रणवमसंतन्वन्नेष आहावः प्रातः सवने शस्त्रादिषु
पर्यायि प्रभृतीनां च सर्वत्र चांतः शस्त्रं तेन चोपसंतानः शस्त्रस्वरः प्रतिगरं ओथामोदैवेति शोसामोदैवेत्याहावे पुतादिः प्रणवे
पुतादि रवसाने प्रणवे प्रणव आहावोत्तरेवसाने च प्रणवांतो वायत्रयत्र चांतः शस्त्रं प्रणवेनावस्यति प्रणवांत एव तत्र प्रतिगरः
शस्त्रांते तु प्रणवो भूरग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्नो ३ मूद्रो ज्योतिर्भुवो ज्योतिरिंद्रो ३ मसूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः स्वः सूर्यो ३ मिति त्रिपद
स्तूष्णीं शंसो यद्युवैषट्पदः पूर्वैर्ज्योतिः शब्दैरग्रेव स्येदुच्चैर्निविदं यथानिशांतं मग्निर्देवेद्ध इति नास्या आह्वानं न चोपसंतान उ
त्तमेन पदेन प्रवोदेवायेत्याज्यमुपसंतनुयादेतेन निविद उत्तराः सर्वे च पदसमाप्ताया उपसंतानस्त्वन्यत्राह्वानं च निविदां मा
ज्याद्यां त्रिः शंसैर्धर्चशोविग्राहं तन्निदर्शयिष्यामः ॥ प्रवोदेवायाग्नये बर्हिष्ठमर्चास्मै ॥ गमहेवेभिरासनोयजिष्ठो बर्हि
रासदो ३ मित्यृगावानं वैवमेवैतेनाद्याः प्रतिपदामनृगावानं मनुब्राह्मणं वानुपूव्यं माहूयोत्तमयापरिदधातिसर्वशस्त्रपरि
धानीयास्वेवमुक्थं वाचिघोषाय त्वेति शस्त्वाजपेदग्नइंद्रश्च दाशुषोदुरोण इति याज्योक्थपात्रमग्रे भक्षयेत्ततश्च मसांश्च मंसि

पूर्वप.
अ. ५

॥३२॥

३३

श्रौतसू.

॥३३॥

ग्रीआगतंसुतमितियाज्या ॥ १० ॥ संस्थितेषुसवनेषुषोळशिनिचातिरात्रेप्रशास्तःप्रसुहीत्युक्तःसर्पतेतिप्रशास्ताति
सृजेद्धोतादक्षिणेनौदुंबरीमंजसेतरेपरयाद्वारोत्तरांवेदिःश्रोणीमभिनिःसर्पतिमृगतीर्थमित्येतदाचक्षतएतेननिष्क्रम्यय
थार्थनत्वेवान्यन्मूत्रेभ्यएतेननिष्क्रम्यकृत्वोदकार्थंवेद्यांसमस्तानुपस्थायापरयाद्वारानित्ययावृतासदोद्वार्येचाभिमृश्य
तूष्णींप्रतिप्रसर्पेत्येषावृत्सर्पतेतिवचनेपूर्वयैवगृहपतिः ॥ ११ ॥ एतस्मिन्कालेग्रावस्तुत्प्रपद्यतेतस्योक्तमुपस्थानंपूर्व
याद्वाराहविधानेप्रपद्यदक्षिणस्यहविधानस्यप्रागुदगुत्तरस्याक्षशिरसस्तृणंनिरस्यराजानमभिमुखोवतिष्ठतेनात्रोपवेश
नोयोअद्यसौम्यइतित्वथास्माअध्वर्युरुष्णीषंप्रयच्छतितदंजलिनाप्रतिगृह्यत्रिःप्रदक्षिणंशिरःसमुखंवेष्टयित्वायदासोमां
शूनभिषवायव्यपोहंत्यथग्राव्णोभिष्टुयान्मध्यमस्वरेणेदंसवनमभित्वादेवसवितर्युजतेमनउतयुंजतेधियंआतूनइंद्रक्षु
मंतंमाचिदन्यद्विशंतंप्रैतेवदंत्वित्यर्बुदंप्रागुत्तमायाआवक्रंजसेप्रवोग्रावाणइतिसूक्तयोरंतरोपरिष्ठात्पुरस्ताद्वापावमा
नीरोप्ययथार्थमावाग्रहग्रहणाच्छिष्टयापरिधायवेद्यंयजमानस्योष्णीषमादाययथार्थमंत्येष्वहःसुप्रतिप्रयच्छेदितरेष्व
थापरमभिरूपंकुर्यादितिगाणगारिराप्यायस्वसमेतुतइतितिस्रोमृजंतित्वादशक्षिपएतमुत्तंदशक्षिपोमृज्यमानःसुह
स्त्यादशभिर्विवस्वतोदुहंतिसप्तैकामधुक्षत्पिप्युषीमिषमाकलशेषुधावतिपवित्रेपरिषिच्यतइत्येकांकलशेषुधावतिश्ये
नोवर्मविगाहतइतिद्वेएतासामर्बुदस्यचतुर्थीमुद्धृत्यतृचांतेषुतृचानवदध्यादाप्याय्यमानेप्रथममृज्यमानेद्वितीयंदुह्यमा

पूर्वष.

अ. ५

॥३३॥

नेतृतीयमासिच्यमानेचतुर्थीबृहच्छब्देबृहच्छब्देचतुर्थीमाचिदन्यद्विशंसतेतियदिग्रावाणःसंहादेरन्तसमानमन्यदर्बुद
 मेवेत्येकेप्रवोग्रावाणइत्येकउक्तंसर्पणंस्तुतेमाध्यंदिनेपवमानेविहृत्यांगारान् ॥ १२ ॥ दधिघर्मेणचरंतिप्रव
 र्ग्यवांश्चेत्तस्योक्तमृगावानेधर्मेणेज्याभक्षिणश्चहोतर्वदस्वेत्युक्तउत्तिष्ठतावपश्यतेत्याहश्रातंहविरित्युक्तःश्रातंहविरित्य
 न्वाहश्रातंमन्यऊधनिश्रातमग्नावितियजत्यग्नेवीहीत्यनुवषट्कारोदधिघर्मस्याग्नेवीहीतिवा ॥ मयित्यदिन्द्रियंबृहन्म
 यिद्युम्नमुतक्रतुः ॥ त्रिश्रुद्धर्मोविभातुमआकूत्यामनसासहविराजाज्योतिषासह ॥ तस्यदोहमशीयतैतस्यतइंद्रपी
 तस्यत्रिष्टुपुच्छंदसउपहूतस्योपहूतोभक्षयामीतिभक्षजपोयंधिष्ण्यवतांप्रांचमंगारैरभिविहरेयुःपश्चात्स्वस्यधिष्ण्यस्योपवि
 श्योपहवमिष्ट्वापरित्वाग्नेपुरंवयमितिजपेदनिष्ठादीक्षितःसवनीयानांपुरस्तादुपरिष्ठाद्वापशुपुरोळाशेनचरंत्यक्रियामेके
 न्यत्रतदर्थवादवदनात्क्रियामाश्मरथ्योन्विताप्रतिषेधात्पुरोळाशाद्युक्तमानाराशंससादनान्नत्विहद्विदेवत्याएतस्मि
 न्कालेदक्षिणानीयंतैहीनैकाहेषुकृष्णाजिनानिधून्वंतःस्वयमेवदक्षिणापथंयांतिदीक्षिताःसत्रेष्विदमहंमांकल्याण्यैकीर्त्यै
 तेजसेयशसेमृतत्वायात्मानंदक्षिणान्नयानीतिजपंतउन्नेष्यमाणास्वाग्नीध्रीयआहुतीजुह्वतिददानीत्यग्निर्वदतिवायुराह
 तथेतितत् ॥ हंतेतिचंद्रमाःसत्यमादित्यःसत्यमोमापस्तत्सत्यमाभरन् ॥ दिशोयज्ञस्यदक्षिणादक्षिणानांप्रियोभूया
 संस्वाहा ॥ प्राचिह्येधिप्राचिजुषाणांप्राच्याज्यस्यवेतुस्वाहेतिद्वितीयां ॥ कइदंकस्माअदात्कामःकामायादात्कामोदा

श्रौतसू.

॥३४॥

ताकामःप्रतिग्रहीताकामंसमुद्रमाविशकामेनत्वाप्रतिगृह्णामिकामैतत्तेवृष्टिरसिद्यौस्त्वाददातुपृथिवीप्रतिगृह्णात्वित्य
तीतास्वनुमंत्रयेत्प्राण्यभिमृशेदप्राणिकन्यांचसर्वत्रचैवंप्रतिगृह्याग्नीध्रीयंप्राप्यहविरुच्छिष्टंसर्वंप्राश्रीयुःप्राश्यप्रतिप्रसृ
प्य ॥ १३ ॥ मरुत्वतीयेनग्रहेणचरंतींद्रमरुत्वइहपाहिसोमंहोतायक्षदिंद्रमरुत्वंतंसजोषाइंद्रसगणोमरुद्भिरितिभक्षयि
त्वैतत्पात्रंमरुत्वतीयंशस्त्रंशंसैदध्वर्योशोसावोमितिमाध्यंदिनैशस्त्रादिष्वाहावआत्वारथंयथोतयइदंवसोसुतमंधइति
मरुत्वतीयस्यप्रतिपदनुचराविंद्रनेदीयएदिहीतींद्रनिहवःप्रगाथःप्रनूनंब्रह्मणस्पतिरितिब्राह्मणस्पत्यस्तृचाःप्रतिपदनु
चराद्वृचाःप्रगाथाआतोर्ध्वसर्वस्तोत्रियानुरूपाःप्रतिपदनुचराःप्रगाथाःसर्वत्रप्राक्चछंदांसित्रैष्टुभात्सर्वाश्चैवाचतुष्प
दाःपंक्तिषुद्विरवस्येद्वयोद्वयोःपादयोर्ध्वचशोवाश्विनेपच्छःशस्यगतांतुपच्छःसमासमुत्तमेपदेपच्छोन्यत्पादैरवसायार्ध
चातैःसंतानोभिर्नेतात्वंसोमक्रतुभिःपिन्वंत्यपइतिधाय्याःप्रवइंद्रायबृहतइतिमरुत्वतीयःप्रगाथोजनिष्ठाउग्रइत्येकभूय
सीःशस्त्वामरुत्वतीयांनिविदंदध्यात्सर्वत्रैवमयुजासुमाध्यंदिनएकांतचेर्धायुग्मास्वेकांशिष्ट्वातृतीयसवनैक्षिणीमृजानः
परिदध्याध्यायन्नेनआत्मनोन्यत्राप्येतयापरिदधदेवमुक्थंवाचींद्रायशृण्वतेत्वेतिशस्त्वाजपेद्येत्वाहिहत्येमघवन्नवर्ध
न्नितियाज्या ॥ १४ ॥ निष्केवल्यस्याभित्वाशूरनोनुमोभित्वापूर्वपीतयइतिप्रगाथौस्तोत्रियानुरूपौयदिरथंतरंपृष्ठंयद्यु
वैबृहत्त्वामिद्धिहवामहेत्वंह्येहिचेरवइतिप्रगाथाएतेभवंतितान्द्वेतिस्कारंशंसैच्चतुर्थषष्ठौपादौबार्हतेप्रगाथेपुनरभ्यसि

पूर्वष.

अ. ५

॥३४॥

त्वोत्तरयोरवस्येद्बृहतीकारं चेत्तावेव द्विस्तृतीयपंचमौतुकाकुभेषु प्रत्यादानाद्युत्तरैव मेतत्पृष्ठेष्वहःस्विद्रनिहवब्राह्मणस्य
 त्यान्बृहतीकारमितरेषु पृष्ठेषु बृहद्रथंतरयोश्चतुचस्थयोर्होत्रकाश्च येषां प्रगाथास्तोत्रियानुरूपाः सर्वमन्यद्यथास्तुतं परिमि
 तशस्य एकाहः स यद्युभयसामायत्पवमाने तस्य यो निरनुरूपो यो निस्थान एवैनामन्यत्र शंसैर्दूर्ध्वधा यथा यो निस्थान मने
 कानंतर्ये सकृत्पृथग्वाह्वानमेव मूर्ध्वमिंद्रनिहवात्प्रगाथानां यद्वावानेति धाय्यापि बासुतस्य रसिन इति सामप्रगाथ इंद्रस्य नु
 वीर्याणीत्येतस्मिन्नैर्द्रीं निविदं दध्यादनुब्राह्मणं वास्वर उक्थं वार्चीं द्रायोपशृण्वते त्वेति शस्त्वा जपेत्पि बासोममिंद्रमंदतु त्वे
 तियाज्या ॥ १५ ॥ होत्रकाणां कयानश्चित्राभुवत्कयात्वं न ऊत्या कस्तमिंद्रत्वावसुंसद्यो हजात एवात्वामिंद्रो शत्रुषुणः
 सुमना उपाक इति याज्या तं वोदस्म मृतीष हंत च्वायामि सुवीर्यमिति प्रगाथौ स्तोत्रियानुरूपा उदुत्ये मधुमत्तमा इंद्रः पूर्भिदु
 दुब्रह्माण्यु जीषीव जीवृषभस्तुराषाळितियाज्या तरोभिर्वो विदद्वसुंतरणिरित्सिषासतीति प्रगाथौ स्तोत्रियानुरूपा उदिन्व
 स्य रिच्यते भूय इदि मामूर्ष्वित्युपोत्तमामुद्धरेत् सर्वत्र पिबावर्धस्व तव घासुता स इति याज्या ॥ १६ ॥ अथ तृतीयसवनं मु
 त्तमस्वरेणादित्यग्रहेण चरं त्यादित्यानामवसानूतनेन होतायक्षदादित्यान्प्रियान्प्रियधाम्न आदित्यासो अदितिर्मादयं ता
 मिति नैतं ग्रहमीक्षेत हूयमानं स्तुत आर्भवे पवमाने विहृत्यांगारां न्मनोतादिपश्विळांतं पशुकर्म कृत्वा पुरोळाशाद्युक्तमाना
 राशं ससादनात्सन्नेषु म्रदिष्ठात्पुरोळाशस्य तिस्रस्त्रिः पिंड्यो दक्षिणतः प्रतिस्वं च मसेभ्यः स्वेभ्यः पितृभ्य उपास्येयुरत्र पित

श्रौतसू.

॥३५॥

रोमादयध्वयथाभागमावृषायध्वमिति सव्यावृत आग्नीध्रीयं प्राप्य हविरुच्छिष्टं सर्वे प्राश्नीयुः प्राश्य प्रतिप्रसृप्य ॥ १७ ॥
सावित्रेण ग्रहेण चरत्यभूद्देवः सविता वंद्यो नो होता यक्षदेवं सवितारं दमूना देवः सविता वरेण्यो दधद्रत्ना दक्षपितृभ्य आयु
नि ॥ पिबात्सोमं मम दन्नेन मिष्टयः परिज्माचिद्रमते अस्य धर्मणीति वषट्कृते होता वैश्वदेवं शस्त्रं शंसैत्सर्वादिशो ध्यायेच्छं
सिष्यन्यस्यां द्वेभ्यो नतामध्वर्यो शोशो सावो मिति तृतीयसवनैः शस्त्रादिष्वाहा वस्तत्सवितुर्वृणीमहेद्यानो देव सवितरिति वै
श्वदेवस्य प्रतिपदनुचरा वभूद्देव एकया च दशभिश्च स्वभूतैर्द्वाभ्यामिष्टये विंशत्या च तिसृभिश्च वहसे त्रिंशता च नियुद्भिर्वाय
विहता विमुंच प्रद्यावेति दैर्घतमसं सुरूपकृत्तुमूतये तक्षन्नथ मयं वेन श्रोदयत्पृश्निगर्भायेभ्यो मातामधुमत्पिन्वते पर्य एवापित्रे
विश्वदेवाय वृष्णा आनो भद्राः क्रतवो यंतु विश्वत इति नव वैश्वदेवं वैश्वदेवाग्निमारुतयोः सूक्तेषु सावित्रादि निविदो दध्यां च
तस्रो वैश्वदेव उत्तरास्ति स उत्तरैः सूक्तानां तद्धिदैवतं दैवतेन सूक्तांतो धाय्याश्चात्रैकपातिनी रदिति द्यौरदिति रंतरिक्षमिति प
रिदध्यात्सर्वत्र वैश्वदेवे द्विः पच्छोर्धर्चशः सकृद्भूमिमुपस्पृशन्नुक्थं वाचीं द्रायदेवेभ्य आश्रुत्यैवेति शस्त्वाजपे द्विश्च देवाः
शृणुते मंहवं म इति याज्या ॥ १८ ॥ त्वंसोमपितृभिः संविदान इति सौम्यस्य याज्या तं घृतयाज्याभ्यामुपांशूभयतः प
रियजंति घृताहवनो घृतपृष्ठो अग्निर्घृते श्रितो घृतम्बस्य धाम ॥ घृतपुषस्त्वा हरितो वहंतु घृतं पिबन्त्यजसि देवदेवानिति पुर
स्तादुरुविष्णो विक्रमस्वो रुक्षयाय नस्कृधि ॥ घृतं घृतयोने पिब प्रयज्ञपतिं तिरैत्युपरिष्ठादन्यतरतश्चेदग्ना विष्णुमहि

पूर्वप.

अ. ५

॥३५॥

धामप्रियं वामित्युपांश्वेवाहृतं सौम्यं पूर्वमुद्गातृभ्योगृहीत्वा वेक्षेत यत्ते च क्षुर्दिवित्सुपर्णे येनैकराज्यमजयोहिना ॥ दीर्घं
 यच्च क्षुरदितेरनंतं सोमो नृचक्षामयित दधात्वित्यपश्यन् हृदि स्पृक् क्रतुस्पृग्वर्चो धावर्चो अस्मासु धेहि ॥ यन्मे मनो यमंगतं
 यद्दामे अपरागतं ॥ राज्ञा सोमेन तद्वयमस्मासु धारयामसि ॥ भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा इति चांगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यां
 माज्येनाक्षिणी अज्यं छंदोगेभ्यः प्रयच्छेद्विहतेषु शालाकेष्वग्नीध्रः पात्नीव तस्य यजत्यैभिरग्ने सरथं याह्यर्वाडित्युपांश्वेव ने
 ष्टारं विसंस्थितसंचरेणानुप्रपद्यतस्योपस्थ उपविश्य भक्षयेत् ॥ १९ ॥ अथ यथेतं स्वभ्यग्रमाग्निमारुतं तस्याद्यां पच्छक्रगा
 वानं पच्छः शस्या चैर्धर्चं शङ्करां संतानं मुत्तमेन वचनेन वैश्वानराय पृथुपाजसैशं नः करत्यर्वते प्रत्वक्षसः प्रतवसो यज्ञाय ज्ञा
 वो अग्नये देवो वो द्रविणो दा इति प्रगाथौ स्तोत्रियानुरूपौ प्रतव्यसीं नव्यसीं मापो हि ष्ठे तिति स्रौवि यतमप उपस्पृशन्नन्वारब्धे
 ष्वपावृतशिरस्कं इदमादिप्रतिप्रतीकमाह्वानं मुत्तनो हिर्बुध्यः शृणोतु देवानां पत्नी रुशती रवंतु न इति द्वे राका महमिति द्वे पा
 वीरवी कन्या चित्रायुरिमं यमप्रस्तरमाहि सीदमा तलीकव्यैर्यमो अंगिरो भिरुदीरतामवर उत्परासं आहं पितृन्त्सु विदत्राँऽ
 अवित्सीदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य स्वादुष्किलाय मिति च तस्मै मध्ये चाह्वानं मदामो दैवमो दामो दैवो मित्यासां प्रतिगरौ ययो
 रोजसास्कभितारजांसि वीर्येभिर्वीरतमाशविष्ठा ॥ यापत्येते अप्रतीता सहोभिर्विष्णू अगन्वरुणा पूर्वहूतौ ॥ विष्णोर्नुकं वी
 र्याणि प्रवोचं तंतुं तन्वन्नजसो भानुमन्विह्येवान इन्द्रो मघवा विरपूशीति परिदध्याद्भूमिमुपस्पृशन्नुत्तमेन वचनेन ध्रुवावनय

श्रौतसू.

॥३६॥

नंकांक्षेदुक्थंवाचींद्रायदेवेभ्य आश्रुतायत्वेतिशस्त्वाजपेदग्नेमरुद्भिःशुभयद्भिर्ऋक्भिरितियाज्येत्यंतोग्निष्टोमोग्निष्टोमः
॥ २० ॥ इत्याश्वलायनश्रौतसूत्रेपूर्वषट्केपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॐम् ॥ उक्थ्येतुहोत्रकाणामेह्युषुब्रवाणित आग्निरगामिभारतश्चर्षणीधृतमस्तभ्राह्म्यामसुरइतितृचाविंद्रावरु
णायुवमावांराजानांविंद्रावरुणामधुमत्तमस्येतियाज्यावयमुत्वामपूर्व्ययोनइदमिदंपुरेतिप्रगाथौसर्वाःककुभःप्रमंहि
ष्टायोदप्रुतोच्छामइंद्रैबृहस्पतेयुवमिंद्रश्चवस्वइतियाज्याधाहींद्रगिर्वणइयंतइंद्रगिर्वणऋतुर्जनित्रीनूमर्तोभवामित्रःसंवां
कर्मणैद्राविष्णूमदपतीमदानामितियाज्येत्यंतउक्थ्यः ॥ १ ॥ अथषोळश्यसाविसोमइंद्रतइतिस्तोत्रियानुरूपावात्वा
वहंतुहरयइतितिस्रोगायत्र्यउपोषुशृणुहीगिरःसुसंहशंत्वावयंमघवन्नित्येकाद्वेचपंक्तीयदिंद्रपृतनाज्येऽयंतेअस्तुहर्यत
इत्यौष्णिहबार्हतौतृचावाधूर्ष्वस्माइतिद्विपदाब्रह्मन्वीरब्रह्मकृतिंजुषाणइतित्रिष्टुबेषब्रह्मायऋत्वियइंद्रोनामश्रुतो गृणे ।
विस्नुतयोयथापथइंद्रत्वद्यंतिरातयः ॥ त्वामिच्छवसस्पतेयंतिगिरोनसंयतइतितिस्रोद्विपदाःप्रतेमहेविदथेशंसिषंहरी
इतितिस्रोजगत्यस्त्रिकद्रुकेषुमहिषोयवाशिरं ॥ प्रोष्वस्मैपुरोरथमितितृचावातिच्छंदसौपच्छःपूर्वद्वेधाकारमुत्तरमनुष्टु
ब्गायत्रीकारंप्रचेतनप्रचेतयायाहिपिबमत्स्व ॥ ऋतुश्छंदऋतंबृहत्सुम्नआधेहिनोवसवित्यनुष्टुप्प्रवस्त्रिष्टुभमिषमर्चत
प्रार्चत ॥ योव्यतीरफाणयदितितृचाआनुष्टुभाउत्तमस्योत्तमांशिष्टोत्तमांनिविदंदध्याल्लिगैःपदानुपूर्वव्याख्यास्यामो

पूर्वष.
अ. ६

॥३६॥

मत्सदाहिंवृत्रमपांजिन्वदुदार्यमुद्यादिविसमुद्रंपर्वताँऽइहोद्यद्ब्रध्नस्यविष्टपमितिपरिधानीयैवाह्येवैवाहींद्रं ॥ एवाहिश
 क्रोवशीहिशक्रइतिजपित्वापाःपूर्वेषांहरिवःसुतानामितियजति ॥२॥ विहृतस्येंद्रजुषस्वप्रवहायाहिशूरहरीइह ॥ पिवा
 सुतस्यमतिर्नमध्वश्चकानश्चारुर्मदाय ॥ इंद्रजठरंनव्यंनपृणस्वमधोर्दिवोन ॥ अस्यसुतस्यस्वर्णोपत्वामदाःसुवाचोअ
 स्थुः ॥ इंद्रस्तुराषाणिमित्रोनजघानवृत्रंयतिर्न ॥ बिभेदवलंभृगुर्नससाहेशत्रून्मदेसोमस्य ॥ श्रुधीहवंनइंद्रोनगिरोजुष
 स्ववज्रीन ॥ इंद्रसयुग्भिर्द्विद्युनमत्स्वामदायमहेरणाय ॥ आत्वाविशंतुकविर्नसुतासइंद्रत्वष्टान ॥ पृणस्वकुक्षीसोमो
 नाविह्वीशूरधियाहियानः ॥ साधुर्नगृध्रुर्कभुर्नास्तेवशूरश्चमसोन ॥ यातेवभीमोविष्णुर्नत्वेषःसमत्सुक्रतुर्नेतिस्तोत्रिया
 नुरूपाऊर्ध्वस्तोत्रियानुरूपाभ्यांतदेवशस्यंविहरेत्पादान्वयवधायार्धचर्चशःशंसैत्पूर्वासांपूर्वाणिपदानिगायत्र्यःपंक्तिभिः
 पंक्तीनांतुद्वेद्वेपदेशिष्येतेताभ्यांप्रणुयादुष्णिहोबृहतीभिरुष्णिहांतूत्तमान्पादान्द्वौकुर्याच्चतुरक्षरमाद्यंद्विपदाश्चतुर्धाकृ
 त्वाप्रथमांत्रिष्टुभोत्तराजगतीभिरुत्तमायाश्चतुर्थमक्षरमंत्यंपूर्वस्याद्यमुत्तरस्यानुष्टुभमतिछंदःस्ववदध्याद्वितीयतृतीययो
 स्तृतीययोःपादयोरवसानतउपदध्यात्प्रचेतनेतिपूर्वस्यांप्रचेतयेत्युत्तरस्यामुत्तरास्वितरान्पादान्पष्ठान्कृत्वानुष्टुप्कारंशं
 सैदूर्ध्वस्तोत्रियानुरूपाभ्यामातोविहृतस्तत्रप्रतिगरओथामोदैवमदेमदामोदेवोमथेतियाज्यांजपेनोपसृजेदेवाह्येवापाःपू
 र्वेषांहरिवःसुतानामेवाहींद्रं ॥ अथोइदंसर्वनकेवलंते ॥ एवाहिशक्रोममद्धिसोमंमधुमंतमिंद्रवशीहिशक्रःसत्रावृषंजठ

श्रौतसू.
॥३७॥

रआवृषस्वेतिसमानमन्यत्स्तोत्रियायनिविदेपरिधानीयायाइत्याहावआहतंषोळशिपात्रंसमुपहावंभक्षयंतिघर्मेचभक्षि
णोमैत्रावरुणस्त्रयश्छंदोगाइंद्रषोळशिक्षोजस्विस्त्वंदेवेष्वस्योजस्वंतंमामायुष्मंतंवर्चस्वंतंमनुष्येषुकुरु ॥ तस्यतइंद्रपीत
स्यानुष्टुप्छंदसउपहृतस्योपहृतोभक्षयामीतिभक्षजपः ॥ ३ ॥ अतिरात्रेपर्यायाणामुक्तःशस्योपायोहोतुरपियथाहोत्रका
णांप्रथमेपर्यायेहोतुराद्यांवर्जयित्वाप्रत्यृचंस्तोत्रियानुरूपेषुप्रथमानिपदानिद्विरुक्त्वावस्यंतिशिष्टेसमसित्वाप्रणुवंतिस
र्वेसर्वासांमध्यमेमध्यमानिप्रत्यादायऋगंतैःप्रणुवंत्युत्तमान्युत्तमैचतुरक्षराणित्वच्छावाकंश्चतुःशस्त्राःपर्यायाहोतुराद्यं
याज्याभ्यःपूर्वेपर्यासाःपांतमावोअंधसोपादुशिग्र्यंधसस्त्यमुवःसत्रासाहमितिसूक्तशेषोभित्यंमेषमध्वर्यवोभरतेंद्राय
सोममितियाज्याप्रवइंद्रायमादनंप्रकृतान्यृजीषिणःप्रतिश्रुतायवोधृषदितिपंचदशदिवश्चिदस्येतिपर्यासःसनोनव्येभि
रितिचास्यमदेपुरुवर्पासिविद्वानितियाज्यावयमुत्वातदिदर्थीवयमिंद्रत्वायवोभिर्वार्त्रहत्यायेत्युत्तमामुद्धरेंद्रोअंगम
हृदयमभिन्यूषुवाचमप्सुधूतस्यहरिवःपिबेहेतियाज्यैंद्रायमद्वनेसुतमिंद्रमिद्वाथिनोबृहदैंद्रसानसिमेतोन्विद्रंस्तवामे
शानंमानोअस्मिन्मघवन्निद्रपिबतुभ्यंसुतोमदायेतियाज्यायंतइंद्रसोमोयंतेमानुषेजनउद्धेदभीत्युत्तमामुद्धरेंद्रहंभुवम
पाय्यस्यांधसोमदायेतियाज्यातूनइंद्रक्षुमंतमाप्रद्रवपरावतो नह्यन्यंबळाकरमित्यष्टावींस्वयंतीरहंदापातासुतमिंद्रोअ
स्तुसोमंहंतावृत्रमितियाज्याभित्वावृषभासुतैभिप्रगोपतिंगिरातूनइंद्रमद्यगितिसूक्तैअश्वावतिप्रोग्रांपीतैवृष्णइयमिस

पूर्वप.
अ. ६

॥३७॥

त्यामितियाज्येदंवसोसुतमंधंइंद्रेहिमत्स्यंधसःप्रसम्राजमुपक्रमस्वाभरघृषतातदस्मैनव्यमस्यपिबयस्यजज्ञानइंद्रेतिया
 ज्येदंह्यन्वोजसामहांइंद्रोयओजसासमस्यमन्यवेविशइतिद्विचत्वारिंशद्विश्वजितेतिष्ठाहरीरथआयुज्यमानेतियाज्या
 त्वेतानिषीदतात्वशत्रवागहिनकिरिंद्रत्वदुत्तरइत्युत्तमामुद्धरेच्छतेदधामीदंत्यत्पात्रमिंद्रपानमितियाज्यायोगेयोगेतव
 स्तरैयुंजंतिब्रध्नमरुषयदिंद्राहंप्रतेमहंऊतीशचीवस्तववीर्येणेतियाज्येद्रःसुतेषुसोमेषुयइंद्रसोमपातमआघायेअग्निमिंधत
 इतिसप्तदशयइंद्रचमसेष्वासोमःप्रवःसतांप्रोद्रोणेहरयःकर्मागमन्नितियाज्येतिपर्यायाःपर्यासवर्जगायत्राः ॥४॥ संस्थि
 तेष्वश्विनायस्तुवतेशंसिष्यन्विसंस्थितसंचरेणनिष्क्रम्याग्नीधीयेजान्वाच्याहुतीर्जुहुयादग्निरज्जीगायत्रेणच्छंदसांतम
 श्यांतमन्वारभैतस्मैमामवतुतस्मैस्वाहा ॥ ऊषाअज्विनीत्रैष्टुभेनच्छंदसातामश्यांतामन्वारभैतस्यैमामवतुतस्यैस्वाहा ॥
 अश्विनावज्विनौजागतेनच्छंदसातावश्यांतावन्वारभैताभ्यामामवतुताभ्यांस्वाहा ॥ वण्महाँऽअसिसूर्येतिद्वाभ्यामि
 द्रंवोविश्वतस्परीतिचंप्राश्याज्यशेषमपउपस्पृशेन्नाचामेद्विज्ञायतेदेवरथोवाएषयद्धोतानाक्षमद्भिःकरवाणीतिप्राश्य
 प्रतिप्रसृप्यपश्चात्स्वस्यधिष्ण्यस्योपविशेत्समस्तजंघोरुररलिभ्यांजानुभ्यांचोपस्थंकृत्वायथाशकुनिरुत्पतिष्यन्नुपस्थकृत
 स्त्वेवाश्विनंशंसैदग्निर्होतागृहपतिःसराजेतिप्रतिपदेकपातिनीपच्छेत्तयाग्नेयंगायत्रमुपसंतनुयात्प्रातरनुवाकन्यायेन
 तस्यैवसमान्नायस्यसहस्रावममोदेतोःशंसैद्वाहतास्त्रयस्तृचाःस्तोत्रियाःप्रगाथावातान्पुरस्तादनुदैवतंस्वस्यच्छंदसोय

श्रौतसू.

॥३८॥

थास्तुतंशंसेद्येषुवान्येषुपच्छोद्विपदाउपसंतनुयादेकपदास्ताभ्यश्चोत्तराविच्छंदसउद्धरेदपिवातन्यायेनशंसनंनतुपच्छो
न्यास्त्रिष्टुब्जगतीभ्यःपांक्तेनोदितेसौर्याणिप्रतिपद्यतेसूर्योनोदिवउदुत्यंजातवेदसमितिनवचित्रंदेवानानमोमित्रस्यैद्र
क्रतुंनआभराभित्वाशूरनोनुमोबहवःसूरचक्षसइतिप्रगाथांमहीद्यौःपृथिवीचनस्तेहिद्यावापृथिवीविश्वशंभुवाविश्वस्य
देवीमृचयस्यजन्मनोनयारोषातिनग्रभदितिद्विपदाबृहस्पतेअतियदयोअर्हादितिपरिधानीयाप्रतिपदेपरिधानीयायाइ
त्याहावोबृहत्सामचेत्तस्ययोनिंप्रगाथेषुद्वितीयांतृतीयांवांनवाश्विनेनग्रहेणसपुरोळाशेनचरंतीमेसोमासस्तिरोअन्ध्यासं
स्तीव्रास्तिष्ठंतिपीतयेयुवभ्यां ॥ हविष्मतानासत्यारथेनायातमुपभूषतंपिबध्याइत्यनुवाक्याहोतायक्षदश्विनासोमानां
तिरोअन्धानामितिप्रैषःप्रवामंधांसिमद्यान्यस्थुरुभापिबतमश्विनेतियाज्येअध्यर्धामनवानंयद्येतस्यपुरोळाशस्यस्विष्ट
कृदाचरेयुःपुरोळाअग्नेपचतोअग्नेवृधानआहुतिमितिसंयाज्ये ॥ ५ ॥ यदिपर्यायानभिव्युच्छेत्सर्वेभ्यएकंसंभरेयुःप्रथमा
द्धोताद्वितीयान्मैत्रावरुणोब्राह्मणाच्छंसीचोत्तमादच्छावाकोद्वौचेद्वौप्रथमाद्वाउत्तमादपिवासर्वेस्युःस्तोमनिर्हस्ताऊर्ध्व
स्तोत्रियानुरूपेभ्यःप्रथमोत्तमांस्तृचांछंसेयुर्निर्हासएवैकस्मिन्होतृवर्जमित्येकआश्विनायैकस्तोत्रियोअग्रेविवस्वदुषसइति
तंपुरस्तादनुदैवतंस्वस्यच्छंदसोयथास्तुतंशंसेत्रीणिषष्टिशतान्याश्विनंविमतानांप्रसवसंनिपातेसंसवोनंतर्हितेषुनद्यावा
पर्वतेनवाप्येकैतर्हितेष्वपितथासतिसंवरादेवतावाहनात्कयाशुभेतिचमरुत्वतीयेपुरस्तात्सूक्तस्यशंसेद्योजातएवेतिनि

पूर्वष.

अ. ६

॥३८॥

केवल्ये ममाग्नेवर्च इति वैश्वदेवसूक्तस्यापि वैतेष्वेव निविदो दध्यादुद्धरेदितराणि स्थानं चेन्निविदोति हरेन्मा प्रगामेति पुर
 स्तात्सूक्तं शस्त्वान्यस्मिंस्तदैवते दध्यात् ॥ ६ ॥ सोमातिरेकेस्तु तशस्त्रोपजनः प्रातः सवनैस्ति सोमो अयं सुतो गौर्धयति म
 रुतामिति स्तोत्रियानुरूपौ महौऽइन्द्रो योजसातो देवा अवंतु न इत्यैंद्रीभिर्वैष्णवीभिश्च स्तोममतिशस्यै द्याय जेद्वैष्णव्यावै
 द्रावैष्णव्येति गाणगारिदैवतप्रधानत्वात्संवांकर्मणा समिषा हिनोमीति माध्यंदिने बणमहौऽअसि सूर्यो दुत्य दृशतं वपुरिति
 प्रगाथौ स्तोत्रियानुरूपौ महौऽइन्द्रो नृवद्विष्णोर्नुकंया विश्वासां जनितारामतीनामिति याज्या तृतीय सवन उत्तरोत्तरां संस्था
 मुपेयुरातिरात्रादतिरात्राच्चैत्प्रतत्ते अद्य शिपिविष्टनामप्रतद्विष्णुस्तव ते वीर्येणेति स्तोत्रियानुरूपौ माध्यंदिने न शेषस्त्वेष
 मित्था समरणं शिमीव तोरिति वायाज्या ॥ ७ ॥ क्रीते राजनिनष्टे दग्धे वापि दग्धानि सदो हविर्धानान्यनावृता क्रियेरन्ना
 वृतावान्यं राजानमभिषुणुयुरनधिगमे पूतीकान्फाल्गुनान्यन्यावा ओषधयः पूतीकैः सह प्रायश्चित्तं वा हुत्वोत्तरमालभेत
 सुत्यासूक्तमेव मन्येत प्रतिधुक् प्रातः सवनैश्च तं माध्यंदिने दधितृतीय सवनैश्चायं तीयं ब्रह्मसामं यदि फाल्गुनानि वारवं तीयं
 यज्ञायज्ञीयस्य स्थाने श्रायं तीयमेक एकदक्षिणं यज्ञं संस्थाप्योदवसाय पुनर्यजेत तस्मिन् पूर्वस्य दक्षिणां दद्यात्सोमाधिगमे प्र
 कृत्या ॥ ८ ॥ दीक्षितानामुपतापैपरिहिते प्रातरनुवाके नुपाकृते वा पुष्टिपते पुष्टिश्चक्षुषे चक्षुः प्राणाय प्राणं त्मने त्मानं वाचे
 वाचमस्मै पुनर्धेहि स्वाहेति ब्रह्माहुतिं हुत्वा शीतोष्णा अपः समानीयैकविंशति मासु यवान्कुशपिंजलांश्चावधाय ताभिरद्भि

श्रौतसू.

॥३९॥

रवर्थकुर्वीतताभिरेनमाप्लावयेजीवानामस्थता ३॥ इमममुंजीवयतजीविकानामस्थता ३॥ इमममुंजीवयतसंजीवानाम
स्थता ३॥ इमममुंसंजीवयतसंजीविकानामस्थता ३॥ इमममुंसंजीवयतेत्यौषधिसूक्तेनचाप्लाव्यानुमृजैदुपांश्वंतर्यामौतेप्रा
णापानौपातामसाउपांशुसवनस्तेव्यानंपात्वसावैन्द्रवायवस्तेवाचंपात्वसौमैत्रावरुणस्तेचक्षुषीपात्वसावाश्विनस्तेश्रोत्रं
पात्वसावाग्रयणस्तेदक्षक्रतूपात्वसाउक्थ्यस्तेगानिपात्वसौध्रुवस्तआयुःपात्वसावितियथासनमनुपरिक्रमणंत्रातारमिंद्र
मवितारमिंद्रमितिताक्षर्यादिर्यद्यप्यन्यदैकाहिकाद्वैश्वदेवंस्वस्त्यात्रेयेनिविदंदध्यात्प्रकृत्यानिगदे ॥९॥ संस्थितेतीर्थेन
निर्हृत्यावभृथेप्रेतालंकारान्कुर्वतिकेशश्मश्रुलोमनखानिवापयंतिनलदेनानुलिंपंतिनलदमालांप्रतिमुंचंतिनिष्पुरीषमेके
कृत्वापृषदाज्यंपूरयंत्यहतस्यवाससःपाशतःपादमात्रमवच्छिद्यप्रोर्णुवंतिप्रत्यग्दशेनाविःपादमवच्छेदमस्यपुत्राअमाकु
र्वीरन्नग्नीनस्यसमारोप्यदक्षिणतोबहिर्वेदिदहेयुराहार्येणानाहिताग्निंपत्नींचप्रत्येत्याहःसमापयेयुःप्रातरनभ्यासमनभि
हिंकृतानिशस्त्रानुवचनाभिष्टवनसंस्तवनानिपुराग्रहग्रहणात्तीर्थेननिष्क्रम्यत्रिःप्रसव्यमायतनंपरीत्यपर्युपविशंतिपश्चा
द्धोतोत्तरोध्वर्युस्तस्यपश्चाच्छंदोगाआयंगौःपृश्निरक्रमीदित्युपांशुस्तुवतेस्तुतैहोताप्रसव्यमायतनंपरिव्रजन्स्तोत्रियमनु
व्रजेदप्रणुवन्यामीश्वप्रेहिप्रेहिपथिभिःपूर्व्येभिरितिपंचानांतृतीयमुद्धरेन्मैनमग्नेविदहोमाभिशोचइतिषट्पूषात्वेतश्चया
वयतुप्रविद्वानितिचतस्रउपसर्पमातरंभूमिमेतामितिचतस्रःसोमएकेभ्यउरूणसावसुतृपाउदुंबलावितिचसमाप्यसंचि

पूर्वष.
अ. ६

॥३९॥

त्यतीर्थेन प्रपाद्यथासनमासादयेयुर्भक्षेषु प्राणभक्षान्भक्षयित्वा दक्षिणे मार्जालीये निनयेयुर्दक्षिणस्यावावेदिश्रोण्यांसप्त
 दशमहर्भवति त्रिवृतः पवमाना रथं तरपृष्ठो ग्निष्ठो मः संस्थितेऽवभृथमेके गमयंत्येतस्यैतदहरभिशब्दयंतो निर्मथ्येन वाद
 ग्ध्वानिखाय संवत्सरादेन मग्निष्ठो मेनया जयेयुर्नेदिष्ठिनं वा दीक्षयेयुरपि वोत्थानं गृहपता उक्तः स्तुतशस्त्रविकार एकाहेषु य
 यजमाना सने शयीत संस्थिते पायतीष्ववभृथं गमयेयुरित्यालेखनः पूर्वेण सदोदहेयुरित्याश्मरथ्य एष एवावभृथः ॥ १० ॥
 अग्निष्ठो मोत्यग्निष्ठो मउक्थ्यः षोडशी वा जपेयोतिरात्रोप्तोर्याम इति संस्थां स्तासां यामुपयंतितस्या अंते यज्ञपुच्छं मनुयाजाद्यु
 क्तं पशुनाशं युवाका दुत्तमस्त्वहसूक्तवाकप्रैषो वीवृधतेति पुरोळाश देवतां पशुदेवता मेकैयदिसवनीयस्य पशोः पशुपुरोळा
 शंकुर्युरवीवृधेतां पुरोळाशैरित्येव ब्रूयात्सवनीयैरेवैन्द्रो वर्धते पशुपुरोळाशेन पशुदेवतोर्ध्वं शंयुवाका द्वारियोजनोपाः सोमम
 स्तमिन्द्रप्रयाहि धाना सोमाना मिन्द्राद्धिचपि बचयुनज्मिते ब्रह्मणा केशिना हरी इतीज्यानुवाक्ये अंत्येष्वहस्सुतिष्ठासुकं मघ
 वन्मापरागा अयं यज्ञो देवया अयं मियेध इतीतरेषु परायाहि मघवन्नाचयाहीति वानुवाक्योत्तरवत्स्वहः स्वननुवषट्कृतेति
 प्रैषं मैत्रावरुण आहेह मद एवमघवन्निद्रते श्व इत्यद्येत्यतिरात्रेद्यसुत्यामिति च तस्यांतं श्रुत्वा ग्रीधः श्वः सुत्यां प्राह श्वः सुत्यां वा
 एषां ब्राह्मणानां ता मिन्द्रायेंद्राग्निभ्यां प्रब्रवीमि मित्रावरुणाभ्यां वसुभ्योरुद्रेभ्य आदित्येभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः
 सौम्येभ्यः सोमपेभ्यो ब्रह्मन्वाचं यच्छेति ॥ ११ ॥ आहृतमुन्नेत्राद्रोणकलशमिळामिव प्रतिगृह्योपहवमिष्ठावेक्षेत हरिव

श्रौतसू.

॥४०॥

तस्तेहारियोजनस्यस्तुतस्तोमस्यशस्त्वोक्थस्यैष्टयजुषोयोभक्षोगोसनिरश्वसनिस्तस्यतउपहूतस्योपहूतोभक्षयामीतिप्राण
भक्षंभक्षयित्वाप्रतिप्रदायद्रोणकलशमात्मानमाप्याय्ययथाप्रसृतंविनिःसृप्याग्नीध्रीयैविनिःसृप्ताहुतीजुह्वत्ययंपीतइंदु
रिंद्रंमदेधादयंविप्रोवाचमर्चन्नियच्छन् ॥ अयंकस्यचिद्रुहतादभीकैसोमोराजानसखायंरिषेधात्स्वाहा ॥ इंदराधो
अग्निनादत्तमागाद्यशोभर्गःसहओजोबलंच ॥ दीर्घायुत्वायशतशारदायंप्रतिगृभ्णामिमहतेवीर्यायस्वाहेत्याहवनीये
षट्षट्शकलान्यभ्यादधतिदेवकृतस्यैनसोवयजनमसिस्वाहा ॥ पितृकृतस्यैनसोवयजनमसिस्वाहा ॥ मनुष्यकृतस्यै
नसोवयजनमसिस्वाहा ॥ आत्मकृतस्यैनसोवयजनमसिस्वाहा ॥ एनसएनसोवयजनमसिस्वाहा ॥ यद्रोदेवाश्चकृ
मजिह्वयागुर्वितिचद्रोणकलशाद्धानागृहीत्वावेक्षेरन्नापूर्यास्थामापूरयतंप्रजयाचधनेनचैद्रस्यकामदुधास्थकामान्मेधु
ङ्गध्वंप्रजांचपशूंश्चेत्यवघ्रायांतःपरिधिदेशेनिवपेयुःप्रत्येत्यतीर्थदेशेपांपूर्णाश्चमसास्तान्तसव्यावृतोव्रजंतिहरिततृणानि
विमृज्यप्रतिस्वंचमसेभ्यस्त्रिःप्रसव्यमुदकैरात्मनःपर्युक्षंतैदक्षिणैःपाणिभिरितरैर्वाप्रदक्षिणैस्वधापित्रेस्वधापितामहाय
स्वधाप्रपितामहायेत्युक्तैजीवमृतेभ्यःपाणींश्चमसेष्ववधायाप्सुधूतस्यदेवसोमतेमतिविदो नृभिःसुतस्यस्तुतस्तोमस्यश
स्त्वोक्थस्यैष्टयजुषोयोभक्षोगोसनिरश्वसनिस्तस्यतउपहूतस्योपहूतोभक्षयामीतिप्राणभक्षान्भक्षयित्वा माहंप्रजांपरासि
चमित्येतेनाभ्यात्मनिनीयाच्छायंवोमरुतःश्लोकएत्वित्येतयाभिमृशंतिदधिक्राव्णोअकारिषमित्याग्नीध्रीयैदधिद्रप्सा

पूर्वप.
अ. ६

॥ ४० ॥

॥ अथाश्वलायनश्रौतसूत्रप्रारंभः ॥

॥ उत्तरषट्कः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ हरिः ॐ ३म् ॥ सत्राणामुक्तादीक्षोपसर्दएतेनाहासुत्यानिप्रातरनुवाकाद्युदवसानीयांतान्यंतानि
 पत्नीसंयाजांतानीतराणिद्रप्सप्राशनसख्यविसर्जनेत्वंत्यएवध्रुवाःशस्त्राणामातानाःसूक्तान्येवसूक्तस्थानेष्वहीनेषुदैवते
 नव्यवस्थास्तृचाःप्रउगेसर्वाहर्गणेषुतायमानरूपाणांप्रथमादहःप्रवर्तेतेअभ्यासातिप्रैषावहउत्तमेशस्त्रेपरिधानीयायाउ
 त्तमेवचनउत्तमंचतुरक्षरैद्विरुक्त्वाप्रणुयाद्वितीयादिषुत्यमूषुवाजिनंदेवजूतमितिताक्षर्यमग्रेनिष्केवल्यसूक्तानांजातवेद
 सेसुनवामसोममित्याग्निमारुतेजातवेदस्यानामारंभणीयाःपर्यासान्कद्वतोहरहःशस्यानीतिहोत्रकाद्वितीयादिष्वेवता
 निसर्वाणिसर्वत्रान्यत्राहउत्तमाद्वैकल्पिकान्यग्निष्टोमेहर्गणमध्यगतेग्निष्टोमायनेषुवान्यान्यभ्यासातिप्रैषाभ्यामितिकौ
 त्सोविकृतौतद्गुणभावान्नित्यानिहोतुरितिगौतमःसंघातादावनुप्रवृत्तत्वादच्युतशब्दत्वाच्चहोत्रकाणामपिगाणगारि
 नित्यत्वात्सत्रधर्मान्वयस्यप्रगाथतृचसूक्तागमेष्वैकाहिकंतावदुद्धरेत् ॥ १ ॥ चतुर्विंशेहोताजनिष्टेत्याज्यमानोमित्राव
 रुणांमित्रंवयंहवामहेमित्रंहुवेपूतदक्षमयंवांमित्रावरुणांपुरूरुणाचिद्ध्यस्तिप्रतिवांसूरउदितइतिषळहस्तोत्रियामैत्रावरु
 णस्यायाहिसुषुमाहितइंद्रमिद्गाथिनोबृहदिंद्रेणसंहिदक्षसआदहस्वधामन्वित्येकाद्वेचैंद्रोदधीचोअस्थभिरुत्तिष्ठन्नोज
 सासहभिंधिविश्वाअपद्विषइतिब्राह्मणाच्छंसिनइंद्राग्नीआगतंसुतमिंद्रेअग्नानमोबृहत्ताहुवेययोरिदमियंवामस्यमन्मन
 इंद्राग्नीयुवामिमैयज्ञस्यहिस्थऋत्विजेत्यच्छावाकस्यतेषांयस्मिन्स्तुवीरन्तसःस्तोत्रियोयस्मिच्छुःसोनुरूपएकःस्तोत्रिये

श्रौतसू.

॥ २ ॥

ष्वहः सुयोन्योनंतरः सोनुरूपो न चेत्सर्वो हर्गणः षळहो वै काहिकस्तथा सत्यं त्ये चोर्ध्वमनुरूपेभ्यः ऋजुनीतीनोवरुणं इंद्रं वो वि
श्वतस्परिंथत्सोम आसुते नर इत्यारंभणीयाः शस्त्वा स्वान्त्स्वान्परिशिष्टानावपेरंश्चतुर्विंशमहाव्रताभिजिद्विश्वजिद्विषुव
त्सु सर्वस्तोमसर्वपृष्ठेषु चोर्ध्वमावापात्प्रतिवांसूर उदिते व्यंतरिक्षमतिरच्छयावाश्वस्य सुन्वत इति तृचाः पर्यासाः सत्वेव मैत्रा
वरुणस्य षळहः स्तोत्रिय उत्तमः स पर्यासस्तद्वैव तमन्यं पूर्वस्य स्थाने कुर्वीतान्यत्रापि संनिपातेन तृचं सूक्तं वा नंतर्हितमेकासने
द्विः शंसेन्महावालभिदं चेच्छंसेदूर्ध्वमनुरूपेभ्यः आरंभणीयाभ्यो वानाभाकांस्तृचानावपेरं गायत्रीकारं सक्षपः परिष्वज
इति मैत्रावरुणो यः ककुभो निधारय इति वा पूर्वाष्ट इन्द्रोपमातय इति ब्राह्मणाच्छंसीता हि मध्यं भराणामित्यच्छावाकः ॥ २ ॥
मरुत्वतीये प्रेतु ब्रह्मणस्पतिरुत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पत इति ब्राह्मणस्पत्यावावपते पूर्वो नित्याद्बृहदिन्द्राय गायतन किः सुदासोरथमि
ति मरुत्वतीया ऊर्ध्वं नित्यात्कया शुभेति च मरुत्वतीये पुरस्तात्सूक्तस्य शंसे देवं स्थितान्प्रगाथान्पृष्ठ्याभिप्लवयोरन्वहं पुनः पु
नरावर्तयेयुरेकैकं ब्राह्मणस्पत्यानां मेवं मरुत्वतीयानां ध्रुव इन्द्र निहवो धाय्याश्च बृहत्पृष्ठं रथं तं रं वा तयोरक्रियमाणस्य योनिं
शंसेद्वै रूपवैराजशाकरैव तानां च पृष्ठ्यस्तोत्रियायोन्योर्ध्वं चास्तासां विधानमन्वहं ताभ्य ऊर्ध्वं सामप्रगाथानुक्तोरथं तं रस्यो
भयं शृणवच्चन इति बृहत् इन्द्र त्रिधा तु शरणं त्वमिन्द्र प्रतूतिषु मोषुत्वा वा घतश्च नेति स द्विपद उपसमस्ये द्विपदा मिन्द्र मिदेव तात
य इतीतरेषां पृष्ठ्य एवैकैकमन्वहं तदिदा सेति च पुरस्तात्सूक्तस्य शंसेदुक्थपात्रं च मसांश्चांतरातिग्राह्यान्भक्षयंति निष्केवल्ये

उत्तरष.

अ. १

॥ २ ॥

नित्योभक्षजपःषोडशिपात्रेणभक्षिणः ॥ ३ ॥ होत्रकाणांकयानश्चित्रआभुवत्कयात्वंनऊत्यामाचिदन्यद्विशंसतय
 च्छिद्वित्वाजनाइमइतिस्तोत्रियानुरूपांमैत्रावरुणस्यतंवोदस्ममृतीषहैतत्त्वायामिसुवीर्यमभिप्रवःसुराधसंप्रसुश्रुतंसुरा
 धसंवयंघत्वासुतावंतःकर्ईवेदसुतेसचाविश्वाःपृतनाअभिभूतरंनरंतमिंद्रंजोहवीमियाइंद्रभुजआभरइत्येकाद्वेचेंद्रोमदा
 यवावृधेमदेमदेहिनोददिःसुरूपकृत्नुमूतयेथुष्मिंतमन्नऊतेश्रायंतइवसूर्यवण्महाँअसिसूर्योदुत्यदर्शतंवपुरुदुत्येमधुमत्त
 मास्त्वमिंद्रप्रतूतिषुत्वमिंद्रयशाअसींद्रक्रतुंनआभरेंद्रज्येष्ठंनआभरात्वासहस्रमाशतममत्वासूरउदितइतिब्राह्मणाच्छं
 सिनस्तरोभिर्वोविदद्वसुंतरणिरित्सिषासतित्वामिदाह्योनरोवयमेनमिदाह्योयोराजाचर्षणीनायःसत्राहाविचर्षणिःस्वा
 दोरित्थाविषूवतइत्थाहिसोमइन्मदउभेयदिंद्रोदसीअवयत्त्वंशतक्रतो नकिष्टंकर्मणानशन्नत्वाबृहंतोअद्रयउभयंशृण
 वच्चनआवृषस्वपुरुवसोकदाचनस्तरीरसिकदाचनप्रयुच्छसियतइंद्रभयामहैयथागौरोअपाकृतंयदिंद्रप्रागपागुदग्यथा
 गौरोअपाकृतमित्यच्छावाकस्यस्तोत्रियानुरूपाणांयद्यनुरूपेस्तुवीरंस्तोत्रियोनुरूपऊर्ध्वस्तोत्रियानुरूपेभ्यःकस्तमिंद्र
 त्वावसुंकंनव्योअतसीनां ॥ कदून्वस्याकृतमितिकद्वंतःप्रगाथाअपप्राचइंद्रविश्वाँअमित्रान्ब्रह्मणातेब्रह्मयुजायुनज्म्यु
 रंनोलोकमनुनेषिविद्वानितिकद्वद्भ्यारंभणीयाऊर्ध्वमारंभणीयाभ्यःसद्योहजातइत्यहरहःशस्यंमैत्रावरुणोस्माइदुप्रत
 वसेशासद्वहिरितीतरावहीनसूक्तैआसत्योयात्वित्यहीनसूक्तैद्वितीयंमैत्रावरुणउदुब्रह्माण्यभितष्टेवेतीतरावहरहःशस्ये

श्रौतसू.

॥ ३ ॥

नूनं सात इत्यंतमुत्तममहीनसूक्तानिषलहस्तोत्रियानावपत्सूदुष्यदेवः सविता हिरण्ययेतितिस्रस्ते हिद्यावापृथिवीयज्ञस्य
वोरथ्यमिति वैश्वदेवपृक्षस्य वृष्णो वृष्णे शर्धाययज्ञेन वर्धतेत्याग्निमारुतमग्निष्टोम इदमहरुक्थ्योवा ॥ ४ ॥ अभिप्लवपृष्ठ्या
हानिरथंतरपृष्ठान्ययुजानि बृहत्पृष्ठानीतराणि तृतीयादिषु पृष्ठयस्यान्वहं द्वितीयानि वैरूपवैराजशाक्ररैवतानि तेषां यथा
स्थाने क्रियायां योनीः शंसैत्सर्वत्र चास्वयोनिभावेन्यत्राश्विनाद्यज्ञायज्ञीयस्य त्वक्रियमाणस्यापि सानुरूपां योनिं व्याहावं
शंसैदूर्ध्वमितरस्यानुरूपां द्योत्रकाः परिशिष्टानावापानुद्धृत्य मित्रं वयं हवामहे मित्रं हुवे पूतदक्षमयं वां मित्रावरुणानो मित्रा
वरुणेति तृचाः प्रवो मित्रायेति चतुर्णां द्वितीयमुद्धरेत्प्रमित्रयोर्वरुणयोरिति षट्काव्येभिरदाभ्येतितिस्रो मित्रस्य चर्षणीधृ
तइति चतस्रो मैत्र्योयच्चिद्धिते विशइति वारुणमेतस्य तृचमावपेतमैत्रावरुणो नित्यादधिकं स्तोमकारणात्पंचसप्तदशेन वै
कविंशे द्वादशचतुर्विंशे पंचदशत्रिणव एकविंशतिं त्रयस्त्रिंशे द्वात्रिंशतं चतुश्चत्वारिंशे षट्त्रिंशतमष्टाचत्वारिंशे एकाल्पीय
सीर्वैकाहेष्वेकभूयसीर्वीनारंभणीयानपर्यासां अंत्या एकाहिकास्तृचाः पर्यासस्थानेषु ब्राह्मणाच्छंसिनः सुरूपकृत्नुमूतयइ
ति षट्सूक्तान्यावापउक्तो मैत्रावरुणेनेहेंद्राग्नी इंद्राग्नी आगतं ताहुवेययोरिदमिति नवेयं वामस्य मन्मन इत्येकादशयज्ञस्य हि
स्थइत्यच्छावाकस्यायात्विद्रोवसइति मरुत्वतीयमान इंद्रइति निष्केवल्यं प्रथमस्याभिप्लविकस्य मध्यं दिनइत्युक्त एतेशस्त्रे
प्रतीयादहीनसूक्तस्थान एवात्वामिंद्रयन्न इंद्रः कथामहामिंद्रः पूर्भिद्य एकइद्यस्ति गमं शृंग इमामूष्विच्छंति त्वां शासनं द्रहि

उत्तरप.

अ. १

॥ ३ ॥

रितिसंपाता एकैकस्य त्रयस्त्रय उक्ता मरुत्वती यैर्युजते मन इहे हव इति च तस्यो देवान् हुव इति वैश्वदेवं ॥ ५ ॥ द्वितीयस्य च
तुर्विंशेनाज्यं वायो ये ते सहस्रिण इति द्वे तीव्राः सोमा स आगहीत्येको भादेवा दिवि स्पृशेति द्वे शुक्रस्याद्य गवाशिर इत्येका यं वां
मित्रावरुणेति पंचतृचा गात्समदं प्रउगमित्येतदा च क्षते विश्वानरस्य वस्पतिमिन्द्र इत्सोमपा एक इति मरुत्वतीयस्य प्रतिपदनु
चरा विन्द्रसोमं यात ऊतिरवमेति मध्यं दिनो निष्के वल्यस्योत्तमे विपरीते भारद्वाजो होता चेत्प्रकृत्या चातुर्विंशिकं तृतीयसव
नं विश्वो देवस्य नेतुरित्येका तत्सवितुर्वरेण्यमिति द्वे आ विश्वदेवं सत्पतिमिति तु वैश्वदेवस्य प्रतिपदनुचरा वाज्यप्रउगे प्रति
पदनुचराश्चोभयोर्युग्मेष्वेव मभिप्लवे ॥ ६ ॥ तृतीयस्य त्र्यर्धमा योजात एवेति मध्यं दिनं स्तदेवस्य घृतेन द्यावा पृथिवी इति
तिस्रो नश्वो जातः परावतो य इति वैश्वदेवं वैश्वानराय धिषणा धारावरामरुतस्त्वमग्ने प्रथमोऽंगिरा इत्याग्निमारुतं चतुर्थ
स्योग्रोजज्ञ इति निष्के वल्यं ह्वयाम्यग्निमस्य मे द्यावा पृथिवी इति तिस्रस्ततमे अप इति वैश्वदेवं वैश्वानरं मनसेति तिस्रः प्रये शुं
भंते जनस्य गोपा इत्याग्निमारुतं पंचमस्य कया शुभाय स्तिग्मशृंग इति मध्यं दिनः कया शुभीयस्य तु नवम्युत्तमान्यत्रापियत्र
निविद्धानं स्याद्धृतवती भुवनानामभिश्चियैर्द्रक्नुभिर्वाजवद्भिरितितृचौ कदु प्रियायेति वैश्वदेवं पृक्षस्य वृष्णो वृष्णेशर्धाय
नूचित्सहो जा इत्याग्निमारुतं षष्ठस्य सावित्रा भवेत्तृतीयेन वैश्वानरीयं च कतरा पूर्वोपासान्तेति वैश्वदेवं प्रयज्य व इमं स्तोम
मित्याग्निमारुतमित्यभिप्लवः षष्ठस्तस्याग्निष्टोमावभित उक्थ्या मध्य उक्थ्येषु स्तोत्रियानुरूपामैत्रावरुणस्य ॥ ७ ॥ एह्येषु

श्रौतसू.

॥ ४ ॥

ब्रवाणितं आग्निरगामिभारतः प्रवोवाजा अभिद्यवोभिप्रयांसिवाहसाप्रमं हिष्ठाय गायतं प्रसो अग्नेतवोतिभिर्गन्निवोवृधंतं म
ग्नेयं यज्ञमध्वरं यजिष्ठं त्वाववृमहेयः समिधाय आहुत्याते अग्न इधीमं ह्युभे सुश्रं द्रसर्पिष इति द्वे एकाचाग्निं तं मन्ये यो वसुरातेव
त्सोमनो यमं दाग्नेस्थूरं रयिं भरं प्रेष्ठं वो अतिथिं श्रेष्ठं यविष्ठं भारतं भद्रो नो अग्निराहुतो यदीघृतेभिराहुतं आघाये अग्निमिधतं
इमा अभिप्रणोनुम इत्यथ ब्राह्मणाच्छं सिनो भ्रातृव्यो अनात्वं माते अमाजुरो यथैवाह्यसि वीरयुरेवाह्यस्य सूनृतां तं ते मदंगृ
णीमसितं म्वभिप्रगायतं त्रयमुत्वामपूर्व्यो न इदमिदं पुरैद्राय सामगायतं सखायऽआशिषामहिय एक इद्विदयतैय इन्द्रसो
मपातमं एन्द्रनो गध्ये दुमध्वो मदिं तरं मे तो न्विद्रं स्तवामं सखायः स्तुहीं द्रं व्यश्ववत्त्वं न इन्द्रा भरवयमुत्वामपूर्व्यो न इमिदं पु
रायाहीम इंदव इति समाहार्यो नुरूपो भ्रातृव्यो अनात्वं माते अमाजुरो यथैत्यथाच्छावाकस्यैंद्रं विश्वा अवीवृधन्नुक्थमिंद्रा
यशंस्यं श्रुधीहवंति रश्म्या आश्रुत्कर्णं श्रुधीहवं मसाविसोम इंद्रत इममिंद्रसुतं पिबं यदिंद्रचित्रमेहनायस्ते साधिष्ठो वसें पुरां
भिंदुर्युवाक विर्वृषाह्यसिराधसे गायंति त्वागायत्रिणं आत्वा गिरो रथीरिवेति सूक्तानां मे कैकं शिष्टावपेरन् ॥ ८ ॥ स्तोमे
वर्धमानं इमा उवां भृमयो मन्यमाना इति तिस्र इंद्रा को वामिति सूक्तैश्चुष्टीवां यज्ञो युवां नरा पुनीषे वा मिमानि वां भागधेयानी
त्येतस्य यथार्थं मैत्रावरुणो यस्तस्तं भयो अद्रिभिद्यज्ञे दिव इति सूक्तैः अस्ते वसुप्रतरं माया त्विंद्रः स्वपतिरिमां धियमिति ब्राह्म
णाच्छंसी विष्णोर्नुकमिति सूक्तैः परोमात्रयेत्यच्छावाकः ॥ ९ ॥ पृष्ठ्यस्याभिप्लवेनोक्तैः अहनी आद्ये आद्याभ्यां तृतीय

उत्तरप.

अ. १

॥ ४ ॥

॥ ५ ॥

उत्तरप.
अ. १

11 4 11

मिति द्वितीयानेवमेव पंचमेह नित्यं चिद्धिसत्यसोमपाइत्येकैकमेवमेव षष्ठेहर्नीद्राय हिद्यौरसुरो अनम्रतेत्येवमेव ॥ ११ ॥
स्तोमेवर्धमानैको अद्यनर्यो वनेन वाय आयाह्यर्वाडित्यष्टर्चान्यावपेरन्नुपरिष्ठात्पारुच्छेपीनां तैरेप्यनतिशस्त ऐंद्राणि त्रैष्टु
भान्यमरुच्छब्दान्यावपेरन्नत्वेतान्यनोप्यातिशंसनमेकया द्वाभ्यां वा प्रातः सवनैपरिमिताभिरुत्तरयोः सवनयोः पंचम
स्यैममूषुवो अतिथिमुषर्बुधमिति नवाज्यमानो यज्ञं दिवि स्पृशमिति द्वे आनो वायो महेत न इत्येकारथेन पृथुपाजसा बहवः सू
रचक्षस इमा उवां दिविष्टयः पिबासुतस्य रसिनो देवं देवं वो वसे देवं देवं बृहदुगायिषे वच इति बार्हतं प्रउगं प्रगाथानेके द्वितीयो
त्तमवर्जयत्पांचजन्यया विशेद्र इत्सोमपा एक इति मरुत्वतीयस्य प्रतिपदनुचरा वविता सीत्थार्हीद्रपिबतुभ्यमिति मरुत्वती
यैशा क्ररं चेत्पृष्ठं महानाभ्यस्तोत्रियस्ता अध्यर्धकारं नवप्रकृत्या तिस्रो भवंति ताभिः पुरीषपदान्युपसंतनुयात्पंचाक्षरशः पू
र्वाणि पंच सर्वाणि वायथानि शांतं योनिस्थाने तु यथानि शांतं स पुरीषपदा उत्तमेन संतानः स्वादोरित्था विषूवत उपनो हरि
भिः सुतं मिंद्रं विश्वा अवीवृधन्निति त्रयस्तृचा अनुरूपः प्रेदं ब्रह्मो द्रोमदाय सत्रामदा स इति निष्के वल्यं पांक्ते पूर्वे सूक्ते मरुत्वती
यै पांक्ते निष्के वल्ये आद्ये तु त्रिष्टुबुत्तमे तयोरवसाने शतक्रतो समप्सु जिदिति मरुत्वती यैश्चीपते नेद्येति निष्के वल्ये निष्के व
ल्ये ॥ १२ ॥ ॥ इति श्रौतसूत्रे उत्तरषट्के प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥

श्रौतसू.
॥ ६ ॥

हरिःॐ३म् ॥ षष्ठस्य प्रातः सवनैः प्रस्थितयाज्यानां पुरस्तादन्याः कृत्वोभाभ्यामनवानंतो यजंति वृषन्निद्रवृषपाणास
इंदवः सुषुमायातमद्रिभिर्वनोति हि सुन्वन्क्षयं परीणसो मोषुवो अस्मदभितानि पौंस्योषूणो अग्ने शृणु हित्व मीळितो ग्निहोता
रं मन्ये दास्वं तं दध्यङ् हमे जनुषं पूर्वो अंगिरा इत्येवमेव माध्यं दिने ध्यर्धा तु तत्रानवानं पिबा सोममिंद्र सुवानमद्रिभिरिंद्राय
हिद्यौरसुरो अनम्रतेति षळुपरिष्ठात् चक्रतु याजानां प्रैषमृते सौयजं मृचं चानवानमुक्तं ऋगंतैरसौयजेति प्रेष्ये देवमेव यजं
तितुभ्यं हिन्वानो वसिष्ठगा अपइति द्वादशां यं जायतमनुषोधरी मणीत्याज्यमेकेन द्वाभ्यां च विग्रहं स्त्रिभिरवसानं चतुर्भिः
प्रणवो यत्रार्धर्चशः पारुच्छेप्यं स्तीर्णं बर्हिरिति तृचौ सुषुमायातमद्रिभिर्युवांस्तोमेभिर्देवयंतो अश्विना वर्मह इंद्रवृषन्निद्रास्तु
श्रौषळोषूणोऽअग्ने शृणु हित्व मीळितो ये देवासो दिव्येकादशस्थे यमददाद्रभसमृणच्युतमिति प्रउगं द्वेचैकाचपंचम एकपा
तिन्यउपोत्तमं उत्तमेन वृचमभ्यासा अष्टाक्षरानवांसपूर्व्यो महानां त्रय इंद्रस्य सोमा इति मरुत्वतीयस्य प्रतिपदनुचरौ यं त्वं रथ
मिंद्रसयो वृषेन्द्रमरुत्व इति तिस्र इति मरुत्वतीयमेकेनाग्नेवसाय द्वाभ्यां प्रणुया द्वाभ्यामवसाय द्वाभ्यां प्रणुयाद्यत्र पच्छः पारु
च्छेप्यो रैवतं चेत्पृष्ठं रेवतीर्नः सधमादेरेवा इंद्रेवतः स्तोतेति स्तोत्रियानुरूपा वैन्द्रया ह्युपनः प्रधान्वस्याभूरेक इति निष्केवल्यम
भित्यं देवं सवितारमोण्योरित्येकां तत्सवितुर्वरेण्यमिति द्वेदोषो आगाद्धृहद्वायं द्युमद्धे ह्याथर्वण ॥ स्तुहि देवं सवितारं ॥
तमुष्टुह्यंतः सिंधुं सूनुं सत्यस्य युवानं ॥ अद्रोघवाचं सुशेवं ॥ सघानो देवः सविता साविषद्वसुपतिः ॥ उभे सुक्षिती सुधा

उत्तरष.
अ. २

॥ ६ ॥

तुरिति वैश्वदेवस्य प्रतिपदनुचरा उद्धृत्य चोत्तमं सूक्तं त्रीणां दमित्थारौ द्रमिति प्रागुपोत्तमायायेयज्ञेनेत्यावपतेतस्यार्धर्च
 शः प्रागुत्तमाया ऊर्ध्वचतुर्थ्याः शिष्टेशस्त्वा स्वस्तिनो मिमीतामश्विना भग इति तृच इति वैश्वदेवं ॥ १ ॥ होत्रकाणां द्विप
 दास्वि होक्थ्येषुस्तुवतेत ऊर्ध्वमनुरूपेभ्यो विकृतानि शिल्पानि शंसेयुर्मैत्रावरुणस्याग्नेत्वं नो अंतमोग्नेभवसुषमिधांसमिद्ध इ
 तिस्तोत्रियानुरूपा वथवालखिल्याविहरेत्तदुक्तं षोडशिनो सूक्तानां प्रथमद्वितीये पच्छस्तृतीयचतुर्थे अर्धर्चशं ऋक्शः पंचम
 षष्ठे व्यतिमर्शवा विहरेत्पूर्वस्य प्रथमा मुत्तरस्य द्वितीययोत्तरस्य प्रथमां पूर्वस्य द्वितीयया तयोर्नानर्चा प्रथमद्वितीयाभ्यां पा
 दाभ्यामवस्येत्प्रथमद्वितीयाभ्यां प्रणुयात्तृतीयोत्तमाभ्यामवस्येत्तृतीयोत्तमाभ्यां प्रणुयादेवं व्यतिमर्शमर्धर्चश उत्तरे एवं
 व्यतिमर्शमृक्श उत्तरे विपरिहरे देवोत्तमे सूक्ते गायत्रे सर्वत्रे मानिवां भागधेयानीति प्रागुत्तमाया आहूय दूरोहणं रोहेऽङ्गं सः शु
 चिषदिति पच्छोर्धर्चशस्त्रिपद्याचतुर्थमनवानमुक्त्वा प्रणुत्यावस्येत्पुनस्त्रिपद्यार्धर्चशः पच्छ एव सप्तममेतदूरोहणं मावां रा
 जानाविति नित्यमैकाहिकमिति नुहौडिना वथ महावालभिदेतान्येव षट्सूक्तानि व्यतिमर्शपच्छो विहरेद्व्यतिमर्शमर्धर्च
 शो व्यतिमर्शमृक्शः प्रगाथां तेषु चानुपसंतानं ऋगावानमेकपदाः शंसैर्दिन्द्रो विश्वस्य गोपतिरिन्द्रो विश्वस्य भूपतिरिन्द्रो विश्व
 स्य चेतर्दीन्द्रो विश्वस्य राजतीति चतस्र एकां महाव्रतादाहरेत्रयोविंशतिमष्टाक्षरान्पादान् महानास्त्रीभ्यः सपुरीषाभ्यः षोड
 शिनोक्तः प्रतिगरो न्यत्रैकपदाभ्यो वक्वैकपदा अविहरंश्चतुर्थं शंसैत्समानमन्यत् ॥ २ ॥ ब्राह्मणाच्छंसिन इमानुक्तं भुवना

श्रौतसू.

॥ ७ ॥

सीषधामेतिपंचायावाजंदेवहितंसनेमेतिस्तोत्रियानुरूपावपप्राचइंद्रेतिसुकीर्तिस्तस्यार्धचशश्चतुर्थीमथवृषाकपिशंसंघ
थाहोताज्याद्यांचतुर्थेपंक्तिशंसंत्विहाप्रणवांतश्चप्रतिगरोद्वितीयेपांक्तावसानेतस्मादूर्ध्वकुंतापंतस्यादितश्चतुर्दशविग्राहं
निनर्दशंसंत्तृतीयेषुपादेषूदात्तमनुदात्तपरंयत्प्रथमतंनिनर्देत्तदपिनिदर्शनायोदाहरिष्यामः । इदंजनाउपश्रुत । नराशं
सस्तविष्यते । षष्टिसहस्रानवतिंचकौरमआरुशमेषुदद्महो३मोथामोदैवोमित्यस्यप्रतिगरश्चतुर्दश्यामेकेनद्वाभ्यांचवि
ग्रहःशेषोर्ध्वचशएताअश्वाआप्लवंतइतिसप्ततिंपदान्यष्टादशवानवाद्यान्यलाबुकनिखातकमितिसप्तयदीहनत्कथंहनत्प
र्याकारंपुनःपुनरितिचैतैविततौकिरणौद्वावितिषळनुष्टुभोदुंदुभिमाहननाभ्यांजरितरोथामोदैवकोशबिलेजरितरोथा
मोदैवरजनिग्रथेर्धानांजरितरोथामोदैवोपानहिपादंजरितरोथामोदैवोत्तरांजनीमांजन्यांजरितरोथामोदैवोत्तराजनी
वर्त्मन्यांजरितरोथामोदैवेतिप्रतिगरावसानेष्विहेत्थप्रागप्रागुदगितिचतस्रोद्वेधाकारंप्रणवेनासंतन्वन्नलाबूनिजरि
तरोथामोदैवो ३ ॥ पृषातकानिजरितरोथामोदैवो ३ ॥ अश्वत्थपलाशंजरितरोथामोदैवो ३ ॥ पिपीलिकावटोजरि
तरोथामोदैवो ३ मितिप्रतिगराःप्रणवेषुभुगित्यभिगतइतित्रीणिपदानिसर्वाणियथानिशांतंश्वाजरितरोथामोदैवपण
शदोजरितरोथामोदैवगोशफोजरितरोथामोदैवेतिप्रतिगरावीमेदेवाऽअक्रंसतेत्यनुष्टुप्प्लीयीयप्स्यतेजरितरोथामोदै
वहोताविष्टीमेनजरितरोथामोदैवेतिप्रतिगरावादित्याहजरितरंगिरोभ्योदक्षिणामनयन्नितिसप्तदशपदान्योहजरितरो

उत्तरप.

अ. २

॥ ७ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रौतसू.

॥ ८ ॥

सप्रगाथानि सर्वपृष्ठेषु पृष्ठानि पृष्ठे संस्था अग्निष्टोमः प्रथमं षोडशी चतुर्थमुक्थ्या इतर इति पृष्ठ्यः प्रत्यक्षपृष्ठो न्यैः परोक्षपृष्ठेण
तैर्वोपसृष्टैर्वैरूपादीनामभावे पृष्ठ्यः स्तोमः पवमानभावं आपकर्ष्य पृष्ठ्यस्तनू पृष्ठ्यो होतुश्चेच्छयैतनौ धसे ॥ ४ ॥ अभिजि
हृहत्पृष्ठ उभयसामायद्यपिरथं तं रं यज्ञाय ज्ञीयस्य स्थाने पिबवांस्त्वहसामप्रगाथः पिबासो मंतमुष्टुहीति मध्यं दिनं स्तयोरै
काहिके पुरस्तादन्ये वा शंसेयुरेते एवेति गौतमः सप्तदशत्वात्पृष्ठस्य यावत्यो यावत्यः कुशानां नवतो दशतो वा निष्के वल्ये ताव
तिसूक्ता मध्यं दिनाः स्युरिति महान्यायो मरुत्वतीयस्योत्तमे विपरीते चातुर्विंशिकं तृतीयसवनं मभिप्लवत्र्यहः पूर्वस्वरसा
मानः स्वराणि त्विह पृष्ठानि तेषां स्तोत्रियाय जायथा अपूर्व्यं मत्स्यपायिते मह एमेनं प्रत्येतने त्याद्यो वा सर्वेषां वयं घत्वा सुतावं
त इति तिस्रो बृहत्यो यस्ते साधिष्टो वस इति षष्ठ्यनुष्टुभ इत्यनुरूपाः स्तोत्रिये यथा युक्ता बृहती तथा नुरूपे स्थायी न्येतानि यथा बृ
हद्रथंतरे ॥ ५ ॥ विषुवां दिवा कीर्त्य उदिते प्रातरनुवाकः पृथुपाजा अमर्त्य इति षड्धा य्याः सामिधेनीनां सौर्यः सवनीय
स्योपालंभ्यः सोमा पौष्णो वा समुद्रादूर्मिरित्याज्यं त्यं सुमेषं कया शुभेति च मरुत्वतीयं महादिवा कीर्त्यं पृष्ठं विभ्राड् बृहत्पिब
तु सोम्यं मधु नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षस इति स्तोत्रिया नुरूपौ यदि बृहद्रथंतरे पवमानयोः कुर्युर्यो नी एनयोः शंसे द्रथंतरस्य
पूर्वा माद्ये भवतो न्याभिरपि संनिपात उत्तमस्त्वहसामप्रगाथो नृणामुत्वा नृतमंगीभि रूक्थै रिति तिस्रो यस्तिग्मशृंगोभित्यं
मेषां मिद्रस्य नुवीर्याणीत्येतस्मिन्नैर्द्रीनि विदंशस्त्वांशं से देवोत्तराणि षट् दिवश्चिदस्य सुत इत्त्वमेष प्रपूर्वी वृषामदः प्रमं हिष्ठाय

उत्तरप.

अ. २

॥ ८ ॥

त्यमुष्वितीहताक्षर्यमंततस्तस्यैकाशस्त्वाहूयदूरोहणंरोहेदितिनिष्केवल्यं विकर्णं चेद्वह्नसामोर्ध्वमनुरूपां त्तं वोदस्ममृतीष
 हंमभिप्रवःसुराधसमितिब्राह्मणाच्छंसीश्यैतनौधसयोर्योनीशंसैन्नौधसस्यपूर्वाश्यैतस्योत्तरांमेतद्धोत्रकाणांयोनिस्थानं
 यच्चप्रगाथआह्वानमेताभ्यस्तत्पंचाहावपरिमितत्वादुत्तमेनाभिप्लविकेनोक्तंतृतीयसवनंमैकाहिकौतुप्रतिपदनुचरौभा
 संचयज्ञायज्ञीयस्यस्थानेपृक्षस्यवृष्णोऽअरुषस्यनूसहइतिस्तोत्रियानुरूपौमूर्धानंदिवोअरतिंपृथिव्यामूर्धादिवोनाभिर
 ग्निःपृथिव्याइतिवान्यासुचेदेवंलिंगास्वतोनुरूपंआवृत्ताःस्वरसामानः ॥ ६ ॥ विश्वजितोग्निंनरइत्याज्यंचतुर्विंशेनम
 ध्यंदिनोवैराजंतुपृष्ठंसन्युंखंबृहतश्चयोनिंप्राग्वैरूपयोन्यांहोत्रकाणांपृष्ठानिशाकरवैरूपैरैवतानितेयोनीःशंसंतिवामदे
 व्यस्यमैत्रावरुणउक्थेब्राह्मणाच्छंसिनःकालेयस्याच्छावाकंऐकाहिकौस्तोत्रियावेतयोर्योनींताअंतरेणकद्वतश्चैतेषामेव
 पृष्ठानांसामप्रगाथान्सत्रामदासोयोजातएवाभूरेकइतिसामसूक्तानिपुरस्तात्सूक्तानामुक्तंतृतीयसवनमुत्तमेनपृष्ठयाहै
 काहिकौतुप्रतिपदनुचरौबृहच्चेदग्निष्टोमसामत्वमग्नेयज्ञानामितिस्तोत्रियानुरूपाविति नवरात्रःसर्वेग्निष्टोमाउक्थ्यानेकै
 स्वरसाम्नोद्वितीयमाभिप्लविकंगौरायुरुत्तरंत्र्यहकृत्संपूर्वस्मात्र्यहात्सवनशोयथांतरंगौरायुरुत्तरात्षळहकृत्संयुग्मेभ्योगौ
 रयुजेभ्यआयुर्दशरात्रेपृष्ठ्यःषळहःपूर्वत्र्यहःपुनश्छंदोमानत्वत्रस्थायिवैरूपंतृतीयेप्रथमस्यछांदोमिकस्यद्विषूक्तोमध्यं
 दिनोवैषुवतेनिविद्धानेपूर्वेचद्वितीयस्यशंसामहांमहश्चित्त्वमिंद्रपिबासोममभितमस्यद्यावापृथिवीमहांइंद्रोनृवदितिम

श्रौतसू.

॥ ९ ॥

रुत्वतीयं मपूर्व्या पुरुतमानि तांसु ते कीर्तित्वं महौंद्रयो ह दिवश्चिदस्य त्वं महौंद्र तुभ्य मिति निष्के वल्यं तृतीयस्येंद्र स्वाहा
गायत्सामतिष्ठा हरी प्रमंदिन इमा उ त्वेति मरुत्वतीयं संचत्वे जग्मुरिति सूक्तै आसत्यो या त्वहं भुवं तत्त इंद्रिय मिति निष्के व
ल्यं माया हिवन सेमानु कंब भुरेक इति द्विपदा सूक्तानि पुरस्ता द्वैश्व देव सूक्तानां मिति नु समूहः ॥ ७ ॥ व्यूहश्चेत्पृष्ठ्यस्यो
त्तरेत्र्यहै मध्यं दिनेषु गायत्रांस्तृचानुप संशस्यतेषु निविदो दध्यादि मंनु मायिनं हुवैत्यमुवः सत्रासाहं मरुत्वाँ इंद्र मीद्वस्तमिंद्रं
वाजयामस्यं यं हयेन वा इदमुपनो हरिभिः सुतमिति त्रैष्टुभान्येषां तृतीय सवनानि चतुर्थे हन्या देवो यातुं प्रद्यावेति वासिष्ठं प्र
क्रुभुभ्यः प्रशुकै त्विति वैश्व देवै वैश्वानरस्य सुमतौ कर्इ व्यक्ता अग्निं नर इत्याग्निमारुतं मष्टादशोत्तमे विराजो द्विपदा एकादश
मारुतं एकविंशति वैश्व देव सूक्तै पंचमस्यो दुष्य देवः सविता दमूना इति तिस्रो महीद्या वा पृथिवी इह ज्येष्ठे इति चतस्रं क्रुभुर्वि
भ्वास्तुषे जनमिति वैश्व देवै हविष्पांतं वपुर्नुत दग्निर्होता गृहपतिः सराजे तितिस्र इत्याग्निमारुतं मुत्तमा वैश्व देव सूक्तै साध्या
सोत्तमा जातवेदस्यै सर्वत्राध्यासानुपसमस्य प्रणुयात्पृष्ठस्यो दुष्य देव इति गार्त्सम दं किमु श्रेष्ठ उपनो वाजा इति त्रयोदशार्भ
वै चतस्रश्च वैश्व देव सूक्तै तृचमं त्यमुद्धरेदिति वैश्व देव महश्च कृष्णं मध्वो वोनाम सप्रत्नथेत्याग्निमारुतमिति पृष्ठ्यः ॥ ८ ॥
अथ छंदो माः समुद्रादूर्मिरित्याज्यं मावायो भूष शुचि पाउपनः प्रयाभिर्यासिदाश्वांसमच्छानो नियुद्धिः शतिनीभिरध्वरै प्र
सोता जीरो अध्वरेष्वस्थाद्येवायव हंद्रमादना सोयावांशतं नियुतो याः सहस्रमित्येकपातिन्यः प्रयद्वा मित्रावरुणास्पृध्वं न्ना

उत्तरष.

अ. २

॥ ९ ॥

गोमतानासत्यारथेनानोदेवशंवसायाहिशुष्मिन्प्रवोयज्ञेषुदेवयंतोअर्चन्प्रक्षोदसाधायसासस्रएषेतिप्रउगंमाध्यंदिनेसू
 केविपरिहृत्यैतरयोर्निविदोदध्यादेवमुत्तरयोश्चतुर्थपंचमैअभित्वादेवसवितःप्रेतांयज्ञस्यशंभुवायंदेवायजन्मनइतितृ
 चाऐभिरग्नेदुवइतिवैश्वदेवैनित्यानिद्विपदासूक्तानिवैश्वानरोअजीजनदित्येकासविश्वंप्रतिचाकृपदतूनुत्सृजतेवशी ॥
 यज्ञस्यवयउत्तिरन् ॥ वृषापावकदीदिह्यग्नेवैश्वानरद्युमत् ॥ जमदग्निभिराहुतः ॥ प्रयद्वस्त्रिष्टुभंदूतंवइत्याग्निमा
 रुतं ॥ ९ ॥ द्वितीयस्याग्निंवोदेवमित्याज्यंकुविदंगनमसायेवृधासःपीवोअन्नांरयिवृधःसुमेधाउच्छन्नुषसःसुदिनाअरि
 प्राइत्येकपातिन्यउशंतादूतानदभायगोपायावत्तरस्तन्वोयावदोजइत्येकाद्वेचप्रतिवाँसूरऽउदितेसूक्तैर्धेनुःप्रत्नस्यकाम्यं
 दुहानाब्रह्माणइंद्रोपयाहिविद्वानूध्वोऽअग्निःसुमतिंवस्वोअश्रैदुतस्यानःसरस्वतीजुषाणेतिप्रउगंहिरण्यपाणिमूतयइति
 चतस्रोमहीद्यौःपृथिवीचनोयुवानापितरापुनरितितृचौदेवानामिदवइतिवैश्वदेवमृतावानंवैश्वानरमृतस्यज्योतिषस्प
 तिं ॥ अजस्रंघर्ममीमहे ॥ दिविपृष्टोअरोचताग्निवैश्वानरोमहान् ॥ ज्योतिषाबाधतेतमः ॥ अग्निःप्रत्नेषुधामसुकामो
 भूतस्यभव्यस्य ॥ सम्राळेकोविराजति ॥ क्रीळंवःशर्धोमेमृळेत्याग्निमारुतं ॥ १० ॥ तृतीयस्यागन्ममहेत्याज्यंप्रवी
 रयाशुचयोदद्रिरेतैतेसत्येनमनसादीध्यानादिविक्षयंतारजसःपृथिव्यामाविश्ववाराश्विनागतंनोयंसोमइंद्रतुभ्यंसुन्वं
 आतुप्रब्रह्माणोअंगिरसोनक्षंतसरस्वतीदेवयंतोहवंतआनोदिवोबृहतःपर्वतादासरस्वत्यभिनोनेषिवस्यइतिप्रउगमेक

श्रौतसू.

॥१०॥

पातिन्यउत्तमोदोषोआगात्प्रवांमहिद्यवीअभीतितृचाविंद्रइषेददातुनस्तेनोरत्नानिधत्तनेत्येकाद्वेचयेत्रिंशतीतिवैश्वदेवं
वैश्वानरोनऊतयआप्रयातुपरावतः ॥ अग्निर्नःसुष्टुतीरुप ॥ वैश्वानरोनआगमदिमंयज्ञंसजूरुप ॥ अग्निरुक्थेनवा
हसा ॥ वैश्वानरोअंगिरोभ्यःस्तोमउक्थंचचाकनत् ॥ ऐषुद्युम्नंस्वर्यमत् ॥ मरुतोयस्यहिप्राग्नयेवाचमित्याग्निमारुतं
॥ ११ ॥ दशमेहन्यनुष्टुभांस्थानेग्निरुदीधितिभिररण्योरितितृचमाग्नेयेकताउषाअपस्वसुस्तमइतिपच्छोद्विपदांत्रि
रुषस्यआशुभ्रायातमश्विनास्वश्वेतितृचमाश्विनेकतौस्तोकसूक्तस्यद्वितीयतृतीययोःस्थानेग्नेघृतस्यधीतिभिर्भुभेसुश्वंद्र
सर्पिषइत्येतैइदमापःप्रवहतेत्येतस्याःस्थानआपोअस्मान्मातरःशुंधयंत्वित्यच्छावोअग्निमवसेप्रत्यस्माइतितृचयोःस्थाने
च्छानःशीरशोचिषंप्रतिश्रुतायवोधृषदितितृचावच्छावाकःपरित्वाग्नेपुरंवयमित्येतस्याःस्थानेग्नेहंसिन्यत्रिणमित्युत्तिष्ठ
तावपश्यतेत्येतस्याःस्थानउत्तिष्ठन्नोजसासहेत्युरुविष्णोविक्रमस्वेतिघृतयाज्यास्थानेभवामित्रोनशेव्योघृतासुतिरित्य
हरहश्चाहर्गणेषुयत्रैतदहःस्यात्सिनीवाल्याअभ्यस्येदित्येकेनास्मिन्नहनिकेनचित्कस्यचिद्विवाच्यमविवाक्यमित्येतदा
चक्षतेसंशयेबहिर्वेदिस्वाध्यायप्रयोगौतर्वेदीत्येकेनव्यंजनेनोपहितेनवार्थःप्रत्यसित्वाप्रायश्चित्तंजुहुयुरग्नेतमद्याश्वंन
स्तोमैरित्याज्यंपंचाक्षरेणविग्रहोदशाक्षरेणवात्वारथंयथोतयइत्येतस्याःस्थानेत्रिकद्रुकेषुमहिषोयवाशिरमितिसखाय
आशिषामहीतितिस्रउष्णिहोमरुत्वाँइंद्रेतिमरुत्वतीयंकयानश्चित्रआभुवदित्येतासुरथंतरंपृष्ठंतस्ययोनिंशंसैद्धृतश्चगा

उत्तरष.
अ. २

॥१०॥

णगारिर्दशरात्रेयुग्मान्वयत्वात्ताक्ष्येणैकपदाउपसंशस्यऋगावानमेकपदाःशंसोदिन्द्रोविश्वस्यगोपतिरितिचतस्रऽउत्तम
 योपसंतानोयइंद्रसोमपातमइतिषलुष्णिहोयुधमस्यतइतिनिष्केवल्यंतत्सवितुर्वृणीमहइत्येतस्याःस्थानैभित्यंदेवंसवि
 तारमोण्योरित्यृभुक्षणइत्यार्भवंपश्वानतायुमितिद्वैपदंसमिद्धमग्निंसमिधागिरागृणइतितृचश्चद्विप्रतीकंजातवेदस्यंचतु
 र्थेनव्यूहस्येतराणिसूक्तानि वामदेव्यमग्निष्टोमसामाग्निनरोदीधितिभिररण्योरितिस्तोत्रियानुरूपावग्निष्टोमइदमहरू
 ध्वं पत्नीसंयाजेभ्यः ॥ १२ ॥ गार्हपत्ये जुह्वती हरमे हरमध्वमिह धृतिरिह स्वधृतिरग्ने वाटू स्वाहा वाळित्याग्नीध्रीय उप
 सृजं धरुणं मातरं धरुणो धयन् । रायस्पोषमिषमूर्जं मस्मा सुदीधरत्स्वाहेति सदः प्रसृप्यमानसेनस्तुवतैर्यहिस्तुतं मन्येतां
 ध्वर्यवित्याह्वयीत हो होतरितीतरं आयंगौः पृश्निरक्रमीदित्युपांशुतिस्रः पराचीः शस्त्वा व्याख्यास्वरेण चतुर्होतृन्व्याचक्षी
 त देवा वा अध्वर्यो प्रजापतिगृहपतयः सत्रमासतो होतस्तथा होतरित्यध्वर्युः प्रतिगृणात्यवसिते वसिते दश सुपदेषु तेषां चि
 त्तिः सुगासी ३त् । चित्तमाज्यमासी ३त् । वाग्वेदिरासी ३त् । आधीतं बर्हिरासी ३त् ॥ केतो अग्निरासी ३त् । विज्ञा
 तमग्नीदासी ३त् । प्राणो हविरासी ३त् । सामाध्वर्युरासी ३त् । वाचस्पतिर्होतासी ३त् । मन उपवक्तासी ३त् ।
 ते वा एतं ग्रहमगृह्यत । वाचस्पते विधेनामन् । विधेम तेनाम । विधेस्त्वमस्माकं नाम्नाद्यांगच्छ । यां देवाः प्रजा
 पतिगृहपतयऋद्धिमराध्रुवंस्तमृद्धिरात्स्याम इत्यपत्रजत्यध्वर्युरथ प्रजापतेस्तनूरितर उपांश्वनुद्रवति ब्रह्मोद्यं चान्नादाचा

श्रौतसू.

॥११॥

नपत्नीचभद्राचकल्याणीचानिलयाचापभयाचानासाचानाप्याचानाधृष्याचाप्रतिधृष्याचापूर्वाचाभ्रातृव्याचेतित
न्वोऽग्निर्गृहपतिरितिहैकआहुःसोस्यलोकस्यगृहपतिर्वायुर्गृहपतिरितिहैकआहुःसोतरिक्षलोकस्यगृहपतिरसौवैगृहपति
र्योसौतपत्येषपतिर्ऋतवोगृहाः ॥ येषांवैगृहपतिर्देवविद्वान्गृहपतिर्भवतिराध्नोतिसगृहपतीराध्नुवंतितेयजमानाः ॥
येषांवाअपहतपाप्मानंदेवविद्वान्गृहपतिर्भवत्यपसगृहपतिःपाप्मानंहतेपतेयजमानाः पाप्मानंघ्नतेध्वर्योअरात्स्मेत्युच्चै
रेषायाज्यैषवषट्कारोऽनानुवषट्करोत्युक्तंवषट्कारानुमंत्रणमरात्स्महोतरित्यध्वर्युःप्रत्याहमनसाध्वर्युर्ग्रहंगृहीत्वामनसा
भक्षमाहरतिमानसेषुभक्षेष्टुमनसोपह्वानभक्षणेमनसात्मानमाप्याय्यौदुंबरींसमन्वारभ्यवाचंयच्छंत्यानक्षत्रदर्शनात्त
त्रानधरान्पाणींश्चिकीर्षेरन्द्श्यमानेष्वध्वर्युमुखाःसमन्वारब्धाःसर्पत्यातीर्थदेशाद्युवंतमिन्द्रापर्वतापुरोयुधेतिजपंतो
ध्वर्युपथेनेत्येकैदक्षिणस्यहविर्धानस्याधोक्षेणेत्येकैप्राप्यवरान्वृत्वावाचंविसृजंतैयदिहोनमकर्मयदित्यरीरिचाम । प्रजा
पतितत्पितरमप्येतित्यथवाचंनिह्ववंतैवागैतुवागुपैतुवागुपमैतुवागित्युत्करदेशेसुब्रह्मण्यांत्रिराहूयवाचंविसृजंतैनित्य
स्त्वहवाग्विसर्गएतावत्सात्रंहोतृकर्मान्यत्रमहाव्रतात्तदेषाभियज्ञगाथागीयते ॥ अतिरात्रश्चतुर्विंशंपळहावभिजित्स्व
राः ॥ विषुवान्विश्वजिच्चैवच्छंदोमादशमव्रतं ॥ प्रायणीयश्चतुर्विंशंपृष्ठ्योभिप्लवएवच ॥ अभिजित्स्वरसामानोविषु
वान्विश्वजित्तथा ॥ छंदोमादशमंचाहउत्तमंतुमहाव्रतं ॥ अहीनैकाहःसत्राणांप्रकृतिःसमुदाह्रियते ॥ यद्यन्यधीयतेपू

उत्तरष.

अ. २

॥११॥

र्वधीयतेतंप्रतिग्रामंत्यहानिपंचविंशतिर्यैवैसंवत्सरोमितः ॥ एतेषामेवप्रभवस्त्रीणिषष्टिशतानिनयदितितद्येकेचनछांदो
 ग्येवाध्वर्यवेवाहोत्रामर्शाःसमाम्नातानतान्कुर्यादकृत्स्नत्वाद्धौत्रस्यछंदोगप्रत्ययंस्तोमःस्तोत्रियःपृष्ठंसंस्थेत्यध्वर्युप्रत्ययं
 तुव्याख्यानंकामकालदेशदक्षिणानांदीक्षोपसत्प्रसवसंस्थोत्थानानामेतावत्त्वंहविषामुच्चैरुपांशुतायांहविषांचानुपूर्व्यं
 मेतेभ्यएवाहोभ्योहीनैकाहान्पश्चात्तरान्व्याख्यास्यामः ॥ १३ ॥ एतद्विदंब्रह्मचारिणमनिराकृतिनंसंवत्सरावमंचा
 रयित्वाव्रतमनुयुज्यानुक्रोशिनेप्रब्रूयादुत्तरमहर्महानाम्नीरग्रउदगयनेपूर्वपक्षेश्रोष्यन्बहिर्ग्रामात्स्थालीपाकंतिलमिश्रं
 श्रपयित्वाचार्यायवेदयीतविदितेव्रतसंशयान्पृष्ट्वालघुमात्राच्चेदापत्कारितास्युरन्वारब्धेजुहुयादग्नावग्निश्चरतिप्रविष्टं
 ऋषीणांपुत्रोअधिराजएषः ॥ तस्मैजुहोमिहविषाघृतेनमादेवानांमोमुहद्भागधेयंमोअस्माकंमोमुहद्भागधेयंस्वाहा ॥
 यातिरश्नीनिपद्यतेहंविधरणीइति ॥ तांत्वाघृतस्यधारयायजेसम्राधनीमहंस्वाहा ॥ यस्मैत्वाकामकामायवयंसम्राज्यजा
 महे ॥ तमस्मभ्यंकामंदत्त्वाथेदंत्वंघृतंपिबस्वाहा ॥ अयंनोअग्निर्वरिवःकृणोत्वयंमृधःपुरएतुप्रभिंदन् ॥ अयंशत्रून्जयतु
 जर्हषाणोयंवाजंजयतुवाजसातौस्वाहा ॥ असूयंत्यैचानुमत्यैचस्वाहा ॥ प्रदात्रेस्वाहा ॥ व्याहृतिभिश्चपृथग्घृत्वाहैतंस्था
 लीपाकंसर्वमशानेतिभुक्तवंतमपामंजलिपूर्णमादित्यमुपस्थापयेत्त्वंव्रतानांव्रतपतिरसिव्रतंचरिष्यामितच्छकेयंतेनशके
 यंतेनराध्यासमितिंसमाप्यसंमील्यवाचंयच्छेत्कालमभिसमीक्षमाणोयदासमयिष्यादाचार्येणैकरात्रमध्यायोपपादना

श्रौतसू.

॥१२॥

त्रिरात्रं वानित्याध्यायेन तमेव कालमभिसमीक्षमाणं आचार्यो हतेन वाससा त्रिः प्रदक्षिणं शिरः समुखं वेष्टयित्वा हैतं कालमे
वंभूतोऽस्वपन् भवेति तं कालमस्वपन्नासीतानुवक्ष्यमाणं पराजितायां दिश्यग्निं प्रतिष्ठाप्यासिमुदकमंडलुमश्मानमित्युत्तर
तोऽग्नेः कृत्वा वत्सतरीं प्रत्यगुदगसंश्रवणे बध्वा पश्चादग्नेराचार्यस्तृणेषूपविशेद पराजितां दिशमभिसमीक्षमाणो ब्रह्मचारी
लेपान्परिमृज्य प्रदक्षिणमग्निमाचार्यं च कृत्वोपसंगृह्य पश्चादाचार्यस्योपविशेत्तृणेष्वेव प्रत्यगदक्षिणाभिसमीक्षमाणः पृष्ठेन
पृष्ठं संधाय ब्रूयान्मनसामहाना म्नीर्भो ३ अनुब्रूहीति पुनः पृष्ठानुक्रोशिनैः समील्यैवानुब्रूयात्सपुरीषपदास्त्रिरनूच्योन्मुच्यो
ष्णीषमादित्यमीक्षयेन्मित्रस्यत्वाचक्षुषा प्रतीक्षेन्मित्रस्यत्वाचक्षुषा समीक्षेन्मित्रस्य वश्चक्षुषानुवीक्षइति दिशः स संभाराः पुन
रादित्यं मित्रस्यत्वाचक्षुषा प्रतिपश्यामि योऽस्मान्द्वेष्टियं च वयं द्विष्मस्तं चक्षुषोर्हेतुर्कच्छत्विति भूमिमुपस्पृशेदग्नइळानम
इळानमऋषिभ्यो मंत्रकृद्भ्यो मंत्रपतिभ्यो नमो वो अस्तु देवेभ्यः शिवानः शंतमा भव सुमृळीका सरस्वति माते व्योमसंहशि ॥
भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः शंन इंद्राग्नी भवतामवोभिः स्तुषे जनं सुव्रतं नव्यसीभिः कथानश्चित्र आभुवदिति तिस्रः स्योना पृ
थिवि भवेति समाप्य समानं संभारवर्जं मेषद्वयोः स्वाध्यायधर्मं आचार्यवदेकः फाल्गुनाद्याः श्रवणाया अनधीतपूर्वाणाम
ध्यायस्तैष्याद्यधीतपूर्वाणामधीतपूर्वाणां ॥ १४ ॥ इत्याश्वलायनश्रौतसूत्रे उत्तरषट्के द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥
हरिः ॐम् ॥ उक्तप्रकृतयोहीनैकाहाः सिद्धैरहोभिरहामतिदेशो नतिदेशे त्वेकाहो ज्योतिष्टोमो द्वादशशतदक्षिणस्ते

उत्तरष.
अ. ३

॥१२॥

नशस्यमेकाहानां गोआयुषीविपरीतेद्व्यहानां त्र्यहणां पृष्ठ्यत्र्यहः पूर्वोभिप्लवत्र्यहो वैवंप्रायाश्चदक्षिणा अवर्गतिरात्रेभ्यः
साहस्रास्त्वतिरात्राद्व्यहास्त्र्यहाश्चयेभूयांसस्त्र्यहादहीनाः सहस्रं तेषां त्र्यहे प्रसंख्यायान्वहंततः सहस्राणि समावत्वेव दक्षि
णानयेयुरतिरिक्तास्तूत्तमेधिका अतिदिष्टानां स्तोमपृष्ठसंस्थान्यत्वादनन्यभावो नित्यानैमित्तिकाविकारा माध्यंदिने तु हो
तुर्निष्केवल्यैस्तोमकारितं शस्यं तत्रोपजनस्ताक्षर्यवर्जमग्रे सूक्तानां हानौ तत एवोच्चारोयेर्वाक्लिप्तवृत्तस्तोमाः स्युस्तृचा एव त
त्रसूक्तस्थानेषु यथानित्याननिविदोभ्युदियात् ॥ १ ॥ उक्तानि चातुर्मास्यानि सोमान्वक्ष्यामः पर्वणां स्थानेषूपकानेके प
रिधौ पशुनियुंजंति वैश्वदेव्याः स्थाने प्रथमं पृष्ठ्याहर्जनिष्ठा उग्रउग्रोजज्ञ इति मध्यंदिन एकाहिका होत्राः सर्वत्र प्रथमसांपाति
केष्वहः स्वेकाही भवत्सु वैश्वानरपार्जन्ये हविषी अग्नीषोमीयस्य पशोः पशुपुरोळाशे न्वायातयेयुः प्रातः सवनिकेषु पुरोळाशेषु
वैश्वदेव्या हवींष्यन्वायातयेयुर्वैश्वदेवः पशुर्बार्हस्पत्या नूबंध्या वरुणप्रघासस्थाने द्व्यह उत्तरस्याहः प्रातः सवनिकेषु पुरोळा
शेषु वरुणप्रघासहवींष्यन्वायातयेयुर्मरुतवारुणौ पशू मैत्रावरुण्य नूबंध्याग्निष्टोम ऐंद्राग्नस्थाने साकमेधस्थाने त्र्यहोतिरा
त्रांतौ द्वितीयस्याहो नु सवनं पुरोळाशेषु पूर्वेषु हवींषितृतीये हन्युपांश्वंतर्यामौ हुत्वा पौर्णदर्व प्रातः सवनिकेषु क्रैलिनं माध्यं
दिनेषु माहेंद्राण्यंतरेण घृतयाज्ये दक्षिणे मार्जालीये पित्र्या तत्रोपस्थानं यथानतिप्रणीय चरताम नूबंध्यायाः पशुपुरोळाश
आदित्यमन्वायातयेयुराग्नेय्यैंद्राग्नैकादशिनाः पशवः सौर्या नूबंध्याग्निष्टोमः शुनासीरीयायाः स्थाने प्रातः सवनिकेषु पुरो

श्रौतसू.

उत्तरप.
अ. ३

॥ १३ ॥

पेचनीयेतुद्वात्रिंशतंद्वात्रिंशतंसहस्राणिपृथङ्मुख्येभ्यःषोडशषोडशद्वितीयिभ्योष्टावष्टौतृतीयिभ्यश्चत्वारिचत्वारिपा
 दिभ्यःसंसृपेष्टीनांहिरण्यमाग्नेय्यांवत्सतरीसारस्वत्यामवध्वस्तःसावित्र्यांश्यामःपौष्ण्यांशितिपृष्ठोबार्हस्पत्यायामृषभ
 ऐंद्र्यामहानिरष्टोवारुण्यांसाहस्रोदशपेयइमाश्चादिष्टदक्षिणाःसौवर्णीस्रगुह्यातुरश्वःप्रस्तोतुर्धेनुःप्रतिहर्तुरजःसुब्रह्मण्या
 यैहिरण्यप्राकाशावध्वर्योराजतौप्रतिप्रस्थातुर्द्वादशपृष्ठौह्योगभिर्णोब्रह्मणोवशामैत्रावरुणस्यरुक्मोहोतुर्ऋषभोब्राह्मणा
 च्छंसिनःकार्पासंवासःपोतुःक्षौमीवरासीनेष्टुरेकयुक्तंयवाचितमच्छावाकस्यानड्वानाग्नीध्रस्यवत्सतर्युन्नेतुस्त्रिवर्षःसांडो
 ग्रावस्तुतः ॥४॥ उशनसःस्तोमेनगरगीर्णमिवात्मानंमन्यमानोयजेतोशनायत्सहस्यैश्चरयातं ॥ त्वमपोयदवेतुर्वशायेति
 सूक्तमुखीयेगोस्तोमभूमिस्तोमवनस्पतिसवानानताअवारिणुककाटोअश्रुतेनतानशंतिनदभातितस्करोबलित्थापर्वता
 नांह्रिचिद्यावनस्पतीन्देवेभ्योवनस्पतेहवीर्षिवनस्पतेरशनयानियूयेतिसूक्तमुखीयाआधिपत्यकामोब्रह्मवर्चसकामो
 वाबृहस्पतिसवेनयजेततस्यतृचाःसूक्तस्थानेष्वग्निर्देवेषुराजतीत्याज्यंयस्तस्तंभधुनेतयइतिसूक्तमुखीयेइंद्रमरुत्वइहनृ
 णामुत्वेतिमध्यंदिनंउदुष्यदेवःसविताहिरण्ययाघृतवतीभुवनानामभिश्चियैद्रक्रभुभिर्वाजवद्भिःसमुक्षितंस्वस्तिनोमि
 मीतामश्विनाभगइतिवैश्वदेवैवैश्वानरंमनसाग्निनिचार्यप्रयंतुवाजास्तविषीभिरग्नयःसमिद्धमग्निंसमिधागिरागृणइ
 त्याग्निमारुतंहोत्रकाऊर्ध्वस्तोत्रियानुरूपेभ्यःप्रथमोत्तमांस्तृचान्छंसेयुःप्रगाथेभ्यस्तुमाध्यंदिनेनुसवनमेकादशेकादशद

श्रौतसू.

॥१४॥

क्षिणां एकादशैकादशवासहस्राणि शतानि वा श्वो माध्यंदिने धिको भुवा भ्रातृव्यवानधिबुभूषुर्यजेत सद्यस्क्रियानुक्रियाप
रिक्रिया वा स्वर्गकाम एकत्रिकेण त्र्येकेन वा न्नाद्यकामो गोतमस्तोमेन यच्छेदानकामामे प्रजास्यादित्ये तेषां सप्तानां शस्यमु
क्तं बृहस्पतिसवेन त्वं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या भुवस्त्वमिन्द्रब्रह्मणामहान्तसद्यो हजातो वृषभः कनीनस्त्वं सद्यो अपिवोजात इ
द्रानुत्वा हि घ्ने अध देव देवा अनुते दायिमह इन्द्रियाय कथोनुते परिचराणि विद्वानिति द्वे एकस्य चिन्मे विश्वस्त्वोज एकं नुत्वा
सत्पतिं पांचजन्यं त्र्ययं मामनुषो देवताता प्रधान्वस्य महतो महानी तथा हि सोम इन्मद इन्द्रो मदाय वा वृध इति सूक्तमुखीयाः
॥ ५ ॥ गोतमस्तोममंतरुक्थ्यं कुर्वति ग्रहांतरुक्थ्यश्चैदग्नेमरुद्धि र्ऋक्भिः पा इन्द्रावरुणाभ्यां मत्स्वेन्द्रा बृहस्पतिभ्यां मिद्रा
विष्णुभ्यां सजूरित्याग्निमारुते पुरस्तात्परिधानीयाया आवपेतो भय्यो राह्वानमन्यतरस्यामेक उक्थ्यः स्तोत्रियेषु चैद्यज्ञाय
ज्ञीयेन स्वैर्वासकृदा हूय स्तोत्रियांस्तथानुरूपानन्यत्राप्येवं स्तोत्रियानुरूपसंनिपातैर्यद्युवैयज्ञाय ज्ञीय योनौ सर्वैरेवोक्थ्य
सामभिः प्रकृत्या स्यात्तथा सति ॥ ६ ॥ इयेनाजिराभ्यामभिचरन्त्यजेता हं मनुर्गर्भेनु संस्त्वयामन्यो यस्ते मन्यविति मध्यं
दिनौ शेषो बृहस्पतिसवेन सन्नद्धालोहितोष्णीषानिस्त्रिंशिनो याजयेयुः शरमयं बर्हिर्मौसलाः परिधयो ब्रिभीतक इध्मो वाघा
तको वापगूर्याश्रावयेत्प्रत्याश्रावयेच्च च्छिदन्निव वषट्कुर्याद्दुषन्निव जुहुयात्साद्यस्क्रेषूर्वरावेदिः खल उत्तरवेदिः खलेवाली
यूपः स्फयग्रो यूपो च षालः कलापी च षाल इत्यागंतुका विकारा अन्यांश्चाध्वर्यवो विदुः सिद्धे तु शस्ये होता संप्रैषान्वयस्यात्सा

उत्तरप.
अ. ३

॥१४॥

प्या कीर्त्यापि हितो महारोगेण वा यो वालं प्रजननः प्रजां न विदेत सो ग्निष्णुताय जेतति ष्ठाहरी यो जात एवेति मध्यं दिनः सर्वाग्ने
 यश्चेत्स्तोत्रियानुरूपा आग्नेयाः स्युर्विचारि वापि वा सर्वेषु देवताशब्दैष्वग्निमेवाभिसंनमेत्तथा सत्यन्वक्षमिन्द्रस्तुताय जेतद्र
 सोममिन्द्रं स्तवेति मध्यं दिनो भूतिकामो वा ग्रामकामो वा प्रजाकामो वोपहव्येन यजेते माउत्वाय एक इदिति मध्यं दिन इन्द्रा
 ग्न्योः कुलायेन प्रजातिकामं स्तिष्ठाहरी तमुष्टुहीति मध्यं दिनं ऋषभेण विजिगीषमाणो मरुत्वाँ इन्द्रयुधमस्य त इति मध्यं दिनं स्त्री
 व्रसो मे नान्नाद्यकामः कस्य वीरस्तीव्रस्याभिवयस इति मध्यं दिनो विघनेनाभिचरंस्तस्य शस्यमजिरेणैन्द्राविष्णोरुत्क्रांतिना
 स्वर्गकामं इमाउत्वाद्यौर्नय इन्द्रेति मध्यं दिनो यः कामयेत नैष्णिह्यं पाप्मन इयामिति स ऋतपेयेन यजेत ऋतस्य हि शुरुधः संति
 पूर्वीरिति सूक्तमुखी ये सत्येन च मसान्भक्षयंति सत्यमियं पृथिवी सत्यमयमग्निः सत्यमयं वायुः सत्यमसावादित्य इति सोमच
 मसो दक्षिणा ॥ ७ ॥ अतिमूर्तिना यक्ष्यमाणो मासं सौर्याचांद्रमसीभ्यामिष्टीभ्यां यजेत शुक्लं चांद्रमस्या सौर्ययेतरं मत्रा
 हगोरमन्वत नवो नवो भवति जायमानं स्तरणिर्विश्वदर्शतं श्चित्रं देवानां मुदगादनीकमिति याज्यानुवाक्याः स ईमही धुनिमे
 तौररम्णात्स्वप्नेनाभ्युप्याचुमुरिंधुनिंचेति सूक्तमुखी ये सूर्यस्तुताय शस्कामः पिबा सोममभीन्द्रं स्तवेति मध्यं दिनो व्योम्ना न्ना
 द्यकामो विश्वदेवस्तुताय शस्कामः पंचशारदीयेन पशुकाम एतेषां त्रयाणां कया शुभा तदिदा सेति मध्यं दिन उभयसामानौ
 पूर्वाउक्थ्यः पंचशारदीयो विशो विशो वो अतिथि मित्याज्यं कण्वरथं तरं पृष्ठं गोसवविवधौ पशुकाम इन्द्रसोममेतायामेति म

श्रौतसू.
॥ १५ ॥

ध्यंदिनो दशसहस्राणि दक्षिणाः षोडशैकाहा आयुर्गौरिति व्यत्यासमुद्भिद्वलभिदौ स्वर्गकाम इन्द्रसोममिन्द्रः पूर्भिदिति म
ध्यंदिनो विनुत्यभिभूत्योरिषु वज्रयोश्च मन्युसूक्ते अभिचरन् यजेत त्विष्यपचित्योः सम्राट् स्वराजो राद्विराजोः शदस्य चैका
हिके उपशदस्य राशि मराययोश्च कया शुभीयतदिदासीये भूतिकामराज्यकामान्नाद्यकामैर्द्रियकामतेजस्कामानामेतेका
माद्वयोर्द्वयोर्ऋषिस्तोमात्रात्यस्तोमाश्च पृष्ठ्याहानिना कसदक्रतुस्तोमादिकस्तोमाश्चाभिप्लवाहानि ॥ ८ ॥ वाजपेयेनाधि
पत्यकामः सप्तदशदीक्षाः सप्तदशापवर्गो वा हिरण्यस्रजक्रत्वजो याजयेयुर्वज्रकिंजल्काशतपुष्कराहोतुर्विश्वजिदाज्यं क
या शुभातदिदासेति मध्यंदिनः संस्थिते मरुत्वतीये बार्हस्पत्येष्टिराज्यभागप्रभृतीळांता बृहस्पतिः प्रथमं जायमानो बृहस्प
तिः समजयद्वसूनि त्वामीळते अजिरंदूत्यायाग्निंसुदीतिसुदृशंगृणंत इति संयाज्येयदित्वध्वर्यव आजिं जापयेयु रथब्रह्माती
र्थदेशैर्मयूखे चक्रं प्रतिमुक्तं तदारुह्य प्रदक्षिणमावर्त्यमाने वाजिनां सामगायादा विर्मर्या आवाजं वाजिनो अगमन् ॥ देवस्य
सवितुः सवे ॥ स्वर्गा अर्वतो जयतः स्वर्गा अर्वतो जयतीति वायदिसामनाधीयात्रिरेतामृचं जपेत्तृतीयेनाभिप्लविकेनोक्तं तृ
तीयसवनं चित्रवतीषु चेत्स्तुवीरं स्त्वं नश्चित्रऊत्याग्नेविवस्वदुषस इत्यग्निष्टोमसाम्नः स्तोत्रियानुरूपौ षोडशी त्विह तस्मादू
र्ध्वमतिरिक्तोक्थं प्रतत्ते अद्य शिपिविष्टनाम प्रतद्विष्णुस्तव ते वीर्येणेति स्तोत्रियानुरूपौ ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्यत्तेदित्सु
प्रराध्यै त्वामिच्छवसस्पते तं प्रत्नथेति त्रयोदशानामेकांशिष्वाहूय दूरोहणं रोहैद्बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्व इति परिधानीयावि

उत्तरप.
अ. ३

॥ १५ ॥

भ्राड्बृहत्पिबतुसोम्यंमध्वितियाज्यातस्यगवांशतानामश्वरथानामश्वानासाद्यानांवह्यानामहानसानांदासीनानिष्क
 कंठीनाहस्तिनाहिरण्यकक्ष्याणांसप्तदशसप्तदशानिदक्षिणादशान्येदक्षिणागणाधनानांशतावमापराध्यानापूर्वान्वाग
 णशोभ्यस्यैत्सप्तदशसप्तदशसंपादयेदितिवाजपेयस्तेनेष्ट्वाराजाराजसूयेनयजेतब्राह्मणोबृहस्पतिसवेन ॥ ९ ॥ अनिरुक्त
 स्यचतुर्विंशेनप्रातःसवनंचतृतीयसवनंचतंप्रक्षथेतित्रयोदशवैश्वदेवैकयाशुभातदिदासेतिमध्यंदिनोहोत्रकाऊर्ध्वस्तो
 त्रियानुरूपेभ्यःप्रथमान्तसंपातान्छंसेयुरहीनसूक्तानिवैवंपूर्वसवनेबृहत्पृष्ठेष्वसमाम्नातेषुप्रतिकामंविश्वजिच्छिल्पस्तस्य
 समानंविश्वजिताप्रगाथेभ्योबृहस्पतिसवेनाज्यनिष्केवल्यमरुत्वतीयौचतृचौताभ्यांतुपूर्वेएकाहिकेहोत्रकाऊर्ध्वप्रगाथे
 भ्यःशिल्पान्यविकृतानिशंसेयुःसामसूक्तानिचाद्यांस्तृचानहीनसूक्तानामंत्यानामैकाहिकानामुत्तमान्तसमानंतृतीयसव
 नेबृहस्पतिसवेननाभानेदिष्ठस्त्वहंपूर्वोवैश्वदेवात्तृचादेवयामरुच्चाग्निमारुतेमारुतात्तयोरुक्तःशस्योपायः ॥ १० ॥
 यस्यपशवोनोपधरेरन्नन्यान्वाभिजनान्निनीत्सेतसोप्तोर्यामेणयजेतमाध्यंदिनेशिल्पयोनिवर्जमुक्तोविश्वजितैकाहेनगर्भ
 कारंचेत्स्तुवीरैस्तथैवस्तोत्रियानुरूपान्नथंतरेणाग्रेततोवैराजेनततोरथंतरेणबृहद्वैराजाभ्यांवैवमेववामदेव्यशाकरेमैत्रा
 वरुणस्यनौधसवैरूपेब्राह्मणाच्छंसिनःश्यैतवैरूपेवाकालेयरैवतेअच्छावाकस्यसामानंतर्येणद्वौद्वौप्रगाथावगर्भकारंम
 तिरात्रस्त्वहाद्वैपदोक्थ्यश्चेद्वैषुवतंतृतीयसवनंमूर्ध्वमाश्विनादतिरिक्तोक्थानिजराबोधतद्विविद्धिजरमाणःसमिध्यसे

श्रौतसू.

॥१६॥

ग्निनेद्रेणाभात्यग्निः क्षेत्रस्यपतिनावयमितिपरिधानीयायुवंदेवाक्रतुनापूर्व्येणेति याज्यायदद्यकच्चवृत्रहन्नुद्धेदभिश्चुताम
घमानोविश्वाभिः प्रातर्यावाणाक्षेत्रस्यपतेमधुमंतमूर्मिमितिपरिधानीयायुवांदेवास्त्रयएकादशासइति याज्यातमिंद्रंवाज
यामसिमह्यंइंद्रोयओजसानूनमश्विनातंवांरथंमधुमतीरोषधीर्द्यावआपइतिपरिधानीयापनाय्यंतदश्विनाकृतंवामिति
याज्यातोदेवाअवंतुनइतिस्तोत्रियानुरूपाउतनोधियोगोअग्राइतिवानुरूपस्योत्तमेलेद्यावापृथिवीउभाउनूनंदैव्याहो
ताराप्रथमापुरोहितेतिपरिधानीयायंवांभागोनिहितोयजत्रेतियाज्यायदिनाधीयात्पुराणमोकःसख्यंशिवंवामितिचत
स्रोयाज्यास्तद्वोगायसुतेसचास्तोत्रमिंद्रायगायतंत्यमुवःसत्रासाहंसत्रातेअनुकृष्टयइतिवास्तोत्रियानुरूपाअपरिमिताः
परःसहस्रादक्षिणाश्वेतश्चाश्वतरीरथोहोतुहोतुः ॥ ११ ॥ इत्याश्वलायनश्रौतसूत्रेउत्तरषट्केतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥

ॐम् ॥ ज्योतिर्ऋद्धिकामस्यनवसप्तदशप्रजातिकामस्यविषुवत्स्तोमोभ्रातृव्यवतोगौरभिजिच्चंगौरुभयसामासर्वस्तो
मोबुभूषतआयुर्दीर्घव्याधेःपशुकामस्यविश्वजिद्धह्यवर्चसकामवीर्यकामप्रजाकामप्रतिष्ठाकामानांपृष्ठ्याहान्यादितःपृथ
क्कामैरित्यतिरात्रांस्तेषामाद्यास्त्रयंएकाहिकशस्याइत्येकाहाअथाहीनाह्यहप्रभृतयोद्वादशरात्रपराध्याअग्निष्टोमादयो
तिरात्रांतामासापवर्गाअपरिमाणदीक्षाएकाहांश्चैतरेयिणःसाहस्रशश्चदक्षिणाअतिरात्रांश्चसर्वशस्तत्राहांसंख्याःसंख्या
ताःषळहांताअभिप्लवादतिरात्रस्त्वंत्यःसंख्यापूरणेगृहीतानांहानौवैश्वानरोधिकः ॥ १ ॥ आंगिरसंस्वर्गकामोयोवा

उत्तरष.

अ. ४

॥१६॥

पुण्योहीनोनुप्रेप्सुः स्याच्चैत्ररथमन्नाद्यकामः कापिवनंस्वर्गकाम इति द्व्यहाः प्रथमस्य तूत्तरस्याहं स्तार्तीयं तृतीयसवनं त्वं हि
 क्षैतवदिति चाज्यं गर्गत्रिरात्रं स्वर्गकामस्तस्य मध्यमस्याहो वामदेव्यं पृष्ठं विशो विशीय मग्निष्टोमसामं वारवंतीयमुत्तमे त्वम
 ग्नेव सूरिति चाज्यं वैदत्रिरात्रं राज्यकामः सर्वे त्रिवृतो तिरात्राश्छंदोमपवमानांतर्वसूपशुकामः पराकच्छंदोमपराकौ स्वर्ग
 काम इति त्र्यहा गर्गत्रिरात्रशस्या अत्रेश्वतुर्वीरं वीरकामस्तस्य वीरवंत्याज्या नियमग्नेवाजसातमेति द्वितीयेहन्याज्यमग्नायो
 मर्त्य इति तृतीयेग्निं नर इति चतुर्थे षोढशिमच्चतुर्थे तस्याभित्वा वृषभासुत इति गायत्री पुरथं तरं पृष्ठमनुष्टुब्बहतीषुबृहच्चतुर्थे
 त्वं वलस्य गोमतो यजायथा अपूर्व्येति वाजामदग्नं पुष्टिकामस्तस्य पुरोळाशिन्य उपसदो वैश्वामित्रं भ्रातृव्यवान्प्रजाकामो
 वसिष्ठं संसर्पमिति चतुरहाः सार्वसेनं पशुकामो दैवं भ्रातृव्यवान्पंचशारदीयं पशुकामो ब्रतवंतमायुष्कामो बाबरं वाक्प्रवदि
 षुरिति पंचपंचरात्राः पंचशारदीयस्य तु सप्तदशोक्षाण ऐंद्रामारुतामारुतीभिः सहवत्सतरीभिः सप्तदशभिः सप्तदशभिः पं
 चवर्षपर्यग्निकृताः सवनीयास्तेषां त्रींस्त्रींश्चतुर्वहः स्वालभेरं न्परिशिष्टान्पंचपंचमेव ब्रतवतस्तु तृतीयस्याहस्थाने महाव्रतं पृ
 ष्ठपंचाह उत्तमः ॥ २ ॥ ऋतूनां षळहं प्रतिष्ठाकामः पृष्ठ्यः समूहो व्यूहो वा पृष्ठ्यावलंबं पशुकामः पृष्ठ्यपंचाहो भ्यासक्तो
 विश्वजिच्च संभार्यमायुष्कामः पृष्ठ्यत्र्यहः पूर्वो भिप्लवत्र्यहश्च ऋषिसप्तरात्रमृद्धिकामः प्राजापत्यं प्रजाकामश्छंदोमपवमान
 व्रतं पशुकामो जामदग्नमन्नाद्यकाम एते चत्वारः पृष्ठ्यो महाव्रतं च व्रतंतु स्वस्तोमं प्रथमे सप्तदशं द्वितीये छंदोमपवमानं तृतीये च

श्रौतसू.

॥१७॥

तुविंशो बहिष्पवमानः सप्तदशः शेषश्चतुर्थः ऽ ऐन्द्रमत्यन्याः प्रजाबुभूषंस्त्रिकद्रुकाऽ अभिजिद्विष्वजिन्महाव्रतं सर्वस्तोमोज
नकसप्तरात्रमृद्धिकामोभिप्लवचतुरहोविष्वजिन्महाव्रतं ज्योतिष्टोमः पृष्ठयः स्तोमोविष्वजिच्चपशुकामस्य सप्तमो देवत्व
मीप्सतोऽष्टरात्रः पृष्ठ्योमहाव्रतं ज्योतिष्टोमो नवरात्रमायुष्कामः पृष्ठ्यस्त्रिकद्रुकाश्चत्रिकद्रुकाः पृष्ठ्यावलंबइति पशुकामस्ये
ति नवरात्रौ त्रिककुबध्यर्धः पृष्ठ्योमहात्रिककुब्यूहो नवरात्रः समूहस्त्रिककुप्समूहश्चतुष्टोमस्त्रिककुबध्यर्धोऽभिप्लवऽ ए
तैश्चतुर्भिः स्वानां श्रैष्ठ्यकामो यजेत कुसुर्विंदुमृद्धिकामस्त्रयाणां पृष्ठ्याहामैकैकं त्रिच्छंदोमवंतं पशुकामः पृष्ठ्यावलंबस्य प्रा
ग्विष्वजितश्छंदोमादशमं चाहः पुराभिचरं ज्योतिर्गामभितोगौरभिजितं विष्वजिदायुषंशललीपिशंगं श्रीकामोऽभिप्लव
च्यहः पूर्वस्त्रिरिति दशरात्राः ॥ ३ ॥ पौंडरीकमृद्धिकामः पृष्ठ्यस्तोमश्छंदोमांगोतमस्तोमोविष्वजिद्व्यूहो नवरात्रो
महाव्रतं वैश्वानरऽ इति वाऽथ संभार्यावतिरात्रश्चतुर्विंशमध्यर्धोऽभिप्लवः पृष्ठ्योवेन्द्रवज्रं भ्रातृव्यवान्पृष्ठ्यस्याद्येऽअहनी
व्यत्यासमानवरात्रान्महाव्रतम् ॥ ४ ॥ अथ द्वादशाहाभवेयुः सत्राणि भवेयुरहीनावोक्तो दशरात्रः समूहोव्यूहो वा तम
भितोतिरात्रौ संभार्योर्वा वैश्वानरमुपदध्यात्संवत्सरप्रवहं श्रीकामोतिरात्रश्चतुर्विंशं विषुवद्वर्जो नवरात्रोमहाव्रतं मथभ
रतद्वादशाहं इममेवैकाहं पृथक्संस्थाभिरुपेयुरतिरात्रमग्रेथाग्निष्टोमं मथाष्टाउक्थ्यानथाग्निष्टोमं मथातिरात्रमिति द्वाद
शाहास्तैरात्मना बुभूषंतः प्रजयापशुभिः प्रजनयिष्यमाणाः स्वर्गलोकमेष्यंतः स्वानां श्रैष्ठ्यमैच्छंतऽ उपेयुर्वा यजेत वेति पृथ

उत्तरष.

अ. ४

॥१७॥

क्त्वमथ सामान्यमपरिमितत्वाद्धर्मस्य प्रदेशान्वक्ष्यामो यथा हि परिमितावर्णा अपरिमिता वाचो गतिमाप्नुवन्त्येवमेव परि
 मितानामहामपरिमिताः संघाताः सिद्धानित्वहानितेषां यः कश्च समाहारः सिद्धमेव शस्यमहान्तु स शयैस्तोमपृष्ठसंस्थाभिरे
 के व्यवस्थांतदकृत्स्नं दृष्ट्वा ह्यतिक्रमस्य छंदोगैरेव कृत्वा समयमहो बार्हतराथंतरतायामेकाहेन शस्यं राथंतराणां द्वितीये
 नाभिप्लविकेन बार्हतानामपि वाक्याशुभीयतदिदासीये एवं निविद्धानीये स्यातामैकाहिकमितरत् ॥ ५ ॥ सर्वान्का
 मानाप्स्यन्त सर्वा विजितीर्विजिगीषमाणः सर्वा व्युष्टीर्व्यसिष्यन्न् श्वमेधेन यजेतां श्वमुत्सक्ष्यन्निष्टीभ्यां यजेतां निर्मूर्धन्वा
 निवराजौ संयाज्ये पौष्णी द्वितीया त्वमग्ने स प्रथा असि सोमयास्ते मयो भुव इति स द्वंतौ त्वांचित्रश्रवस्तमयद्वा हि षंतदग्नय इति
 संयाज्ये अश्वमुत्सृज्य रक्षिणो विधाय सावित्र्यस्ति स्रष्टृयो हरहवैराजतंत्राः सविता सत्यः प्रसवः प्रसविता सविता य इमा वि
 श्वा जाता न्या देवो या तु सविता सुरत्नः सघानो देवः सविता सहावेति द्वे समाप्ता सु समाप्ता सु दक्षिणत आहवनीयस्य हिरण्यक
 शिपावासीनो भिषिक्ताय पुत्रा मात्यपरिवृता यराज्ञे पारिप्लवमाचक्षीत हिरण्यमेकूर्चे ऽध्वर्युरासीनः प्रतिगृणात्याख्यास्यन्न
 ध्वर्यवित्याह्वयीत हो होतरितीतरः ॥ ६ ॥ प्रथमे हनिमनुवैवस्वतस्तस्य मनुष्या विशस्त इम आसत इति गृहमेधिन उपस
 मानीताः स्युस्तानुपदिशत्यृचो वेदः सोयमिति सूक्तं निगदे द्वितीये हनियमो वैवस्वतस्तस्य पितरो विशस्त इम आसत इति स्थ
 विरा उपसमानीताः स्युस्तानुपदिशति यजुर्वेदो वेदः सोयमित्यनुवाकं निगदे तृतीये हनिवरुण आदित्यस्तस्य गंधर्वा विशस्त

श्रौतसू.

॥१८॥

इमआसतइतियुवानःशोभनाउपसमानीताःस्युस्तानुपदिशत्यथर्वाणोवेदःसोयमितियद्भेषजंनिशातंस्यात्तन्निगदैच्चतुर्थे
हनिसोमोवैष्णवस्तस्याप्सरसोविशस्ताइमाआसतइतियुवतयःशोभनाउपसमानीताःस्युस्ताउपदिशत्यांगिरसोवेदःसो
यमितियद्धोरंनिशातंस्यात्तन्निगदैत्पंचमेहन्यर्बुदःकाद्रवेयस्तस्यसर्पाविशस्तइमआसतइतिसर्पाःसर्पविदइत्युपसमानी
ताःस्युस्तानुपदिशतिविषविद्यावेदःसोयमितिविषविद्यांनिगदैत्पष्ठेहनिकुबेरोवैश्रवणस्तस्यरक्षांसिविशस्तानीमान्यास
तइतिसेलगाःपापकृतइत्युपसमानीताःस्युस्तानुपदिशतिपिशाचविद्यावेदःसोयमितियत्किंचित्पिशाचसंयुक्तंनिशातं
स्यात्तन्निगदैत्सप्तमेहन्यसितोधान्वस्तस्यासुराविशस्तइमआसतइतिकुसीदिनउपसमानीताःस्युस्तानुपदिशत्यसुरविद्या
वेदःसोयमितिमायांकांचित्कुर्यादष्टमेहनिमत्स्यःसांमदस्तस्योदकेचराविशस्तइमआसतइतिमत्स्याःपुंजिष्ठाइत्युपसमा
नीताःस्युस्तानुपदिशतिपुराणविद्यावेदःसोयमितिपुराणमाचक्षीतनवमेहनिताक्षर्योवैपश्चितस्तस्यवयांसिविशस्तानीमा
न्यासतइतिवयांसिब्रह्मचारिणइत्युपसमानीताःस्युस्तानुपदिशतीतिहासोवेदःसोयमितीतिहासमाचक्षीतदशमेहनिध
र्मइंद्रस्तस्यदेवाविशस्तइमआसतइतियुवानःश्रोत्रियाअप्रतिग्राहकाइत्युपसमानीताःस्युस्तानुपदिशतिसामवेदोवेदः
सोयमितिसामगायादेवमेतत्पर्यायशःसंवत्सरमाचक्षीतदशमीन्दशमीन्त्समापयत्संवत्सरांतेदीक्षेत ॥ ७ ॥ त्रीणिसु
त्यानिभवंतिगोतमस्तोमःप्रथमंद्वितीयस्याह्नःपशोरुपाकरणकालेश्वमानीयबहिर्वेद्यास्तावेवास्थापयेयुःसचेदवघ्रायादु

उत्तरष.

अ. ४

॥१८॥

पवर्तेतवायज्ञसमृद्धिं विद्यां न चैत्सुगव्यं नो वा जीस्व श्वयमिति यजमानं वाचयेत्तमवस्थितमुपाकरणाय यदक्रंद इत्येकादश
 भिः स्तौत्यप्रणुवन्ननुस्वाध्यायमित्येकैधिगोशमीध्वमिति शिष्टा षड्विंशतिरस्य वं क्रय इति वा मानो मित्र इत्यावपेतो पप्रागा
 च्छसनं वाज्यर्वेति च द्वे संज्ञसमश्वं पत्न्यो धून्वंति दक्षिणान्केशपक्षानुद्ग्रथ्येतरान्प्रचृत्य सव्या नूरूना घ्नाना अथास्मै महिषी
 मुपनिपातयंति तां होताभिमेथति माता च ते पिता च ते ग्रेवृक्षस्य क्रीळतः ॥ प्रतिळानीति ते पिता गभे मुष्टिमतंसयदिति सा
 होतारं प्रत्यभिमेथत्यनुचर्यश्च शतं राजपुत्र्यो माता च ते पिता च ते ग्रेवृक्षस्य क्रीळतः ॥ यीयप्स्यत इव ते मुखं होतर्मा त्वं वदो
 बह्विति वा वातां ब्रह्मोर्ध्वमेनामुच्छ्रयतां द्विरौभारं हरन्निव ॥ अथास्मै मध्यमे जतुं शीते वा ते पुनर्निवेति सा ब्रह्माणं प्रत्यभि
 मेथत्यनुचर्यश्च शतं राजपुत्र्य ऊर्ध्वमेनमुच्छ्रयतं गिरौभारं हरन्निव ॥ अथास्य मध्यमे जतुं शीते वा ते पुनर्निवेति सदः प्रसृ
 प्य स्वाहा कृतिभिश्चरित्वा ॥ ८ ॥ ब्रह्मोद्यं वदंति कः स्वदेकाकी चरति क उस्वि जायते पुनः ॥ किं स्विद्धिमस्य भेषजं किं
 स्विदावपनं महदिति होता ध्वर्यु पृच्छति सूर्य एकाकी चरति चंद्रमा जायते पुनः ॥ अग्निर्हिमस्य भेषजं भूमिरावपनं महदि
 ति प्रत्याह किं स्वि त्सूर्यसमं ज्योतिः किं समुद्रसमं सरः ॥ कः स्वि पृथिव्यै वर्षीयां न्कस्य मात्रान विद्यत इत्यध्वर्युर्होतारं पृ
 च्छति सत्यं सूर्यसमं ज्योतिर्द्यौः समुद्रसमं सरः ॥ इंद्रः पृथिव्यै वर्षीयां गोस्तु मात्रान विद्यत इति प्रत्याह पृच्छामित्वा चि
 तये देव सखं यदित्वमत्र मनसा जगंथ ॥ केषु विष्णुस्त्रिषु पदेष्वस्थः केषु विश्वं भुवनमाविवेशेति ब्रह्मोद्गातारं पृच्छत्यपि तेषु

श्रौतसू.

॥१९॥

त्रिषुपदेष्वास्मिन्नेषुविश्वंभुवनमाविवेश ॥ सद्यःपर्येमिपृथिवीमुतद्यामेकेनांगेनदिवोअस्यपृष्ठमितिप्रत्याहकेष्वंतःपुरुष
आविवेशकान्यंतःपुरुषआर्पितानि ॥ एतद्ब्रह्मन्नुपवह्नामसित्वाकिंस्विन्नःप्रतिवोचास्यत्रेत्युद्गाताब्रह्माणंपृच्छतिपंचस्वं
तःपुरुषआविवेशतान्यंतःपुरुषआर्पितानि ॥ एतत्त्वात्रप्रतिवन्वानोअस्मिनमाययाभवस्युत्तरोमदितिप्रत्याहप्रांचमु
पनिष्क्रम्यैकैकशोयजमानंपृच्छति पृच्छामित्वापरमंतंपृथिव्याइतीयंवेदिःपरोअंतःपृथिव्याइतिप्रत्याहमहिम्नापुरस्ता
दुपरिष्ठाच्चवपानांचरंतिसुभूःस्वयंभूःप्रथममंतर्महत्यर्णवे ॥ दधेहगर्भमृत्वियंयतोजातःप्रजापतिः ॥ होतायक्ष
त्प्रजापतिमहिम्नोजुषतांवेतुपिबतुसोमंहोतर्यजेतिप्रैषस्तवेमेलोकाःप्रदिशोदिशश्चेतियाज्याश्वोजस्तूपरोगोमृगइतिप्रा
जापत्यावैश्वदेवीकृत्स्निरितरेषांपशूनांप्रचरंतिपंचमेनपृष्ठ्याह्वाशस्यंव्यूहस्य ॥ ९ ॥ तस्यविशेषान्वक्ष्यामोऽग्नितंमन्य
इत्याज्यंतस्यैकाहिकमुपरिष्ठात्प्रउगतृचेष्वाकाहिकास्तृचास्त्रिकद्रुकेषुमहिषोयवाशिरमितिमरुत्वतीयस्यप्रतिपदेकातृच
स्थानंएकाहिकोनुचरःसूक्तेषुचांत्यमुद्धृत्यैकाहिकमुपसंशस्यंतस्मिन्निविदंदध्यादेवंनिष्केवल्येभित्यंदेवंसवितारमोण्यो
रितिंवैश्वदेवस्यप्रतिपदेकातृचस्थानंएकाहिकोनुचरःसूक्तेषुचैकाहिकान्युपसंशस्यंतेषुनिविदोदध्यादेवमेवाग्निमारुतेच
तुर्थपृष्ठ्याहरुत्तमंज्योतिर्गौरायुरभिजिद्विष्वजिन्महाव्रतंसर्वस्तोमोमोर्वाभूमिपुरुषवर्जमब्राह्मणानांवित्तानिप्र

उत्तरप.

अ. ४

॥१९॥

तिदिशमृत्विग्भ्योदक्षिणाददातिप्राचीदिग्घोतुर्दक्षिणाब्रह्मणःप्रतीच्यध्वर्योरुदीच्युद्गातुरेताएवहोत्रकाअन्वायत्ताअ
न्वायत्ताः ॥ १० ॥ ॥ इत्याश्वलायनश्रौतसूत्रेउत्तरषट्केचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥

हरिःॐ ॥ अथैतेषामह्नायोगविशेषान्वक्ष्यामोयथायुक्तानियस्मैयस्मैकामायभवैत्ययमेवैकाहोतिरात्रादौप्राय
णीयएषोत्यउदयनीयोव्यक्तोमध्येहीनेषुवैश्वानरएषएवतावंतरेणव्यूहोदशरात्राएषाप्रकृतिःसत्राणांतत्रावापस्थानंमू
र्ध्वदशरात्रादेकाहार्थेमहाव्रतंप्राग्दशरात्रादितरेषामह्नाह्यहार्थेगोआयुषीत्यहार्थेत्रिकद्रुकाअभिप्लवत्र्यहंपूर्वत्रिकद्रुका
इत्याचक्षतेचतुरहार्थेत्रिकद्रुकामहाव्रतंचपंचाहार्थेभिप्लवपंचाहउत्तमस्यतुषष्ठात्तृतीयसवनंषष्ठहार्थेभिप्लवःषष्ठहएवं
न्यायाआवापाःषष्ठहांताःपुनःपुनःपूर्णःपूर्णश्चषष्ठहस्तंत्रतामेवगच्छति ॥ १ ॥ द्वौत्रयोदशरात्रावृद्धिकामानांप्रथमंपृ
ष्ठ्यंछंदोमांश्चांतरासर्वस्तोमोतिरात्रोन्यायकृतं व्रतवंतंप्रतिष्ठाकामाद्वितीयं त्रीणिचतुर्दशरात्राणिसार्वकामिकंप्रथमंद्वौ
पृष्ठ्यावावृत्तउत्तरस्तल्पेवोदकेवाविवाहेवामीमांस्यमानाद्वितीयंपृष्ठ्यमभितस्त्रिकद्रुकान्यायकृतं ह्यहोपजनंप्रतिष्ठाका
मास्तृतीयंचत्वारिपंचदशरात्राणिदेवत्वमीप्सतांप्रथमंप्रथमस्यचतुर्दशरात्रस्यपृष्ठ्यमध्येमहाव्रतंब्रह्मवर्चसकामाद्विती
यंद्वितीयस्यचतुर्दशरात्रस्याग्निष्टुत्प्रायणीयादनंतरःसात्राहीनिकाउभौलोकावाप्स्यतांतृतीयंतृतीयस्यचतुर्दशरात्रस्या
ग्निष्टुत्प्रायणीयस्थानेन्यायकृतं ह्यहोपजनःशेषोन्यायकृतं त्र्यहोपजनंप्रतिष्ठाकामाश्चतुर्थेषोऽष्टशरात्रंचतूरात्रोपजन

श्रौतसू.

॥२०॥

मन्नाद्यकामाः सप्तदशरात्रं पंचरात्रोपजनं पशुकामा अष्टादशरात्रमायुष्कामाः षळहश्चात्र पूर्यते सतंत्रस्योपजनं वक्ष्याम ए
कान्नविंशतिरात्रं मेकरात्रोपजनं ग्राम्या नारण्या न्पशूनवरुत्स्यमाना विंशतिरात्रं प्रतिष्ठाकामा अभिजिद्वि श्वजितावभि
प्लवादूर्ध्व ॥ २ ॥ द्वावेकविंशतिरात्रौ प्रतिष्ठाकामानां प्रथमं त्रयाणामभिप्लवानां प्रथमावंतरातिरात्रौ ब्रह्मवर्चसकामाद्वि
तीयं नवरात्रस्याभिजिद्वि श्वजितोः स्थाने द्वौ पृष्ठ्यावावृत्त उत्तरः सवत्सरसंमिता इत्याचक्षते द्वाविंशतिरात्रं चतूरात्रोपज
नमन्नाद्यकामा स्त्रयो विंशतिरात्रं पंचरात्रोपजनं पशुकामा द्वौ चतुर्विंशतिरात्रौ प्रजातिकामाः पशुकामावा प्रथमं षळहश्चा
त्र पूर्यते सतंत्रस्योपजनं वक्ष्यामः स्वर्गे लोके सत्स्यंतो ब्रध्नस्य विष्टपरोक्ष्यंतो द्वितीयं पृष्ठ्यस्तोमस्त्रयस्त्रिंशो निरुक्तो विशालः
पृष्ठ्यस्तोमा एकविंशत्रिणवस्त्रयस्त्रिंशाः प्रतिलोमाः पूर्वास्मिं रुयहेनुलोमा उत्तरस्मिन्त्सविशालोपिवोत्तर एव त्र्यहः प्रतिलो
मोनुलोमश्चानिरुक्तमहरावृत्तः पृष्ठ्यस्तोमस्त्रिवृदनिरुक्तो ज्योतिरुभयसामा संसदामयनमित्येतदाचक्षते पंचविंशतिरात्र
मेकरात्रोपजनमन्नाद्यकामाः षड्विंशतिरात्रं द्विरात्रोपजनं प्रतिष्ठाकामाः सप्तविंशतिरात्रं त्रिरात्रोपजनमृद्धिकामा अष्टाविं
शतिरात्रं चतूरात्रोपजनं ब्रह्मवर्चसकामा एकान्नत्रिंशद्रात्रं पंचरात्रोपजनं परमां विजितिं विजिगीषमाणां त्रिंशद्रात्रमन्ना
द्यकामाः षळहश्चात्र पूर्यते सतंत्रस्योपजनं वक्ष्याम एकत्रिंशद्रात्रमेकरात्रोपजनमन्नाद्यकामा द्वान्त्रिंशद्रात्रं द्विरात्रोपजनं प्र
तिष्ठाकामाः ॥ ३ ॥ त्रीणि त्रयस्त्रिंशद्रात्राणि प्रतिष्ठाकामानां प्रथमं त्रयाणामभिप्लवानां मुपरिष्ठादुपरिष्ठादतिरात्रौ ब्रह्म

उत्तरष.

अ. ५

॥२०॥

वर्चसकामाद्वितीयं चतुर्णां पंचरात्राणां आवृत्त उत्तम उत्तमौ चांतरा सर्वस्तोमोतिरात्रं उभौ लोकावाप्स्यतां तृतीयं षण्णां पंच
 रात्राणां मध्ये विश्वजिदतिरात्रं आवृत्तास्तूत्तरे त्रयं श्वतुस्त्रिंशद्रात्रं चतूरात्रोपजनमन्नाद्यकामाः पशुकामानामुत्तराणि च
 त्वारिं पंचत्रिंशद्रात्रः पंचरात्रोपजनः षड्विंशद्रात्रेषलहउपजायते सतंत्रस्योपजनं वक्ष्यामः सप्तत्रिंशद्रात्रेकरात्रोपजनोऽ
 ष्टात्रिंशद्रात्रोद्विरात्रोपजनं एकान्नचत्वारिंशद्रात्रं त्रिरात्रोपजनं मनंतां श्रियमिच्छंतं श्वत्वारिंशद्रात्रं चतूरात्रोपजनं परमा
 यां विराजिप्रतितिष्ठंतं एकचत्वारिंशद्रात्रप्रभृतीन्युत्तराणि न्यायेनाष्टाचत्वारिंशद्रात्रात्पंचाशद्रात्रप्रभृतीनि चाषष्टिरा
 त्राद्विषष्टिरात्रप्रभृतीनि चैकोनशतरात्रात्तत्रैकरात्रचतूरात्रोपजनानि ब्रतवन्ति ॥ ४ ॥ सप्तैकान्नपंचाशद्रात्राणि विपा
 प्मनावत्स्यंतः प्रथममतिरात्रं स्त्रीणि त्रिवृत्यहान्यतिरात्रोद्दशपंचदशान्यतिरात्रोद्वादशसप्तदशान्यतिरात्रः पृष्ठ्योतिरा
 त्रोद्वादशैकविंशान्यतिरात्रं स्त्रिवृतां प्रथमोऽग्निष्टोमः षोळश्रुत्तमः पंचदशानामुक्थ्या इतरे विधृतय इत्याचक्षते यमातिरा
 त्रं यमां द्विगुणामिव श्रियमिच्छंतोद्वावभिप्लवौ गोआयुषी अतिरात्रौद्वावभिप्लवावभिजिद्विश्वजितावतिरात्रावेकोभिप्ल
 वः सर्वस्तोमनवसप्तदशवतिरात्रौ महाव्रतं स्वानां श्रेष्ठ्यकामास्तृतीयं चतुर्णां पृष्ठ्याहामेकैकं नवकृत्वो नववर्गाणां प्रथमषष्ठ
 सप्तमोत्तमान्यहान्यग्निष्टोमा उक्थ्या इतरे महाव्रतं सवितुः ककुभ इत्याचक्षते ॥ ५ ॥ त्रयाणामुत्तरेषां न्यायकृष्णा अभि
 प्लवाः प्रथमस्य तूर्ध्वं चतुर्थं सर्वस्तोमोतिरात्रं उपसत्सुगार्हपत्ये गुग्गुलुसुगंधिते जनपैतुदारुभिः पृथक्सर्पांषि विपच्यानुस

श्रौतसू.

॥२१॥

वनंसंनेषु नाराशंसेष्वंजीरन्नभ्यंजीरंश्चयेवर्चसानभायुर्येवात्मानं नैव जानीरंस्तएता उपेयुरांजनाभ्यंजनीया इत्याचक्षत
एता एव प्रतिष्ठाकामानां मांजनाभ्यंजनवर्जमेतासामेव सर्वस्तोमस्थाने महाव्रतमैद्रमत्यन्याः प्रजाबुभूषंत एतासामेव सर्व
स्तोममुद्धृत्य यथास्थानं महाव्रतं संवत्सरकामानाप्स्यंत उत्तममतिरात्रंश्चतुर्विंशत्रयोभिप्लवानवरात्रोभिप्लवौ गोआयुषीद
शरात्रोव्रतमतिरात्रः संवत्सरसंमिता इत्याचक्षत एकषष्टिरात्रं प्रतिष्ठाकामा एतासामेव पृष्ट्यावभितो नवरात्रैतयोरावृत्त उ
त्तरः शतरात्रमायुष्कामाश्चतुर्दशाभिप्लवाश्चतुरहोपजना इति रात्रिसत्राणि ॥ ६ ॥ अथ गवामयनं सर्वकामाः प्रायणीय
चतुर्विंशेऽउपेत्य चतुरभिप्लवान्पृष्ठ्य पंचमां न्पंचमासानुपयंत्यथ षष्ठं संभरंति त्रीनभिप्लवान्पृष्ठ्य मभिजितं स्वरसाम्न इत्या
द्याभ्यां पूर्यते होभ्यामिति नुपूर्वपक्षोथ विषुवानेकविंशौ न पूर्वस्य पक्षसो नोत्तरस्यावृत्ताः स्वरसामानः षळहाश्चोत्तरस्य पक्ष
सः स्वरसाम्नो विश्वजितं पृष्ठ्य त्रीनभिप्लवानिति सप्तमैद्विरात्रो न कृत्वाथ पृष्ठ्य मुखांश्चतुरभिप्लवांश्चतुरो मासानुपयंत्यथोत्त
मं संभरंति त्रीनभिप्लवान्गोआयुषीदशरात्रैव्रतोदयनीयाभ्यां सप्तमः पूर्यत इति न्वेकसंभार्यमुत्तरं पक्षोथ द्विसंभार्यैव्रतोदय
नीये एवोत्तमस्य गोआयुषी सप्तमस्य गोआयुषी वा विहरेयुर्गां विश्वजितो नंतरं मायुषं पूर्वदशरात्रादपि वोर्ध्वं विश्वजितः सप्त
मं सवनमासं कृत्वोद्धरेयुर्गोआयुषीदशरात्रं चापि वोत्तरस्य पक्षसो हान्येवावर्तेरन्ननुलोमाः षळहाः स्युः षळहावावर्तेरन्ननु
लोमान्यहानीति गवामयनं सर्वेवा षळहा अभिप्लवाः स्युरभिप्लवाः स्युः ॥ ७ ॥ इति श्रौतसूत्रे उत्तरषट्के पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

उत्तरष.

अ. ५

॥२१॥

हरिः३०म् ॥ गवामयनेनादित्यानामयनं व्याख्यातं सर्वे त्वभिप्लवास्त्रिवृतपंचदशमासाश्च पृष्ठ्यमध्यमानवषष्ठसप्त
 मोत्तमान्वर्जयित्वा बृहस्पतिसर्वेद्रस्तुतौ चाभिजिद्विष्वजितोः स्थाने सप्तमस्य च मासस्योत्तमयोरभिप्लवयोः स्थाने त्रिवृद्ब्रू
 ह्योदशरात्रं उद्भिद्वलभिदौ चोत्तमस्य च मासस्यादौ येभिप्लवास्त्रयऽउद्धृत्य तेषां मध्यममथस्युः पृष्ठ्यमध्यमाः समूहोदशरा
 त्रः ॥ १ ॥ आदित्यानामयनेनांगिरसामयनं व्याख्यातं त्रिवृतस्त्वभिप्लवाः सर्वे पृष्ठ्यादयश्चाद्यामासाः पंचपूर्वस्य पक्षसश्च
 त्वारस्तूत्तरस्य पृष्ठ्यां ता अष्टमादय उत्तमस्य च मासस्यादौ ये षष्ठ्यास्त्रयः पृष्ठ्यां ता एव तेपि स्युः पूर्वो स्यातामभिप्लवौ ॥ २ ॥
 दृतिवातवतोरयनं प्रायणीयोतिरात्रं त्रिवृतामासं पंचदशेन मासं सप्तदशेन मासं कविंशेन मासं त्रिणवेन मासं त्रयस्त्रिंशेन
 मासं त्रतं विषुवत्स्थान एतैरेव मासैः प्रतिलोमैः पक्ष उत्तरमुदयनीयोऽतिरात्र एतेषामेवाह्वामतिरात्रावित्यपरं मन्यत्राप्यादि
 तैः कालपूरणेन चेत्संस्थानियमः ॥ ३ ॥ कुंडपायिनामयनं मासं दीक्षिता भवन्ति ते मासिसोमं क्रीणन्ति तेषां द्वादशोपसदो
 भवन्ति सोममुपनह्य प्रवर्ग्य पात्राण्युत्साद्योपनह्य वा मासमग्निहोत्रं जुह्वति मासं दर्शपूर्णमासाभ्यां यजन्ते मासं वैश्वदेवेन मा
 संवरुणप्रघासैर्मासं साकमेधैर्मासं शुनासीरीयेण यदहर्मासः पूर्यते तदहरिष्टिं समाप्याग्निप्रणयनादि घर्मोत्सादनादिवौपव
 सथिकं कर्म कृत्वा श्वोभूते प्रसुनुयुस्तद्वैक उपसद्वा एवानंतरं कुर्वन्ति तथा दृष्टत्वात्सौत्यान्मासानग्निहोत्रादीन्वदंतस्तदनुप
 पन्नं पश्वर्थं ह्यग्निप्रणयनं तस्य च श्वः सुत्यानिमित्तं मतिप्रणीतं चर्यायां च वैगुण्यं दर्शपूर्णमासयोस्तथाग्निहोत्रस्य सदोहविधा

श्रौतसू.

॥२२॥

नान्याग्नीध्रीयाग्नीषोमप्रणयनैवसतीवरीग्रहणानिपश्वर्थानिभवंतिसुत्यार्थान्येकैतत्कालाश्चैवतद्गुणाःसिद्धस्वभावाना
नव्यवधानादन्यत्वेयथापृष्ठ्याभिप्लवयोःसगुणानांह्येवकर्मणांमुद्धारउपजनोवासुब्रह्मण्यात्वत्यंतमनवधृतेहकालसंश
यत्वादुत्सर्गमेकैसुत्योपसद्गुणत्वात्क्रियात्वेवप्रवृत्तेह्यंतमगत्वावस्थानेदोषस्त्रिवृतामासंपंचदशेनमासंसप्तदशेनमासमे
कविंशेनमासंत्रिणवेनमासमष्टादशत्रयस्त्रिंशानिद्वादशाहस्यदशाहानिमहाव्रतंचातिरात्रश्चसर्वेणयज्ञेनयजंतैयएतदुप
यंति ॥ ४ ॥ सर्पाणामयनंगोआयुषीदशीस्तोमैःअनुलोमेषणमासान्प्रतिलोमेषद्व्योतिर्द्वादशीस्तोमोविषुवत्स्थानैप्र
काशकामाउपेयुस्त्रैवर्षिकंप्रजाकामागवामयनंप्रथमःसंवत्सरोथादित्यानामथांगिरसांचत्वारितापश्चितानिधुलकताप
श्चितंप्रथमंसंवत्सरंसदीक्षोपसत्कैतस्यचत्वारःसौत्यामासागवामयनस्यप्रथमषष्ठसप्तमोत्तमास्त्रैवर्षिकंतापश्चितंतस्यसौ
त्यःसंवत्सरउक्तोगवामयनेनज्योतिर्गौरायुरभिजिद्विष्वजिन्महाव्रतंचतुर्विंशानांवैकैकैद्वादशवर्षिकंतापश्चितंतस्यच
त्वारःसौत्याःसंवत्सरागवामयनशस्याःपूर्वेणैवन्यायेनापिवोत्तरस्यपक्षसोद्वाविंशतिःसवनमासाभवेयुस्त्रयोविंशतिःपू
र्वस्यषट्त्रिंशद्वर्षिकंमहातापश्चितंतस्यद्वादशसौत्याःसंवत्सरागवामयनशस्याःपूर्वेणैवन्यायेनप्रजापतेर्द्वादशसंवत्सरत्रय
स्त्रिवृतःसंवत्सरास्त्रयःपंचदशास्त्रयःसप्तदशास्त्रयएकविंशाएतैरेवस्तोमैःशाक्त्यानांषट्त्रिंशद्वर्षिकमेकैकेननवनववर्षा
ण्येतैरेवस्तोमैःसाध्यानांशतसंवत्सरमेकैकेनपंचविंशतिःपंचविंशतिर्वर्षाण्येतैरेवस्तोमैर्विष्वसृजांसहस्रसंवत्सरमेकैके

उत्तरप.

अ. ६

॥ २२ ॥

नार्धतृतीयान्यर्धतृतीयानि वर्षशतान्यग्नेरग्निष्टोमसहस्रसहस्रसाव्यमित्येतदाचक्षते ॥ ५ ॥ अथसारस्वतानिसर
 स्वत्याः पश्चिमउदकांते दीक्षेरंस्ते तत्रैव दीक्षोपसदः कृत्वा प्रायणीयं च सरस्वतीं दक्षिणेन तीरेण शम्या प्रासे शम्या प्रासे हरहर्य
 जमाना अनुव्रजेयुः संहार्य उलूखलबुधोयूपश्च क्रीवन्ति सदो हविर्धानान्याग्नीध्रीयं पत्नीशालं च दक्षिणपुरस्तादा हवनीयस्या
 वस्थाय ब्रह्माशम्यां प्रहरंत्सायत्र निपतेत्तद्गार्हपत्यस्यायतनं ततो धिविहारो विषमे चेन्निपतेद्दुद्धृत्य समे विहरेयुरप्सु चेद्धारु
 णं पुरोळाशं निर्वपेयुरपान्नप्ले चरुमपान्नपादाह्यस्थादुपस्थं समन्यायंत्युपयंत्यन्या इत्यातस्समानं सर्वेषां मित्रावरुणयोरय
 नं कुंडपायिनामयनस्याद्यान् षण्मासानावर्तयंतो व्रजेयुर्मासिमासि च गोआयुषी उपेयुरायुरयुग्मे षु गौर्युग्मे ष्विति नुप्रथमः
 कल्पोथ द्वितीयो यथामावास्यायामतिरात्रः स्यात्तथा दीक्षेरंस्ते मावास्यायामतिरात्रं संस्थाप्य तदहरे वा मावास्यस्य सान्ना
 य्यवत्सानपाकुर्युस्तं पक्षमामावास्येन व्रजित्वा पौर्णमास्यां गामुपेयुः पौर्णमासे नोत्तरं व्रजित्वा मावास्यायामायुषमुपेयुरेव
 वमावर्तयंतो व्रजेयुरिन्द्राग्नयोरयनं गोआयुषीभ्यामर्यम्णो यनं त्रिकद्रुकैः सरस्वतीपरिसर्पणस्य शस्यमुक्तं गवामयनेनैकपा
 तीनित्वहान्यतिरात्राः पृष्ठ्याहश्चतुर्थमिति नुगतयोथोत्थानानि प्लाक्षं प्रस्रवणं प्राप्योत्थानं ते यमुनायां कारपचवैवभृथम
 भ्युपेयुरुदेत्याग्नये कामायेष्टिर्वैराजतंत्रास्तस्यामश्वांचपुरुषींचधेनुकेदद्युरेतद्वोत्थानं मृषभैकशतानां वा गवांसहस्रभावे
 सर्वस्वज्या न्यां गृहपतिमरणे वा ज्यान्यां तूत्तिष्ठंतो विश्वजितातिरात्रेणोत्तिष्ठेयुर्गृहपतिमरण आयुषा गवां गवांसहस्रभाव

श्रौतसू.

॥२३॥

इतिशस्यं ॥ ६ ॥ अथसवनीयाःऋतुपशवोवात्यंतमाग्नेयोवैद्राग्नोवाग्नेयंवारथंतरपृष्ठेष्वैद्रं बृहत्पृष्ठेष्वैकादशिनान्वाप्रा
यणीयोदयनीययोरतिरात्रयोःसमस्तानालभेरन्नैद्राग्नमंतर्धौवान्वहंवैकैकशऐकादशिनान्त्वैकादशिनीन्यूनामालभे
रन्नेतेनचेत्पश्वयनेनेयुस्तृतीयेहनिदशरात्रस्यद्वात्रिंशतमेकादशिन्यःसंतिष्ठंतैतएतस्मिन्नवरात्रैतिरिक्तपशूनालभेरन्वै
ष्णवंवामनमेकविंशैन्द्राग्नंत्रिणवेवैश्वदेवंत्रयस्त्रिंशैद्यावापृथिवीयांधेनुंचतुर्विंशेतस्याएववत्संवायव्यंचतुश्चत्वारिंशंआ
दित्यांवशामष्टाचत्वारिंशैर्मैत्रावरुणीमविवाक्यैवैश्वकर्मणमृषभंमहाव्रतंआग्नेयमुदयनीयेतिरात्रैपिवैकादशिनीमेवत्र
यस्त्रिंशींपूरयेयुरभिजिद्विष्वजिद्विषुवंतिद्विपशूनिष्युः ॥ ७ ॥ अथसन्निधर्मादीक्षणादिपित्र्याणांदैवानांचधर्माणां
प्राकृतानांनिवृत्तिःसर्वशश्चवर्जयेयुर्ग्रामचर्यासरणंविवृतस्मयनंस्त्र्यभिहासमनार्याभिभाषणंमनृतंक्रोधमपांप्रगाहणंम
भिवर्षणमारोहणंचवृक्षस्यनावोवारथस्यवादीक्षिताभिवादनादीक्षितस्त्वौपसदमुभौसुन्वंतौसमसिद्धांताःपूर्वारंभिणम
भितस्ततरंवासर्वसाम्येयथावयोनृत्यगीतवादितान्यन्यांश्चात्रत्योपाचारान्नचैनान्वहिवेदिषदोभ्याश्रावयेयुर्नोदक्या
न्नोएवाभ्युदियान्नाभ्यस्तमियात्तेषांचेत्किंचिदापदोपनमेत्त्वमग्नेव्रतपाअसीतिजपेदाख्यायवेतरेषूपहवल्लीप्सेतावकी
र्णिनैतैरेवदीक्षितद्रव्यैरपर्युप्यपुनर्दीक्षयेयुराग्रयणकालेनवानांसवनीयांनिर्वपेयुर्दीक्षोपसत्सुव्रतदुघआदयेयुस्तेषांव्रत्या
निपयोदीक्षासुव्यतिनीयकालमुपसदांचतुर्थमेकस्यादुग्धेनतावदेवत्रिभिःस्तनैस्तावद्वाभ्यामेकेनतावदेवसुत्यासुहविरु

उत्तरष.

अ. ६

॥२३॥

च्छिष्टभक्षाएवस्युर्धानाःकरंभःपरिवापःपुरोळाशःपयस्येतितेषांयद्यत्कामयीरंस्तत्तदुपविगुल्फयेयुराशिरदुधोदध्यर्थं
 सौम्यंवाविगुल्फंनिर्वपेयुरितिशौनकोयावच्छरावंमन्येरन्वैश्वदेवमेकैर्बाहस्पत्यमेकैर्वान्वानुसवनमपिवान्यत्रसिद्धं
 गार्हपत्येपुनरधिश्रित्योपव्रतयेरन्नन्यान्वापथ्यान्भक्षानामूलफलेभ्यएतेनवर्तयेयुःपशुनाच ॥ ८ ॥ तस्यविभागंव
 क्ष्यामोहनूसजिह्वेप्रस्तोतुःश्येनंवक्षउद्गातुःकंठःकाकुद्रःप्रतिहर्तुर्दक्षिणाश्रोणिर्होतुःसव्याब्रह्मणोदक्षिणंसक्थिमैत्राव
 रुणस्यसव्यंब्राह्मणाच्छंसिनोदक्षिणंपार्श्वसांसमध्वर्योःसव्यमुपगातृणांसव्योसःप्रतिप्रस्थातुर्दक्षिणंदोर्नेष्टुःसव्यंपोतुर्द
 क्षिणऊरुरच्छावाकस्यसव्यआग्नीध्रस्यदक्षिणोबाहुरात्रेयस्यसव्यःसदस्यस्यसदंचानूकंचगृहपतेर्दक्षिणौपादौगृहपतेर्ब्र
 तप्रदस्यसव्यौपादौगृहपतेर्भार्यायैव्रतप्रदस्यौष्ठएनयोःसाधारणोभवतितंगृहपतिरेवप्रशिष्याज्जाघनीपत्नीभ्योहरंतितां
 ब्राह्मणायदद्युःस्कंध्याश्चमणिकास्तिस्रश्चकीकसाग्रावस्तुतस्तिस्रश्चैवकीकसाअर्धंचवैकर्तस्योन्नेतुरर्धंचैववैकर्तस्यक्लोमा
 चशमितुस्तद्ब्राह्मणायदद्याद्यद्यब्राह्मणःस्याच्छिरःसुब्रह्मण्यायैयःश्वःसुत्यांप्राहतस्याजिनमिळासर्वेषांहोतुर्वातावाए
 ताःषट्त्रिंशतमेकपदायज्ञंवहंतिषट्त्रिंशदक्षरावैबृहतीबार्हताःस्वर्गालोकास्तत्प्राणेषुचस्वर्गेषुचलोकेषुप्रतितिष्ठंतोयंतिस
 एषःस्वर्ग्यःपशुर्यएनमेवंविभजंत्यथयेतो न्यथातद्यथासेलगावापापकृतोवापशुंविमश्रीरंस्तादृक्तत्तांवाएतांपशोर्विभक्तिं
 श्रौतऋषिर्देवभागोविदांचकारतामुहाप्रोच्यैवास्माल्लोकादुच्चक्रामत्तामुहगिरिजायबाभ्रव्यायामनुष्यःप्रोवाचततोहै

श्रौतसू.

॥२४॥

नामेतदवाङ्मनुष्याअधीयते ॥ ९ ॥ सर्वेसमानगोत्राःस्युरितिगाणगारिःकथंह्याप्रीसूक्तानिभवेयुःकथंप्रयाजाइत्यपि
नानागोत्राःस्युरितिशौनकेस्तंत्राणांव्यापित्वाद्बृहपतिगोत्रान्वयाविशेषास्तस्यराद्धिमनुराद्धिःसर्वेषांप्रवरास्त्वावर्तेर
न्नावापधर्मित्वाजामदश्यावत्सास्तेषांपंचार्षेयोभार्गवच्यावनाप्रवानौर्वजामदश्येत्यथहजामदश्यानांभार्गवच्यावनाप्र
वानेत्याष्टिषेणानांभार्गवच्यावनाप्रवानाष्टिषेणानूपेतिविदानांभार्गवच्यावनाप्रवानौवबैदेतियस्कवाधौलमौनमौक
शार्कराक्षिसाष्टिसावर्णिशालंकायनजैमिनिदैवंत्यायनानांभार्गववैतहव्यसावेतसेतिश्यैतानांभार्गववैन्यपार्थेतिमित्रयु
वांवाध्यश्वेतित्रिप्रवरंवाभार्गवदैवोदासवाध्यश्वेतिशुनकानांगृत्समदेतित्रिप्रवरंवाभार्गवशौनहोत्रगात्समदेति ॥१०॥
गोतमानामांगिरसायास्यगौतमेत्युचथ्यानामांगिरसौचथ्यगौतमेतिरहंगणानामांगिरसराहूगण्यगौतमेतिसोमराज
कीनामांगिरससोमराज्यगौतमेतिवामदेवानामांगिरसवामदेव्यगौतमेतिबृहदुक्थानामांगिरसबार्हदुक्थ्यगौतमेतिपृ
षदश्वानामांगिरसपार्षदश्ववैरूपेत्यष्टादंष्ट्रहैकेब्रुवतेतीत्यांगिरसमष्टादंष्ट्रपार्षदश्ववैरूपेत्यृक्षाणामांगिरसबार्हस्पत्यभार
द्वाजवांदनमातवचसेतिकक्षीवतामांगिरसौचथ्यगौतमौशिजकाक्षीवतेतिदीर्घतमसामांगिरसौचथ्यदैर्घतमसेतिभर
द्वाजान्निवेश्यानामांगिरसबार्हस्पत्यभारद्वाजेति ॥ ११ ॥ मुद्गलानामांगिरसभाम्याश्वमौद्गल्येतिताक्ष्यहैके
ब्रुवतेतीत्यांगिरसताक्ष्यभाम्याश्वमौद्गल्येतिविष्णुवृद्धानामांगिरसपौरुकुत्स्यत्रासदस्यवेतिगर्गाणामांगिरसबार्हस्पत्य

उत्तरप.

अ. ६

॥२४॥

भारद्वाजगार्ग्यशैन्येत्यांगिरसशैन्यगार्ग्येतिवाहरितकुत्सपिंगशंखदर्भभैमगवानामांगिरसांबरीषयौवनाश्वेतिमंधाता
 रंहैकेब्रुवतेतीत्यांगिरसमांधात्रांबरीषयौवनाश्वेतिसंकृतिपूतिमाषतंडिशंबुशैवगवानामांगिरसगौरिवीतसांकृत्येतिशा
 क्त्योवामूलंशाक्त्यगौरिवीतसांकृत्येति ॥ १२ ॥ कण्वानामांगिरसाजमीह्मकाण्वेतिघोरमुहैकेब्रुवतेवकृष्याजमीह्म
 मांगिरसघोरकाण्वेतिकपीनामांगिरसामहीयवोरुक्षयसेत्यथयएतेद्विप्रवाचनायथैतच्छौंगशैशिरयोभरद्वाजाहशुंगाः
 कताःशैशिरयस्तेषामुभयतःप्रवृणीतैकमितरतोद्वावितरतोद्वावेतरतस्त्रीनितरतो नहिचतुर्णांप्रवरोस्तिनपंचानामति
 प्रवरणमांगिरसबार्हस्पत्यभारद्वाजकात्यात्कीलेति ॥ १३ ॥ अत्रीणामात्रेयार्चनानसश्यावाश्वेतिगविष्टिराणामा
 त्रेयगाविष्टिरपौर्वातिथेतिचिकित्तालवकालंबवमनुतंतुकुशिकानांवैश्वामित्रदेवरातौदलेतिश्रौमतकामकायनानांवै
 श्वामित्रदेवश्रवसदैवतरसेतिधनंजयानांवैश्वामित्रमाधुच्छंदसधानंजय्येत्यजानांवैश्वामित्रमाधुच्छंदसाज्येतिरोहि
 णानांवैश्वामित्रमाधुच्छंदसरौहिणेत्यष्टकानांवैश्वामित्रमाधुच्छंदसाष्टकेतिपूरणवारिधापयंतानांवैश्वामित्रदेवरातपौ
 रणेतिक्तानांवैश्वामित्रकात्यात्कीलेत्यघमर्षणानांवैश्वामित्राघमर्षणकौशिकेतिरेणूनांवैश्वामित्रगाथिनरैणवेतिवेणू
 नांवैश्वामित्रगाथिनवैणवेतिशालंकायनशालाक्षलोहिताक्षलोहितजह्नूनांवैश्वामित्रशालंकायनकौशिकेतिकश्यपानां
 काश्यपावत्सारासितेतिनिध्रुवाणांकाश्यपावत्सारनैध्रुवेतिरेभाणांकाश्यपावत्साररैभ्येतिशंडिलानांशंडिलासितदैव

श्रौतसू.

॥२५॥

लेतिकाश्यपासितदैवलेतिवा ॥ १४ ॥ वासिष्ठेतिवसिष्ठानांयेन्यउपमन्युपराशरकुंडिनेभ्यउपमन्यूनांवासिष्ठाभर
द्वस्विद्रप्रमदेतिपराशराणांवासिष्ठशाक्त्यपाराशर्येति'कुंडिनानांवासिष्ठमैत्रावरुणकौंडिन्येत्यगस्तीनामागस्त्यदार्ढच्यु
तेधमवाहेतिसोमवाहोवोत्तम'आगस्त्यदार्ढच्युतसोमवाहेति'पुरोहितप्रवरोराज्ञामथयदिसार्ष्टेप्रवृणीरन्मानवैलपौरूरव
सेतीतिसत्राणितान्यदक्षिणानितेषामंतेज्योतिष्टोमःपृष्ठ्यशमनीयःसहस्रदक्षिणोन्योवाप्रज्ञातदक्षिणोदक्षिणावतापृष्ठ्या
निशमयेरन्नितिविज्ञायतेसएवहेतुःप्रकृतिभावेप्रकृतिभावेनमोब्रह्मणेनमोब्रह्मणेनमआचार्येभ्योनमआचार्येभ्योनमः
शौनकायनमःशौनकाय ॥ १५ ॥ अथपरिशिष्टखंडं ॥ भृगूणांनविवाहोस्तिचतुर्णामादितोमिथः ॥ इयै
तादयस्त्रयस्तेषांविवाहोमिथइष्यते ॥ षण्णांवैगोतमादीनांविवाहोनेष्यतेमिथः ॥ दीर्घतमाऔचथ्यःकक्षीवांश्चैक
गोत्रजाः ॥ भरद्वाजान्निवेश्यृक्षाःशुंगाःशैशिरयःकताः ॥ एतेसमानगोत्राःस्युर्गर्गानेकेवदंतिवै ॥ पृषदश्वामुद्गला
विष्णुवृद्धाःकण्वोगस्त्योहरितःसंकृतिःकपिः ॥ यस्कश्चैषांमिथइष्टोविवाहःसर्वैरन्यैर्जामदग्न्यादिभिश्च ॥ यावत्स
मानगोत्राःस्युर्विंश्वामित्रोनुवर्तते ॥ तावद्वसिष्ठश्चात्रिश्चकश्यपश्चपृथक्पृथक् ॥ द्वार्षेयाणांत्र्यार्षेयसन्निपातेअवि
वाहः ॥ त्र्यार्षेयाणांपंचार्षेयसन्निपातेअविवाहः ॥ विश्वामित्रोजमदग्निर्भरद्वाजोथगौतमः ॥ अत्रिर्वसिष्ठःकश्यपइ
त्येतेसप्तऋषयः ॥ सप्तानामृषीणामगस्त्याष्टमानांयदपत्यंतद्गोत्रमित्याचक्षते ॥ एकएवऋषिर्यावत्प्रवरेष्वनुवर्तते ॥

उत्तरष.

अ. ६

॥२५॥

तावत्समानगोत्रत्वमन्यत्रभृग्वंगिरसांगणादित्यसमानप्रवरैर्विवाहः ॥ १६ ॥ इतिपरिशिष्टखंडं ॥ इत्याश्वलायन
श्रौतसूत्रेउत्तरपट्टेष्टोऽध्यायः ॥ ६ ॥

इत्याश्वलायनश्रौतसूत्रेउत्तरपट्टःसंपूर्णः ॥

इदं पुस्तकं पणशीकरोपाहलक्ष्मणशर्मतनुजनुषा वासुदेवशर्मणा गोरेइत्युपनामक-
कृष्णभट्टसाहाय्येन संस्कृतं तच्च मुंबय्यां तुकाराम जावजी इत्येतैः
स्वीये निर्णयसागरारख्येऽकनयंत्रालये मुद्रयित्वा प्रकाशितम् ।

शाकः १८३७ सन १९१५.

M-2318

॥ इत्याश्वलायनश्रौतसूत्रंसमाप्तं ॥

[OrderDescription]
,CREATED=22.01.20 11:17
,TRANSFERRED=2020/01/22 at 11:32:47
,PAGES=133
,TYPE=STD
,NAME=S0002602
,Book Name=M-2318-AASHWALAYAN SHOTRASUTRA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF

FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF

FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF

FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF

FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF

FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF

FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF

FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF

FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF
,FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
,FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,